

THYLP. fol. 253 30

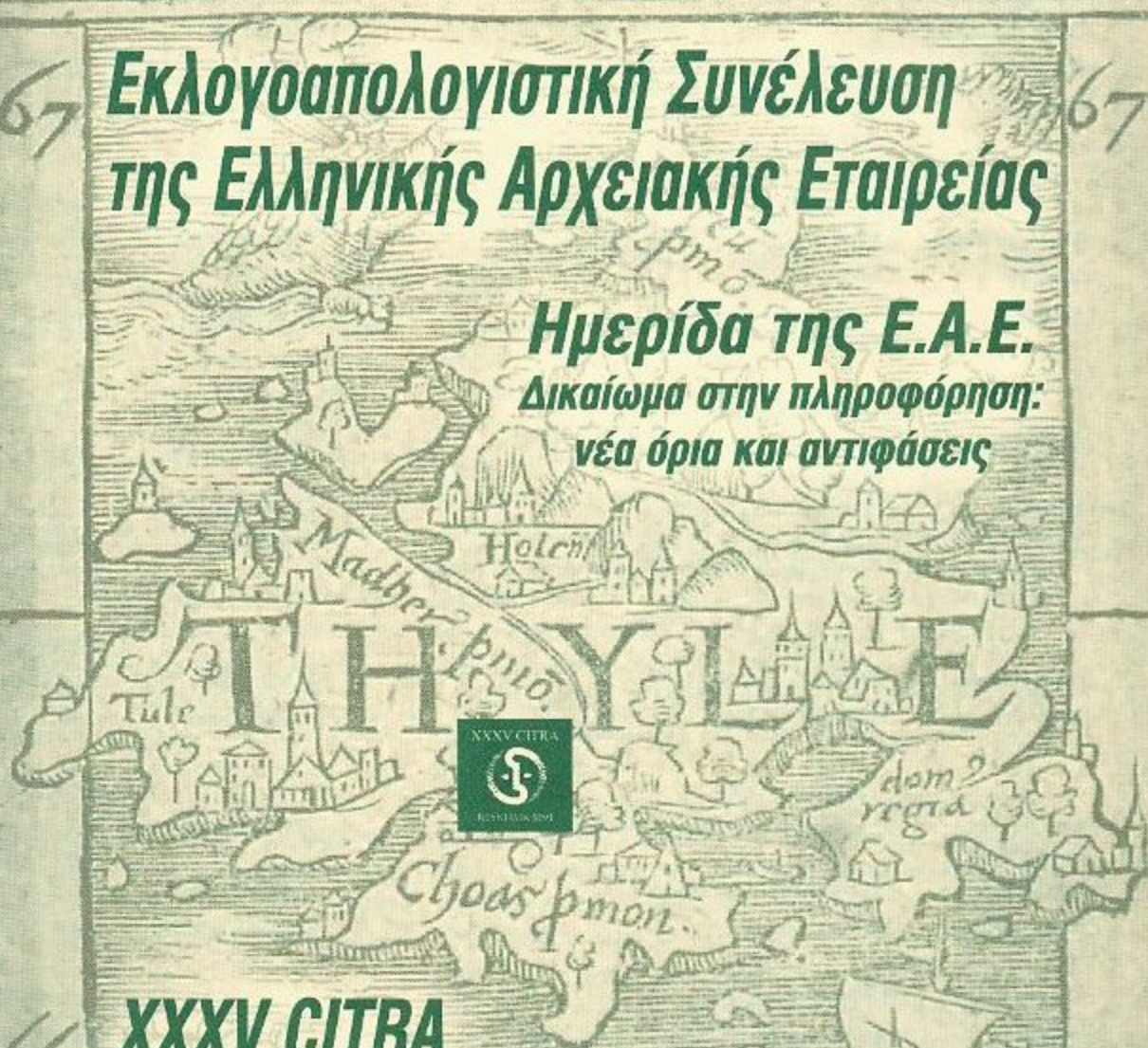
18

19

Circulus Arcticus

67 **Εκλογοαπολογιστική Συνέλευση**
της Ελληνικής Αρχαιακής Εταιρείας 67

Ημερίδα της Ε.Α.Ε.
Δικαίωμα στην πληροφόρηση:
νέα όρια και αντιφάσεις

66 **XXXV CITRA** 66

Ρεύκγιαβικ, Οκτώβριος 2001

OCEANVS

Septentrionalis

18

19

Αρχαιακά Νέα

Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Αρχαιακής Εταιρείας Νο. 20 Φεβρουάριος 2002

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Εκλογές λοιπόν!

Κλείνοντας τα 10 χρόνια ζωής, η Ε.Α.Ε. εξέλεξε το νέο Διοικητικό της Συμβούλιο. Η ανανέωση ήταν απαραίτητη και αποδείχτηκε ενδεικτική: τέσσερα από τα επτά μέλη εκλέγονται για πρώτη φορά, τρεις αρχειακοί φορείς εκπροσωπούνται επίσης για πρώτη φορά σε διοικητικές θέσεις της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας (Ιστορικό Αρχείο της Alpha Bank, Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, Αρχεία Ν. Ευρυτανίας). Η παράδοση της σκυτάλης στο «νέο αίμα» του χώρου δεν θα μπορούσε να γίνει με πιο ορθολογικό τρόπο. Τα αποτελέσματα των εκλογών θεωρούμε ότι φανερώνουν μια ευρωστία του χώρου (παρά τις παροδικές... αδιαθεσίες του) και είναι τελικά ιδιαίτερα ενθαρρυντικό το πόσο συνειδήσει η συλλογική βούληση εξέφρασε την ανάγκη και κατένειμε το ποσοστό ανανέωσης. Από την πλευρά μας, παλαιότεροι και νεότεροι, υποσχόμαστε πως θα καταβάλουμε κάθε προσπάθεια να ανταποκριθούμε στα καθήκοντα που μας ανέθεσε η Γενική Συνέλευση και να συνεχίσουμε το παραγωγικό έργο των προηγούμενων Δ.Σ.

Στο δωδεκάμηνο που διανύθηκε από την έκδοση του προηγούμενου τεύχους των Αρχειακών Νέων, αρκετά γεγονότα σημάδεψαν τις εξελίξεις στο χώρο των αρχείων.

Πραγματοποιήθηκε στις αρχές Μαρτίου του 2001 η συζήτηση στρογγυλής τράπεζας Δικαίωμα στην πληροφόρηση: νέα όρια και αντιφάσεις που διοργάνωσε η Ε.Α.Ε., την οποία παρακολούθησαν περισσότερα από εκατό άτομα.

Την ίδια ημέρα, παρουσιάστηκε στο κοινό, σε ειδική εκδήλωση, το εγχειρίδιο αρχειονομίας Η διαχείριση των Αρχείων, το οποίο, με την υποστήριξη όλων μας, θα πρέπει να αποτελέσει το βασικό εργαλείο δουλειάς όσων απασχολούνται στο χώρο των αρχείων.

Εγκαινιάστηκε, στις αρχές του 2002, το site του Σωματείου των εργαζομένων στα Γ.Α.Κ., με πολλές πληροφορίες που θα φανούν χρήσιμες όχι μόνο στα μέλη του.

Μετά την πρόσφατη τροποποίηση του νόμου περί προσόντων & τρόπου εκλογής του Διευθυντή των ΓΑΚ και την προκήρυξη της θέσης, ανέλαβε προ ημερών τα καθήκοντά του ο νέος διευθυντής των Γενικών Αρχείων του Κράτους, κ. Γιαννακόπουλος, στον οποίο και ευχόμαστε καλή επιτυχία στα νέα του καθήκοντα.

Στο διεθνή χώρο, το κεντρικό γεγονός ήταν η σύνοδος της 35ης CIPRA τον Οκτώβριο του 2001 στην Ισλανδία, όπου η Ε.Α.Ε. εκπροσωπήθηκε από τον Γραμματέα της. Για τις εργασίες της θα βρείτε ενημέρωση στις σελίδες αυτού του τεύχους.

Στο μεταξύ, σε εξέλιξη βρίσκονται κι άλλες δραστηριότητες της Ε.Α.Ε.:

Η επιτροπή επιμόρφωσης ολοκληρώνει την επεξεργασία της δεύτερης ανανεωμένης έκδοσης του ΔΠΑΠ, η οποία ελπίζουμε να είναι έτοιμη μέχρι τα τέλη Μαρτίου, οπότε και θα πραγματοποιηθεί η ετήσια Γενική μας Συνέλευση.

Αρχισε ο σχεδιασμός του site της Ε.Α.Ε., η οποία θα περιλαμβάνει πλούτο πληροφοριών (τα κείμενα όλων των τευχών των Αρχειακών Νέων, βασική νομοθεσία περί αρχείων, αρχειακές ειδήσεις, ενημέρωση, σύνδεση με άλλους δικτυακούς τόπους αρχειακού ενδιαφέροντος κλπ).

Βρίσκεται στο τελευταίο στάδιο η επεξεργασία των κειμένων της ημερίδας για την Πληροφόρηση, που θα εκδοθούν... οσονούπω.

Οργανώνεται η ημερίδα που θα πλαισιώσει τη Γενική Συνέλευση, η οποία θα πραγματοποιηθεί περί τις 23 Μαρτίου (τα μέλη θα ενημερωθούν έγκαιρα τόσο για την ακριβή ημερομηνία όσο και για το θέμα).

Κλείνοντας αυτό το σημείωμα, θα θέλαμε να επαναλάβουμε ότι η ενεργή συμμετοχή μελών και φίλων στις δραστηριότητες της Εταιρείας, είναι το στοιχείο που προσδίδει βαρύτητα και κύρος στην προσπάθεια όλων μας για την αναβάθμιση του χώρου των αρχείων στην Ελλάδα.

Αρχειακά Νέα

Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας (Ε.Α.Ε.)

ISSN 1106-5370

Συντακτική Επιτροπή: Χριστίνα Βάρδα, Νέστωρ Μπαμίδης, Αμαλία Παππά, Μαρία Πολίτη, Ζήσμος Σινδοδινός
Επεξεργασία στον υπολογιστή: Νέστωρ Μπαμίδης
Εκτύπωση: ΤΥΠΟ ΜΟΥΓΚΟΣ, Θεσσαλονίκη

Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία

Έδρα: Γ.Α.Κ., Θεάτρου 6, 10532 ΑΘΗΝΑ

Ταχυδρομική Διεύθυνση: Τ.Θ. 76072, 171 01 Ν. Σμύρνη • τηλ. 010 3218315, fax 010 7298368

Société Hellenique d' Archives

Adresse: B.P. 76072, 171 01 Nea Smyrni, Grèce • fax: 3010 7298368

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ Ε.Α.Ε.

ΕΚΤΑΚΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ της Ε.Α.Ε.

Το Διοικητικό Συμβούλιο, υλοποιώντας τη δέσμευση που είχε αναλάβει ύστερα από τη Γενική Συνέλευση της Ε.Α.Ε. του 2000, κάλεσε στις 27 Ιανουαρίου 2001 τα μέλη σε Έκτακτη Γενική Συνέλευση με μόνο θέμα την τροποποίηση του Καταστατικού.

Βασικός στόχος της τροποποίησης ήταν η εναρμόνισή του στα νέα δεδομένα του χώρου και κυρίως η διεύρυνση των προϋποθέσεων που δίνουν τη δυνατότητα σε κάθε ενδιαφερόμενο ν' αποκτήσει την ιδιότητα του μέλους της Ε.Α.Ε.

Δυστυχώς, όμως, η έλλειψη της απαιτούμενης απαρτίας που απαιτείται από το Καταστατικό (άρθρο 9, παρ.4, εδ.ιι), δεν επέτρεψε την πραγματοποίηση της Συνέλευσης. Επιχειρήθηκε η εκ νέου σύγκλησή της στις 3 Μαρτίου 2001 με το ίδιο, δυστυχώς, αποτέλεσμα.

Η ΓΕΝΙΚΗ ΕΚΛΟΓΟΑΠΟΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΕΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ (3 Μαρτίου 2001)

Με 31 παρόντα μέλη, πραγματοποιήθηκε στις 3 Μαρτίου 2001 η επαναληπτική Εκλογοαπολογιστική Γενική Συνέλευση των μελών της Ε.Α.Ε. Η γνώριμη αίθουσα της ΟΤΟΕ ήταν, και αυτή τη χρονιά, ο χώρος διεξαγωγής της.

Στην ημερήσια διάταξη είχαν περιληφθεί προς συζήτηση τα ακόλουθα θέματα:

- Απολογισμός δράσης Διοικητικού Συμβουλίου για το έτος 2000.
- Οικονομικός απολογισμός για το έτος 2000.
- Επικύρωση εγγραφής νέων μελών.
- Απολογισμός Εξελεγκτικής Επιτροπής
- Εκλογή Εφορευτικής Επιτροπής
- Εκλογή Διοικητικού Συμβουλίου και Εξελεγκτικής Επιτροπής

Πρόεδρος της Γ.Σ. εκλέχθηκε ο Αλέκος Ζάννας, με Γραμματέα το Νίκο Παντελάκη. Μετά την ανάγνωση του απολογισμού δράσης του Δ.Σ. από την Πρόεδρο Αμαλία Παππά και του οικονομικού απολογισμού από την Ταμία της Ε.Α.Ε. Μαρία Πολίτη, ακολούθησε η πρόταση της Εξελεγκτικής Επιτροπής για την υπερψήφιση της οικονομικής διαχείρισης. Τόσο ο απολογισμός δράσης όσο και ο οικονομικός απολογισμός εγκρίθηκαν παμψηφεί από τα παρόντα μέλη.

Πριν την ψηφοφορία για την ανάδειξη νέου Δ.Σ. και Εξελεγκτικής Επιτροπής, η Γ.Σ. εξέλεξε ως μέλη της Εφορευτικής Επιτροπής τους Αλέκο Ζάννα, Ζήσιμο Συνοδινό και Νίκο Καραπιδάκη.

Η συμμετοχή στις αρχαιρεσίες ήταν περιορισμένη αφού, συμπεριλαμβανομένων των εξουσιοδοτήσεων, ψή-

φισαν συνολικά 45 ταμειακώς εντάξει μέλη. Από τα 45 ψηφοδέλτια, τα 44 ήταν έγκυρα και 1 βρέθηκε άκυρο. Έτσι τα αποτελέσματα της ψηφοφορίας διαμορφώθηκαν ως εξής:

Α. Διοικητικό Συμβούλιο

Τακτικά μέλη

1. Αμαλία Παππά	26 ψήφοι
2. Νέστωρ Μπαμίδης	24 ψήφοι
3. Κάλλια Χατζηγιάννη	24 ψήφοι
4. Μαρία Παναγιωτοπούλου	15 ψήφοι
5. Τάσος Στεργίου	14 ψήφοι
6. Κώστας Κατσάπης	9 ψήφοι
7. Γιώργος Κανάκης	6 ψήφοι

Αναπληρωματικά μέλη

1. Γιώργος Πολυδωράκης	5 ψήφοι
2. Αικατερίνη Εξαδακτύλου	4 ψήφοι

Β. Εξελεγκτική Επιτροπή

1. Νίκος Παντελάκης	32 ψήφοι
2. Παναγιώτα Καφίρη	21 ψήφοι
3. Ανδρέας Μπάγιας	18 ψήφοι

Η συζήτηση που ακολούθησε, περιστράφηκε ιδιαίτερα γύρω από το μεγάλο θέμα της πρόσβασης στα αρχεία και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι αρχειονόμοι μετά την εφαρμογή του νέου θεσμικού πλαισίου που έχει δημιουργηθεί από την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα. Αφορμή για τον προβληματισμό αυτό, ήταν οι εισηγήσεις καθώς και η συζήτηση που έγινε στη διάρκεια της ημερίδας που είχε πραγματοποιηθεί την προηγούμενη μέρα με θέμα «Δικαίωμα στην πληροφόρηση: νέα όρια και αντιφάσεις».

Αποφάσεις

Η συζήτηση κατέληξε στις ακόλουθες θέσεις και αποφάσεις που εγκρίθηκαν από τη Γενική Συνέλευση:

Τη δημιουργία δύο νέων επιτροπών στα πλαίσια της Ε.Α.Ε. Πρόκειται για την Επιτροπή Οπτικοακουστικών Αρχείων και την Επιτροπή Τραπεζικών Αρχείων. Οι προτάσεις έγιναν από τους Δ. Μπουρνού και Ν. Παντελάκη, αντίστοιχα.

- Τη δημιουργία από την Ε.Α.Ε. δικής της ιστοσελίδας. Η πρόταση έγινε από την Κάλλια Χατζηγιάννη.
- Την ενσωμάτωση στην ιστοσελίδα της Εταιρείας, μετά την ενημέρωσή του, του Οδηγού των Ιδιωτικών Αρχείων. Την πρόταση υπέβαλε ο Ζ. Συνοδινός.
- Την ενεργοποίηση των συναδέλφων με την οργάνωση αποκεντρωμένων εκδηλώσεων, πρόταση που υποβλήθηκε από την Μαρία Παναγιωτοπούλου.
- Τη θέση στόχων δράσης για κάθε δραστηριότητα που αναφέρεται στο καταστατικό. Την πρόταση έκανε ο Ν.

Καραπιδάκης.

- Την οργάνωση συναντήσεων σε τακτικότερα διαστήματα, ώστε να δίνεται η δυνατότητα γνωριμίας και επικοινωνίας μεταξύ των αρχειακών. Η πρόταση έγινε από την Π. Καφίρη.
- Τη διερεύνηση της δυνατότητας οργάνωσης μιας συνάντησης εκπροσώπων αρχείων και εκπροσώπων Ολυμπιακών Μουσείων. Η πρόταση προήλθε από τον κο Γ. Δολιανίτη.

Αμαλία Παππά

**ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΕΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2000**

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Το απερχόμενο Διοικητικό Συμβούλιο της Ε.Α.Ε. επιθυμώντας να σας ενημερώσει για τα πεπραγμένα του έτους 2000 στους διάφορους τομείς δραστηριοτήτων της Εταιρείας, σας παρουσιάζει τον απολογισμό δράσης του.

Εκδοτική δραστηριότητα

1. Μετά από πολυετή και κοπιώδη προσπάθεια η Ε.Α.Ε. έχει τη χαρά να παρουσιάζει στα μέλη της την έκδοση της μετάφρασης του εγχειριδίου Αρχειονομίας *Η Διαχείριση των Αρχείων*.

Το Δ.Σ., με σκοπό την προώθηση του εγχειριδίου, έστειλε ενημερωτική επιστολή με συνημμένο ειδικό έντυπο, προς όλους του φορείς φύλαξης και διαχείρισης αρχείων, το Τμήμα Αρχειονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου και το Υπουργείο Παιδείας (στάλθηκαν περισσότερα από 30 έντυπα). Ειδικότερα, στους δύο τελευταίους επισημάνθηκε η χρησιμότητα της διακίνησης του εγχειριδίου ως απαραίτητου βοηθήματος στους φοιτητές Αρχειονομίας το οποίο θα συμπληρώσει την ήδη υπάρχουσα βιβλιογραφία.

Τα Γενικά Αρχεία του Κράτους έχουν ήδη προμηθευτεί, σε πρώτη φάση, έναν ικανό αριθμό αντιτύπων ενώ αναμένεται η ολοκλήρωση της διαδικασίας αγοράς αντιτύπων από την Εθνική Τράπεζα. Η Ειδική Γραμματέας του ΥΠΕΠΘ κα Δάφνη Μάνεση σε επιστολή της, μας ενημέρωσε ότι το αίτημά μας έχει διαβιβασθεί στην αρμόδια διδάσκουσα του Ιονίου Πανεπιστημίου.

2. Στον εκδοτικό τομέα πραγματοποιήθηκε επίσης η έκδοση του 19ου τεύχους των *Αρχειακών Νέων*. Το τεύχος αριθμεί 58 σελίδες και μεγάλο μέρος του είναι αφιερωμένο στην παρουσίαση των εργασιών του Διεθνούς Συνεδρίου της Σεβίλλης αλλά και στην παρουσίαση νέων εκδόσεων. Επιθυμούμε εδώ να σημειώσουμε ότι, σ' αυτό το τεύχος, είχαμε τη χαρά να φιλοξενούμε δημοσιεύσεις νέων μελών της Εταιρείας.

3. Όσον αφορά την αναπαραγωγή των παλαιών τευχών των *Αρχειακών Νέων* που έχουν εξαντληθεί, έχει ολοκληρωθεί από τη κα Κάλια Χατζηγιάννη η σάρωση του μεγαλύτερου μέρους των τευχών ώστε να είναι διαθέσιμα σε CD-ROM.

Διεθνής εκπροσώπηση

Η Ε.Α.Ε. εκπροσωπήθηκε στο XIV Παγκόσμιο Συνέδριο Αρχειονομίας (Σεβίλλη, 21-26.9.2000) από την πρόεδρο Αμαλία Παππά. Η ελληνική συμμετοχή στο συνέδριο ήταν εντυπωσιακή αφού η αντιπροσωπεία αριθμούσε 18 άτομα από διάφορους φορείς.

Το σημαντικότερο, ίσως, σημείο που θα πρέπει να παρουσιάσουμε εδώ είναι η ανταπόκριση που βρήκε από τη Γ.Σ. του Δ.Σ.Α. η πρόταση που κατατέθηκε από την Ε.Α.Ε. προς το προεδρείο για τη δημιουργία Επιτροπής Αθλητικών και Ολυμπιακών Αρχείων, εκμεταλλεζόμενοι τη συγκυρία της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας και των Αγώνων του 2004. Η πρόταση θα ανακοινωθεί επίσημα από το Δ.Σ.Α. με επιστολή του προς τα μέλη. Η Επιτροπή θα έχει προσωρινό χαρακτήρα μέχρι το 2004, οπότε στα πλαίσια του επόμενου Διεθνούς Συνεδρίου θα επανεξετασθεί η πορεία της σε συνάρτηση με τη δραστηριότητα που θα επιδείξει.

Χρηματοδότηση

1. Η Ε.Α.Ε. έλαβε από το Υπουργείο Πολιτισμού, μέσω του ΟΠΑΠ, επιχορήγηση ύψους 500.000 δραχμών.

2. Επίσης η ΕΤΕ κατέβαλε, όπως κάθε χρόνο, οικονομική ενίσχυση ύψους 300.000 δραχμών για τους σκοπούς της Εταιρείας.

3. Καταβλήθηκε το ποσό των 500.000 δραχμών στα πλαίσια της συμφωνίας που έχει συνάψει η Εταιρεία με τον εκδοτικό οίκο «*ΤΥΠΩΘΗΤΩ-Γιώργος Δαρδανός*».

4. Εκκρεμεί είσπραξη από την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας ποσού ύψους 200.000 δραχμών ως χορηγία, η οποία είχε συμφωνηθεί να καταβληθεί μετά την έκδοση του εγχειριδίου.

Καταστατική Συνέλευση

Το Δ.Σ. υλοποίησε τη δέσμευση που είχε αναλάβει για τη σύγκλιση Έκτακτης Γενικής Συνέλευσης με σκοπό την τροποποίηση άρθρων του Καταστατικού όπως αυτά είχαν προταθεί στη Γ. Σ. του Μαρτίου 1999. Η Έκτακτη Γ. Σ. ορίστηκε για το Σάββατο 27 Ιανουαρίου. Δυστυχώς, δεν εξασφαλίστηκε η προβλεπόμενη από το άρθρο 9, παρ. 4, εδ. ii απαρτία των ταμειακώς εντάξει μελών και η συνάντηση κατέληξε σε μια ανεπίσημη αλλά γόνιμη συζήτηση μεταξύ των παρόντων μελών τόσο για τα υπό τροποποίηση άρθρα του Καταστατικού όσο και για άλλα θέματα που απασχολούν την Εταιρεία.

Στην ίδια συζήτηση αποφασίστηκε να συγκληθεί εκ νέου Έκτακτη Γ. Σ. την ίδια μέρα με την εκλογοαπολογιστική Γ. Σ. των μελών.

Εκδηλώσεις

1. Την Παρασκευή 2 Μαρτίου 2001 οργανώθηκε η παρουσίαση της έκδοσης της Ε.Α.Ε. *Η Διαχείριση των Αρχείων*. Η εκδήλωση οργανώθηκε στο αμφιθέατρο του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών και την έκδοση παρουσίασαν οι: Βασίλης Παναγιωτόπουλος, Χριστίνα Βάρδα, Γιώργος Δαρδανός και Αμαλία Παππά. Η εκδήλωση οργανώθηκε από την πρόεδρο της Ε.Α.Ε. και την κα Δημοπούλου, υπεύθυνη του εκδοτικού οίκου «*ΤΥΠΩΘΗΤΩ*».

2. Την ίδια ημέρα και στον ίδιο χώρο, τη σκυτάλη πήρε η δεύτερη εκδήλωση που οργανώθηκε από την Ε.Α.Ε. Στη στρογγυλή τράπεζα που είχε θέμα: «Δικαίωμα στην πληροφόρηση: νέα όρια και αντιφάσεις» συμμετείχαν ως ομιλητές οι: Έφη Αβδελά (ιστορικός, Πανεπιστήμιο Αθηνών), Νίκος Αλιβιζάτος (καθ. Συνταγματικού Δικαίου Πανεπιστημίου Αθηνών), Σπύρος Ασδραχάς (ιστορικός), Δημ. Παπαδημητρόπουλος, (διοικητικός επιστήμων, ΥΠΕΣΔΑ), Κάλλια Χατζηγιάννη (αρχειονόμος, μέλος του Δ.Σ. της Ε.Α.Ε.), Αμαλία Παππά (αρχειονόμος, πρόεδρος Ε.Α.Ε.). Στην οργανωτική επιτροπή της εκδήλωσης συμμετείχαν: Αμαλία Παππά, Κάλλια Χατζηγιάννη, Χριστίνα Σάρρα και Ανδρέας Μπάγιας.

Άλλες δραστηριότητες

1. Στο πνεύμα της διεύρυνσης των Επιτροπών που λειτουργούν στα πλαίσια του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων, έγιναν δεκτά ως αντεπιστέλλοντα μέλη σε διάφορες Επιτροπές για το χρονικό διάστημα 2000-2004 οι εξής:

- α. Νέστωρ Μπαμίδης: Κτήρια Αρχείων και εξοπλισμός
- β. Ανδρέας Μπάγιας: Κανόνες περιγραφής και ηλεκτρονικά αρχεία
- γ. Αμαλία Παππά: Θέματα αρχειακής νομοθεσίας
- δ. Μαρία Πολίτη: Επιτροπή Σιγγιλογραφίας
- ε. Κάλλια Χατζηγιάννη: Οπτικοακουστικά αρχεία και επαγγελματική κατάρτιση
- στ. Χριστίνα Βάρδα & Σοφία Μπόρα: Αρχεία Λογοτεχνίας και Τέχνης.

Όσον αφορά την τελευταία επιτροπή, η Ε.Α.Ε. σε συνεργασία με το ΕΛΙΑ και ειδικότερα τις κυρίες Βάρδα και Μπόρα έστειλε επιστολή και σχετικό ερωτηματολόγιο σε φορείς και ιδιώτες κατόχους ανάλογων αρχείων με σκοπό την επισήμανση και την καταγραφή τους*.

2. Το Δ.Σ. είχε το Οκτώβριο του 2000 συνάντηση με την Ειδική Γραμματέα του ΥΠΕΠΘ κα Δάφνη Μάνεση. Στη συνάντηση συζητήθηκε γενικότερα η συνεργασία μεταξύ ΥΠΕΠΘ, ΓΑΚ και Ε.Α.Ε. καθώς και το θέμα της προώθησης του εγχειριδίου Αρχειονομίας. Επίσης, συζητήθηκε η περίπτωση χρηματοδότησης από το ΥΠΕΠΘ μιας διεθνούς συνάντησης αρχειονόμων που ασχολούνται με τα Αθλητικά και Ολυμπιακά Αρχεία σε συνδυασμό με την πρωτοβουλία της Ε.Α.Ε. για τη δημιουργία Επιτροπής Αθλητικών και Ολυμπιακών Αρχείων στο Δ.Σ.Α. Το αίτημα αυτό συνοδεύτηκε από σχετική επιστολή τον Οκτώβριο του 2000 και μια δεύτερη το Δεκέμβριο του ίδιου έτους. Παρά το έκδηλο ενδιαφέρον της κας Μάνεση, μέχρι σήμερα η Εταιρεία δεν έχει λάβει απάντηση.

Επιστολές ανάλογου περιεχομένου σχετικά με αυτό τον τομέα δραστηριότητας της Ε.Α.Ε. στάλθηκαν τόσο στον νυν Υπουργό Πολιτισμού κ. Ευάγγελο Βενιζέλο όσο και στον προκάτοχο του κ. Θ. Πάγκαλο. Συγκεκριμένα, ζητήθηκε η ένταξη ανάλογων εκδηλώσεων της Ε.Α.Ε. στην Πολιτιστική Ολυμπιάδα.

3. Με αφορμή δημοσίευμα της εφημερίδας *TA NEA* με θέμα την αλληλογραφία μεταξύ του Υπ. Δημόσιας Τάξης και της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα σχετικά με το αν θα πρέπει να καταστραφούν οι υπόλοιποι «φάκελοι», το Δ.Σ. απέστειλε επιστολή με αποδέκτη την «Αρχή». Η επιστολή κοινοποιήθηκε επίσης στην Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών, στην Υπουργό ΕΣΔΑ, στον Υπουργό Παιδείας καθώς και στην εφημερίδα *TA NEA*. Στην επιστολή επισημάνθηκε ότι η αρμοδιότητα για την καταστροφή ή τη διατήρηση του συγκεκριμένου δημόσιου αρχείου ανήκει στην υπηρεσία των ΓΑΚ όπως επίσης ότι σε καμία ευνομούμενη χώρα ο χαρακτηρισμός εγγράφων ως απορρήτων δεν συνεπάγεται την απαγόρευση πρόσβασης για απροσδιόριστο χρόνο ούτε βέβαια την καταστροφή τους. Επισημάνθηκε επίσης ότι το νομοθετικό κενό σχετικά με το χαρακτηρισμό των δημόσιων αρχείων ως απορρήτων είχε ως αποτέλεσμα την παράνομη καταστροφή των φακέλων το 1989.

Νέα Μέλη

Το Δ.Σ. στη διάρκεια των συνεδριάσεών του έκανε δεκτές τις αιτήσεις των:

1. Σόβολου Μιχάλη (Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού)
2. Νίκου Γεωργίου (συντηρητή στα Κρατικά Αρχεία της Κύπρου)
3. Λοϊζίδη Κωνσταντίνου (Κύπρος)
4. Μαυροκορδάτου Γεωργίου (Κύπρος)
5. Σωκράτους Μάριου (Κύπρος, βιβλιοθηκονόμος)
6. Χαρωνίτη Γεωργίου (ΕΛΙΑ)
7. Τσούργιαννη Δέσποινας
8. Λέζου Σοφίας
9. Βλάσση Σπυρίδωνα
10. Στεργίου Αναστάσιου
11. ALPHA BANK (Ιστορικό Αρχείο, ως φορέας)

Οι αιτήσεις έγιναν αποδεκτές από το Δ.Σ. και η Γ. Σ. καλείται να τις επικυρώσει.

Επίλογος

Θεωρούμε ότι το έργο του απερχόμενου Δ.Σ. ήταν θετικό. Επιθυμούμε ασφαλώς να παρουσιάσουμε μεγαλύτερη δραστηριότητα σε ορισμένους τομείς, σας διαβεβαιώνουμε ωστόσο ότι εξαντλήσαμε τα όρια των διαθεσιμότητων και δυνατοτήτων όλων μας.

Ευχόμαστε το νέο Δ.Σ. να αποδειχθεί περισσότερο αποτελεσματικό, ιδιαίτερα στον τομέα της προβολής θεμάτων αρχειακού ενδιαφέροντος τόσο μεταξύ των μελών της Ε.Α.Ε. όσο και σε συναφείς επιστημονικούς και επαγγελματικούς κλάδους.

Αθήνα, 3 Μαρτίου 2001
Το Διοικητικό Συμβούλιο

* Για λεπτομέρειες βλέπε άρθρο «Αρχεία και Λογοτεχνία», σελ. 15

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Οικονομικός Απολογισμός
περιόδου 15-3-2000 έως 28-2-2001

Ενεργητικό

Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσης	705.943
Συνδρομές μελών	647.000
Επιχορηγήσεις	760.000
Πωλήσεις δημοσιευμάτων	100.000
Τόκοι α' + β' εξαμήνου	63.554
Σύνολο	2.276.497

Παθητικό

Έξοδα κινήσεως μελών Διοικ. Συμβουλίου (εσωτερικού).....	45.600
Έξοδα κινήσεως και εγγραφής του Προέδρου στο Διεθνές Συνέδριο Αρχείων	211.720
Έξοδα ημερίδας 18-3-2000 και 27-1-2001.....	106.980
Έκδοση «Αρχειακών Νέων» αρ.19	416.000
Ποικίλα λειτουργικά έξοδα (ΕΛΤΑ, χαρτικά κ.ά.).....	287.610
Έξοδα Δείπνου Επιτροπής εγχειριδίου	72.750
Σύνολο	1.140.660

Ενεργητικό	2.276.497
Παθητικό	1.140.660
Σύνολο	1.135.837

Προς μεταφορά σε νέα χρήση, εκ των οποίων σε μετρητά.....	589.649
στο βιβλιάριο.....	546.188
Σύνολο	1.135.837

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΥ
“Η Διαχείριση των Αρχείων”

Η Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία έχοντας κλείσει ήδη δέκα χρόνια παρουσίας στο χώρο των αρχείων, καθιέρωσε ως βασικό άξονα της πολιτικής της την επιμόρφωση των μελών της, οργανώνοντας σεμινάρια και ημερίδες διαφορετικής θεματολογίας και δημοσιεύοντας εξειδικευμένα αρχειακά κείμενα. Η έκδοση της μετάφρασης του εγχειριδίου Αρχειονομίας εγγράφεται στην ίδια πολιτική και έρχεται να καλύψει ένα κενό στην εγχώρια βιβλιογραφία.

Το 1993, με τη διαπίστωση της έλλειψης ενός έγκυρου εγχειριδίου στην ελληνική γλώσσα, ξεκινά μια κοπιώδης προσπάθεια για την επιλογή, καταρχήν, του κατάλληλου εγχειριδίου και τη μετάφρασή του στη συνέχεια από την αρμόδια Επιτροπή.

Ακολουθώντας τις υποδείξεις του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων, το οποίο κατά τεκμήριο γνωρίζει τη διεθνή βιβλιογραφική παραγωγή σ' αυτόν τον τομέα, επιλέχθηκε ως πιο ολοκληρωμένη και ενημερωμένη έκδοση το *Keeping Archives*, (2η έκδοση, επιμέλεια Judith Ellis, εκδ. Thorpe in association with The Australian Society of Archivists INC, 1993).

Κοινή δέσμευση των μελών των Διοικητικών Συμβουλίων της Ε.Α.Ε. από το 1993 και εξής αποτέλεσε η προσπάθεια για τη συνέχιση και ολοκλήρωση του μεταφραστικού και εκδοτικού εγχειρήματος. Έτσι, μετά από πέντε χρόνια επίμονης και εξαιρετικά επίπονης προσπάθειας αλλά και γόνιμης συνεργασίας των μελών της Επιτροπής Εγχειριδίου, το εγχείρημα ολοκληρώθηκε. Η Χριστίνα Βάρδα, ο Νίκος Καραπιδάκης, ο Νίκος Παντελάκης και ο Ζήσιμος Συνοδινός, σε συνεργασία με τη μεταφράστρια Ζωή Οικονόμου, θυσιάζοντας τον ελεύθερο χρόνο τους, μεταφέροντας και αξιοποιώντας την επιστημονική τους εμπειρία, εργαζόμενοι σκληρά και συστηματικά, παρέδωσαν ένα συγκροτημένο έργο.

Με την ευκαιρία, λοιπόν, της έκδοσης της μετάφρασης του εγχειριδίου Αρχειονομίας με τίτλο *Η Διαχείριση των Αρχείων*, η Ε.Α.Ε. σε συνεργασία με τις εκδόσεις *ΤΥΠΩ-ΘΗΤΩ-Γιώργος Δαρδανός*, οργάνωσε στις 2 Μαρτίου 2001, στο αμφιθέατρο του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, την επίσημη παρουσίασή του στα μέλη και στο ευρύτερο κοινό.

Μετά από μια σύντομη εισαγωγή που έγινε από την Πρόεδρο του Δ.Σ. της Ε.Α.Ε., το λόγο έλαβε, εκπροσωπώντας την Επιτροπή Εγχειριδίου, η Χριστίνα Βάρδα. Μίλησε, καταρχήν, για τη μέθοδο εργασίας που ακολουθήθηκε καθώς και τις δυσκολίες που συνάντησε η ομάδα. Αναφέρθηκε ιδιαίτερα στο πρόβλημα της απόδοσης στην ελληνική γλώσσα των αρχειονομικών όρων, στις διαφοροποιήσεις εννοιών και όρων που συνάντησαν και στην προσπάθεια που κατέβαλαν για την υιοθέτηση μιας κοινά αποδεκτής αρχειακής ορολογίας στην ελληνική γλώσσα. Η παρέμβαση ολοκληρώθηκε με την παρουσίαση, σε γενικές γραμμές, του περιεχομένου των επιμέρους κεφαλαίων του εγχειριδίου.

Στη συνέχεια το λόγο έλαβε ο ιστορικός κ. Βασίλης Παναγιωτόπουλος. Καλωσορίζοντας την έκδοση, αναφέρθηκε στο κενό που αυτή έρχεται να καλύψει και ευχήθηκε να αποτελέσει απαραίτητο βοήθημα και οδηγό τόσο για τους μάχιμους αρχειονόμους όσο και για εκείνους που βρίσκονται στο στάδιο των σπουδών τους.

Ο εκδότης Γιώργος Δαρδανός, μίλησε με ιδιαίτερη θέρμη για την έκδοση και για ό,τι αυτή κομίζει στα ελληνικά πράγματα. Για μας, ήταν ο άνθρωπος που μας εμπιστεύθηκε αφού δέχθηκε να συμπεριλάβει στις εκδόσεις του αυτόν τον τόμο, υλοποιώντας έτσι την επιθυμία μας για την παροχή ενός πολύ χρήσιμου εργαλείου στους Έλληνες αρχειονόμους.

Κοινή αναφορά όλων των παρεμβάσεων υπήρξε η ευχή για την ευρύτερη διάδοση του εγχειριδίου. Αυτό είναι άλλωστε και το δικό μας μέλημα και συντονίζουμε τις προσπάθειές μας προς αυτή την κατεύθυνση.

Αμαλία Παππά

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΤΡΟΓΓΥΛΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

*“Δικαίωμα στην πληροφόρηση: νέα όρια και αντιφάσεις”
(Αμφιθέατρο του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών,
Παρασκευή 2 Μαρτίου 2001)*

Η Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία έφερε για τρίτη φορά στο προσκήνιο το θέμα της πρόσβασης στα αρχεία. Με δύο συζητήσεις στρογγυλής τράπεζας το 1998 και το 1999 αντίστοιχα, έδωσε την ευκαιρία τόσο στα μέλη της όσο και στο ευρύτερο κοινό να έλθουν σε επαφή μ' ένα φλέγον πρόβλημα, που απασχολεί έντονα τα τελευταία χρόνια τόσο την ελληνική όσο και τη διεθνή αρχειακή κοινότητα, αφού η ελεύθερη πρόσβαση στα αρχεία είναι ταυτισμένη με την ίδια την ύπαρξη και τη λειτουργία τους σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Οι σαρωτικές αλλαγές που επιφέρει η υιοθέτηση της νέας τεχνολογίας, σε συνδυασμό με τα δύο θεμελιώδη αλλά αντικρουόμενα δικαιώματα -αυτό της προστασίας της ιδιωτικής ζωής και εκείνο της πρόσβασης στην πληροφορία- αλλά και η έλλειψη συγκεκριμένου νομικού πλαισίου το οποίο θα καθορίζει με σαφήνεια τα όριά τους, αποτέλεσαν την αφετηρία της συζήτησης.

Πέντε χρόνια μετά την εφαρμογή του Ν.2472/1997 (Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα) υπάρχει ασάφεια και αποσπασματική αντιμετώπιση των περιπτώσεων αλλά και κατάχρηση του όρου «προσωπικά δεδομένα», στον οποίο προσκρούουν πολλές φορές όχι μόνον ζητήματα επιστημονικής έρευνας, αλλά και αιτήματα πολιτών για τη θεμελίωση δικαιωμάτων τους με βάση τα αρχεία.

Στην Ελλάδα, υπάρχει γενικότερο πρόβλημα πρόσβασης στα αρχεία και το ζήτημα των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αποτελεί μία μόνον πτυχή του προβλήματος. Από την μια πλευρά, η έλλειψη κωδικοποίησης της νομοθεσίας σχετικά με τους περιορισμούς στην πρόσβαση, η έλλειψη νομοθετικής κατοχύρωσης των προθεσμιών για την άρση του χαρακτηρισμού του αρχειακού υλικού ως απορρήτου, αλλά και του καθορισμού το αρμόδιου οργάνου για τον αποχαρακτηρισμό του. Από την άλλη, το πρόβλημα της πρόσβασης στην πρακτική του μορφή. Είναι γεγονός ότι η χώρα μας κατατάσσεται στις τελευταίες θέσεις στην Ευρώπη από την άποψη της δυνα-

τότητας πρόσβασης στα κρατικά αρχεία, εξαιτίας της έλλειψης κατάλληλης κτηριακής υποδομής και επαρκούς προσωπικού, παράγοντες που καθιστούν το αρχειακό υλικό μη διαθέσιμο.

Στοχεύοντας στη διεπιστημονική προσέγγιση του θέματος, επιδιώξαμε την εξασφάλιση της συμμετοχής ομιλητών οι οποίοι, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, εμπλέκονται στα θέματα πρόσβασης ή διαχείρισης των αρχείων. Έτσι, συμμετείχαν αρχειονόμοι, οι οποίοι είναι οι διαχειριστές των αρχείων και οι θεσμικά υπεύθυνοι της φύλαξής τους, διοικητικοί επιστήμονες που ασχολούνται κυρίως με την πρόσβαση στη διοικητική πληροφορία, εκπροσωπήθηκε η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, με αναφορές στη νομική πλευρά του ζητήματος -κυρίως από την άποψη της προστασίας του πολίτη και των δικαιωμάτων του- και ιστορικοί, οι οποίοι επεσήμαναν τα προβλήματα που συχνά θέτει το υφιστάμενο αλλά ανεπαρκές θεσμικό πλαίσιο, με βάση την εμπειρία τους ως χρηστών-ερευνητών των αρχείων.

Πιο συγκεκριμένα, στη συζήτηση προσκλήθηκαν να συμμετάσχουν, και αποτελεί εξαιρετική τιμή η αποδοχή της πρότασης, οι: Έφη Αβδελά (ιστορικός, Πανεπιστήμιο Αθηνών), Νίκος Αλιβιζάτος (καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου, Νομική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών, Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα), Σπύρος Ασδραχάς (ιστορικός, διευθυντής Ερευνών στο Ι.Ν.Ε./Ε.Ι.Ε.), Δημήτρης Παπαδημητρόπουλος (διοικητικός επιστήμονας, υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης), και Κάλια Χατζηγιάννη (αρχειονόμος, προϊσταμένη των ΓΑΚ-Αρχείων ν. Εύβοιας). Το συντονισμό της συζήτησης ανέλαβε η υπογράφουσα.

Το πλήρες κείμενο των εισηγήσεων και το περιεχόμενο της συζήτησης που ακολούθησε έχουν ήδη απομαγνητοφωνηθεί από τον Ν. Μπαμίδη και πιστεύουμε ότι, σε λίγο καιρό, θα εκδοθούν από την Εταιρεία με σκοπό την πλήρη ενημέρωση των μελών της και ιδιαίτερα εκείνων που δεν είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν την εκδήλωση.

Αμαλία Παππά
pakar1@otenet.gr

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: Παρακαλούμε τα μέλη να καταθέτουν τη συνδρομή τους (25€) στο λογαριασμό της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας στην **ALPHA BANK** με αριθμό: **101-00-2310-076458**.

ΑΡΘΡΑ: Η Συντακτική επιτροπή παρακαλεί τους συνεργάτες και αρθρογράφους των «*Αρχεϊκών Νέων*» να δίνουν τα κείμενά τους δακτυλογραφημένα ή, ακόμη καλύτερα, σε δισκέτα για τη διευκόλυνση της έκδοσης (με μια πολύ μικρή περίληψη στα αγγλικά ή γαλλικά). Ανταποκρίσεις και συνεργασίες για τις δραστηριότητες και τα νέα των περιφερειακών αρχείων είναι απαραίτητες και ευπρόσδεκτες. Οι συνεργασίες να αποστέλλονται, αν είναι δυνατόν σε δισκέτα, στη διεύθυνση:

Ν. Μπαμίδης, Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, Παπαναστασίου 21, Τ.Θ. 18111, 546 39 Θεσ/νίκη, ή με E-mail στην ηλεκτρονική διεύθυνση: **mgiam@internet.gr**

ΑΡΧΕΙΑΚΑ

ΕΠΙΛΟΓΗ ΓΙΑ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Μια Επισκόπηση

Janet Gertz, Διευθύντρια για τη Συντήρηση, Columbia University, New York, N.Y.

Σε αυτό το άρθρο, πραγματεύομαι τρεις ομάδες ζητημάτων. Πρώτα, εάν η ψηφιοποιημένη αναδρομική αποτύπωση αποτελεί τεχνική συντήρησης, ή η επιλογή υλικού προς ψηφιοποίηση είναι ζήτημα πρόσβασης; Δεύτερον, σε τι διαφέρει η διαδικασία επιλογής ψηφιοποίησης από τις καθιερωμένες επιλογές συντήρησης; Ποια είναι τα κριτήρια επιλογής; Τέλος, τι επίδραση μπορεί να έχει η ψηφιοποίηση στη συντήρηση ως επιστήμη;

Σε αυτή την παρουσίαση, αντιμετωπίζω τρία θέματα: εάν η αποτύπωση παλαιότερου υλικού σε ψηφιοποιημένη μορφή αποτελεί μια πράξη συντήρησης, τις αντιθέσεις μεταξύ επιλογής για αναδρομική ψηφιοποίηση και επιλογής για την παραδοσιακή συντήρηση, και τις εν δυνάμει επιπτώσεις που θα αναφανούν στο πεδίο της συντήρησης. Και τα τρία ζητήματα απασχολούν έντονα: μεταξύ των συζητήσεων αναφέρονται οι συμβολές των Atkinson (1998), Conway (1996b), Hazen και άλλων (1998), και Smith (1999). Ενώ έχει επέλθει μια γενική ομοφωνία, πολλά σημεία παραμένουν άλυτα.

Αποτελεί η ψηφιοποίηση μια αληθινή επιλογή για τη συντήρηση;

Είναι ένα δεδομένο ότι για να επιτευχθεί η συντήρηση, θα πρέπει να συμφωνήσουμε σε μια μακροπρόθεσμη εκδοχή του περιεχομένου του όρου. Ιδεατά διατηρούμε το ίδιο το πρωτότυπο αντικείμενο, αφού το επιδιορθώσουμε σωστά και το φυλάξουμε στο κατάλληλο περιβάλλον. Οδηγούμενοι από ανάγκη, καθώς η φθορά δεν είναι αναστρέψιμη, παράγουμε αντίγραφα. Ενώ, φυσικά, είναι αδύνατον να εγγυηθούμε τη συνεχή επιβίωση (O'Toole 1989), η διατήρηση βασίζεται στη χρήση σταθερών μέσων με μακρά διάρκεια ζωής, κατασκευασμένα και φυλαγμένα σωστά, έτσι ώστε να διασφαλιστεί η ύπαρξη της πληροφορίας.

Εφόσον έχουν δημιουργηθεί αντίγραφα σε χαρτί ατοχής (permanent and durable) και μικροταινίες στην ειδική ποιότητα που διατηρούνται, θα αντέξουν εκατοντάδες χρόνια, απορροφώντας καταστροφές ή βανδαλισμούς. Σήμερα, κανένας δεν μπορεί να αποδείξει ότι οποιαδήποτε ηλεκτρονική μορφή θα επιβιώσει και θα είναι προσβάσιμη πάνω από μερικές δεκαετίες, παρ' όλες τις συζητήσεις για συνεχείς μεταγραφές (migration and emulation), ειδικά εάν αναλογιστούμε τις συνεχείς επεμβάσεις που θα απαιτούνται. Ακόμα, η ακρίβεια και η αυθεντικότητα της ψηφιοποιημένης μορφής μπορεί να θέσουν ερωτηματικά. Μεταφέρθηκε το πρωτότυπο αντικεί-

μενο με ακρίβεια και στο σύνολό του, στην ψηφιοποιημένη μορφή τη στιγμή που τραβήχτηκε η εικόνα του; Μπορούμε να είμαστε σίγουροι για την αυθεντικότητά του με το πέρασμα του χρόνου -δηλαδή, μπορούμε να είμαστε βέβαιοι ότι παρέμεινε ολοκληρωμένο και ότι δεν έχει υποστεί ανεξέλεγκτη αλλαγή; Καθώς λείπουν οι μηχανισμοί γενικής αποδοχής που θα παρέχουν ασφάλεια, και λείπει η μακρά διάρκεια, τα ψηφιοποιημένα αντίγραφα από μόνα τους, δεν αποτελούν συντήρηση.

Είναι επίσης ένα δεδομένο ότι συντήρηση χωρίς πρόσβαση, είναι μάταιη. Η ψηφιοποίηση προσφέρει διευρυμένη, πλατύτερη, ευκολότερη πρόσβαση από τις μικροφόρμες και τις φωτοτυπίες, και μπορεί να συλλάβει χρώμα, ήχο, κίνηση, και άλλα χαρακτηριστικά τα οποία η παραδοσιακή διατήρηση δεν έχει χειριστεί καλά. Ο όρος «υβριδική προσέγγιση» (Willis 1992) εκφράζει την ιδέα ότι η ψηφιοποίηση σε συνδυασμό με παραδοσιακές ενέργειες συντήρησης, προσφέρουν έναν τρόπο να επιτευχθούν δυαδικά και η διατήρηση και η πρόσβαση: μακρά διάρκεια ζωής μέσω παραδοσιακών μεθόδων και βελτιωμένων χρήσεων των μέσων ψηφιοποίησης. Έχουμε στις μέρες μας τη δυνατότητα να μικροφωτογραφήσουμε ένα αντικείμενο, και στη συνέχεια να σκανάρουμε το φιλμ (Conway 1996a), να σκανάρουμε το αντικείμενο και μετά να παράγουμε ένα αντίγραφο με τον Η/Υ ή να το τυπώσουμε σε μη όξινο χαρτί αντί να κάνουμε φωτοτυπίες ή coryflo (Kenney 1997). Ή ακόμα, μπορούμε να σκανάρουμε το πρωτότυπο αντικείμενο, να το κρατήσουμε, και να χρησιμοποιούμε την on-line έκδοση του, ως τηλεμοιοτυπία ή αντίγραφο, ώστε να προστατεύσουμε το πρωτότυπο από άσκοπη χρήση. Όλες οι παραπάνω μέθοδοι, αποτελούν μια συνέχεια με τη συντήρηση από τη μια πλευρά και την ψηφιοποίηση για καθαρούς λόγους πρόσβασης από την άλλη μεριά. Το ζήτημα της επιλογής καθορίζει πότε είναι καλύτερα να χρησιμοποιούμε ψηφιοποίηση.

Διαφέρει αισθητά η διαδικασία επιλογής ψηφιοποίησης από την επιλογή συντήρησης με παραδοσιακούς τρόπους;

Η διαδικασία επιλογής που ακολουθείται από την παραδοσιακή συντήρηση και τα κριτήρια βάσει των οποίων λαμβάνονται οι αποφάσεις είναι καλά εδραιωμένα (βλέπε Williams & Lunde 1997 για μια ιστορική αναδρομή). Η διαδικασία επιλογής δεν είναι γραμμική. Δεν αρκεί ένα και μόνο ένα κριτήριο επιλογής. Η διαδικασία ισχύει σε συνδυασμό με άλλα κριτήρια, καθώς τα βήματα που οδηγούν προς τις αποφάσεις, περνούν μέσα από μια σειρά σύνθετων και διαπλεκόμενων ερωτημάτων, όπου κάθε απάντηση έχει επίδραση στα άλλα ερωτήματα. Επιπλέον, οι απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα είναι σχετικές. Λαμβανομένης υπ' όψιν της ειδικής αποστολής και ιστορίας του φορέα μου, είναι αυτό το συγκεκριμένο αντικείμενο αρκετά παλιό, αρκετά χρήσιμο, αρκετά σημαντικό, έτσι ώστε να συντηρηθεί; Λαμβανομένου υπ' όψιν του ύψους

του προϋπολογισμού συντήρησης και του αριθμού των αντικειμένων που χρειάζονται φροντίδα, είναι αρκετά κατεστραμμένο ή κινδυνεύει τόσο ώστε να δικαιολογεί δαπάνες; Όσοι, σε διαφορετικούς φορείς, κάνουν επιλογές, συχνά, δίνουν διαφορετικές λύσεις, αντιμετωπίζοντας αντιτύπα του ίδιου βιβλίου.

Η φυσική κατάσταση καθοδηγεί τις αποφάσεις στην παραδοσιακή συντήρηση. Ένα αντικείμενο που προστέθηκε στη συλλογή, σε μια στιγμή στο παρελθόν, βρίσκεται τώρα σε εύθραυστη, φθαρμένη φυσική κατάσταση, ή απειλείται με καταστροφή. Αξιολογούμε την αξία του στην εξέλιξη της επιστήμης. Ακολουθούν αποφάσεις που καθορίζουν τους τρόπους που μπορούν και θα πρέπει να οδηγήσουν στη συντήρηση, βασισμένοι στην αξία του αντικειμένου, τη φυσική του κατάσταση και τη φύση της παρούσας και μελλοντικά αναμενόμενης χρήσης του. Τα κριτήρια είναι:

- Είναι το αντικείμενο ή η συλλογή φθαρμένη ή κινδυνεύει;
- Ενέχει επαρκή διαχρονική αξία που να δικαιολογεί συντήρηση; Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει χωρίς, όμως, να περιορίζεται σε: καλλιτεχνικά χαρακτηριστικά, όπως σταχώσεις, εικονογράφηση, μοναδικότητα ή ιστορική σημασία. Ακόμα, μακροπρόθεσμο, ξεχωριστό πλατύ ή βαθύ πνευματικό περιεχόμενο, με ενδεχόμενη μακροπρόθεσμη διδακτική ή ερευνητική αξία. Συμβάλλει με την αποστολή του φορέα. Συμβάλλει ή υποστηρίζει σημαντικά ιστορικά πεδία του φορέα.
- Ποιες επιλογές συντήρησης είναι διαθέσιμες, δεδομένης της φύσης του αντικειμένου ή της συλλογής, καθώς και η τρέχουσα ή αναμενόμενη μελλοντική του χρήση; Μπορεί να επιδιορθωθεί; Εάν όχι, μπορεί ένα αντίγραφο να αποτυπώσει με επιτυχία το περιεχόμενό του, και να στηρίξει την παρούσα και αναμενόμενη μελλοντική του χρήση; Υφίστανται παράγοντες τέτοιοι όπως η χρήση του χρώματος, φτωχό contrast, λείπουν σελίδες που ίσως να κάνει την παραδοσιακή περιποίηση ακατάλληλη;
- Ποιο είναι το κόστος κάθε επιλογής συντήρησης; Ποιο ταιριάζει καλύτερα στην οικονομική και πνευματική αξία του αντικειμένου ή της συλλογής;

Πολλά από τα ίδια κριτήρια ισχύουν και για την επιλογή της αναδρομικής ψηφιοποίησης αλλά με μετατοπισμένη έμφαση. Η βασική διαφορά συνίσταται στο ότι η διαδικασία επιλογής συχνά δραστηριοποιείται περισσότερο από μια επιθυμία για καλύτερη πρόσβαση, παρά οφείλεται στη φυσική φθορά. Αυτό είναι αναμενόμενο με μια τεχνολογία της οποίας το κύριο χαρακτηριστικό είναι η ευκολία και το εύρος της πρόσβασης παρά η μακροβιότητα. Το πρωταρχικό κριτήριο της διαχρονικής αξίας είναι το ίδιο για τη συντήρηση και για την ψηφιακή μετατροπή, αλλά αυξάνεται η σημασία των απαιτήσεων των χρηστών, και ζητήματα όπως τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και οι τεχνολογικές δυνατότητες τραβούν περισσότερο την προσοχή από τις παραδοσιακές μεθόδους συντήρησης.

Όπως και με την επιλογή για παραδοσιακή συντήρηση, προσδιορίζοντας ένα αντικείμενο ή μία συλλογή ως έ-

να πιθανό υποψήφιο προς ψηφιακή μετατροπή, σημαίνει ότι πρέπει να καθορίσουμε και εάν η τεχνολογία μπορεί να κάνει ό,τι της ζητείται και εάν αξίζει να επωμιστούμε το κόστος της. Επιπλέον, όπως και με την επιλογή για παραδοσιακή συντήρηση, η επιλογή για ψηφιακή μετατροπή λειτουργεί μέσω επιμέρους ερμηνειών των γενικών αρχών. Δεν υπάρχουν απόλυτες απαντήσεις, μόνο ερωτήσεις που θα πρέπει να απαντηθούν μέσα στο εκάστοτε συγκεκριμένο πλαίσιο. Ορισμένες βιβλιοθήκες και οργανισμοί έχουν επεξεργαστεί τα κριτήρια επιλογής για ψηφιακή μετατροπή. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται: Arizona State University Library (1998), Columbia University Libraries (1997), Library of Congress (1999), Smithsonian Institution Libraries (1997), Society of American Archivists (1997), University of California (1997) και University of Illinois (1998)· βλέπε ακόμα Hazen & al. (1998). Όλοι οι συγγραφείς αυτών των κειμένων συγκλίνουν στα κριτήρια επιλογής τα οποία προτείνουν και συμφωνούν ότι ο σκοπός της επιλογής θα πρέπει να συνταιριάζει τις δυνατότητες της ψηφιοποίησης με τα υλικά που χειρίζεται καλύτερα.

Τα κριτήρια που αναφέρονται πιο συχνά θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα εξής:

- Ενέχει το αντικείμενο ή η συλλογή επαρκή αξία και υπάρχει απαίτηση από το υπάρχον κοινό ώστε να δικαιολογεί την ψηφιοποίησή του;
- Έχουμε το νόμιμο δικαίωμα να δημιουργήσουμε μια ψηφιοποιημένη εκδοχή;
- Έχουμε το νόμιμο δικαίωμα να την διαδώσουμε;
- Είναι δυνατόν τα υλικά να ψηφιοποιηθούν ικανοποιητικά;
- Έχουμε την υποδομή να φέρουμε σε πέρας το σχέδιο ψηφιοποίησης;
- Η ψηφιοποίηση θα/ή μπορεί να προσθέσει κάτι παραπέρα από τη δημιουργία ενός απλού αντιγράφου;
- Είναι η δαπάνη ανάλογη;

Αξία και ζήτηση

Το πρώτο κριτήριο αποτελεί το ίδιο βασικό ερώτημα που ισχύει και για την επιλογή νέων προσκτήσεων, την ανασκόπηση την συλλογών, και τη συντήρηση: εάν το περιεχόμενο των αντικειμένων έχει διαχρονική αξία. Για την περίπτωση της ψηφιοποίησης, το υψηλό επίπεδο της τρέχουσας χρήσης ή η πιθανότητα να αυξηθεί σημαντικά η χρήση, όταν ψηφιοποιηθούν, βαρύνει στην απόφαση. Μεταξύ των κατευθυντήριων γραμμών της επιλογής που αναφέρθηκαν παραπάνω, αποσπάσματα όπως αυτά που ακολουθούν εμφανίζονται συχνά:

- Το προτεινόμενο αντικείμενο ή συλλογή έχει χρήστες επί του παρόντος;
- Υπάρχει μεγαλύτερη ζήτηση από αυτήν που είναι δυνατόν να ικανοποιηθεί από τη χρήση του πρωτότυπου ή από ένα παραδοσιακό αντίγραφο;
- Αποτελεί τη βάση για δράσεις άμεσης προτεραιότητας, όπως είναι αυτή της διδασκαλίας βασικών μαθημάτων με μεγάλο αριθμό εγγραφών;
- Είναι εμπορεύσιμο σε μια ομάδα ειδικών που βρίσκονται σε διαφορετικά γεωγραφικά σημεία, που όλοι χρειάζονται πρόσβαση;

- Οι περιορισμοί στους χειρισμούς ευαίσθητων και πολύτιμων πρωτότυπων δημιουργούν μια πηγή ζήτησης για υψηλού επιπέδου αντίγραφα;
- Πώς συνταιριάζει με άλλο υλικό του ίδιου θέματος;
- Βοηθάει στο να χτιστεί μια συλλογή στο Διαδίκτυο;

Οι εμπορικοί οργανισμοί φροντίζουν να ψηφιοποιούν υλικά που πραγματικά έχουν μεγάλη ζήτηση, καθώς προσφέρουν μια προφανή πηγή κέρδους, ενώ οι Βιβλιοθήκες ή και τα άλλα πολιτιστικά ιδρύματα επικεντρώνουν τη φροντίδα τους περισσότερο στα μοναδικά αντικείμενα που φυλάσσουν και στο λιγότερο χρησιμοποιούμενο υλικό, το οποίο δεν τραβά το εμπορικό ενδιαφέρον. Εύθραυστα βιβλία (πολλά από τα οποία δεν έχουν ανοιχτεί για αρκετές περασμένες δεκαετίες) θέτουν ιδιαίτερα προβλήματα. Μεγάλο μέρος του δυναμισμού της συντήρησης στρέφεται στη μικροφωτογράφιση μικρής χρήσης εύθραυστων βιβλίων, που επιλέγονται ειδικά γιατί έχουν εν δυνάμει ερευνητική αξία για ορισμένους μελλοντικούς ερευνητές -και σύμφωνα με αυτό το σκεπτικό θα έπρεπε να συντηρηθούν- αλλά δεν βρίσκονται ανάμεσα στις προτεραιότητες των πολλών (αν όχι κανενός) από τους υπάρχοντες ερευνητές. Λογικά, μπορούν να μεταφερθούν με επιτυχία σε ένα αποθηκευτικό μέσο όπως είναι το φιλμ, ακόμα και αν πρόκειται για ένα αργό, αδέξιο μέσο πρόσβασης.

Σχέδια όπως το 'Making of America' (Crist & Price-Wilkin 1996) μεταφέρουν εύθραυστα βιβλία στο πεδίο της ψηφιοποίησης, θέτοντας το ερώτημα εάν και κατά πόσο η επέκταση της ψηφιοποίησης είναι κατάλληλη για τέτοια υλικά. Ο Atkinson (1996) εξέφρασε την έννοια της απόστασης μεταξύ του μελετητή και της πληροφορίας. Το βιβλίο στο ράφι θέτει μια φυσική απόσταση από τον μελετητή. Το μικροφίλμ απομακρύνει την πληροφορία ακόμα περισσότερο, επιβάλλοντας την ανάγκη για εξοπλισμό. Την απομακρύνει και ψυχολογικά καθώς υπάρχει μια αντιπάθεια για το μέσο. Με την ψηφιοποίηση και την σώρευση των εικόνων στο Διαδίκτυο το περιεχόμενο έρχεται κοντύτερα. Πότε είναι το σωστό να ψηφιοποιούνται τα εύθραυστα βιβλία, καθώς και -ή, όπως το Πανεπιστήμιο του Michigan, αντί -να μικροφωτογραφίζονται, όταν η άμεση ζήτηση για παρόμοια υλικά είναι μικρή και η συντήρηση είναι το πρωταρχικό κίνητρο για την δημιουργία αντιτύπων;

Δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας

Από τη στιγμή που γίνεται η επιλογή ότι τα υλικά αξίζει να ψηφιοποιηθούν, στη συνέχεια πρέπει να προσδιοριστεί εάν υπάρχει το νόμιμο δικαίωμα να παραχθούν ψηφιοποιημένα αντίγραφα και να κυκλοφορήσουν. Στην αντίθετη περίπτωση, εάν είναι δυνατόν, θα πρέπει να γίνεται συνεννόηση για τα δικαιώματα από όποιον τα έχει. Η συντήρηση έχει κατά μεγάλο μέρος εστιαστεί στη μικροφωτογράφιση έντυπου υλικού το οποίο δεν υπόκειται σε δικαίωμα αναπαραγωγής (copyright). Σε κάθε περίπτωση, τα ιδρύματα φωτογραφίζουν με στόχο να αντικαταστήσουν ή να προστατεύσουν καταστραμμένο υλικό για τοπική χρήση ή για να παράγουν αντίγραφα καθαρά για ε-

ρευνητικούς σκοπούς -όλα νόμιμα σύμφωνα με τη νομοθεσία περί copyright. Το 1995 άλλαξε ο νόμος σχετικά με την άδεια παραγωγής ψηφιοποιημένων αντιτύπων, αλλά εάν και με ποιον τρόπο θα υπάρχει πρόσβαση παραμένει ανοικτό για ερμηνεία (ALA Washington Office 1998).

Προϊόντος του χρόνου, η ψηφιοποίηση εστιάζεται σε μοναδικό αρχειακό και οπτικό υλικό, που ως επί το πλείστον είναι αδημοσίευτο και πολύ συχνά επιθυμητό για μη ερευνητικές εφαρμογές. Συναντάμε ασαφείς περιπτώσεις ιδιοκτησίας και πολλαπλά επίπεδα πατρότητας. Τα ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας γίνονται όλο και πιο ζοφερά, καθώς οι on-line εκδοχές μπαίνουν στην εικόνα, γιατί είναι παγκοσμίως προσβάσιμες και μπορούν να αντιγραφούν άπειρες φορές. Ακόμα, μπορεί να γίνουν επεμβάσεις σε αυτές χωρίς να υποπέσει στην αντίληψη ή χωρίς να δώσει την άδειά του ο δικαιούχος. Για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων από χρήση χωρίς άδεια, μερικές Βιβλιοθήκες επιτρέπουν την πρόσβαση μόνο σε συνεργάτες του ιδρύματος. Άλλα ιδρύματα φορτώνουν υλικό που δεν επιτρέπει να τυπωθεί, αλλά την ίδια στιγμή είναι πολύ φτωχό για σοβαρή ερευνητική χρήση. Η ένταση μεταξύ της προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων και της διεύρυνσης της πρόσβασης έχει γίνει ένα σοβαρό ζήτημα σχετικά με τη διαδικασία επιλογής.

Τεχνικές

Όπως συμβαίνει και με την παραδοσιακή αναπροσαρμογή, θα πρέπει να αναρωτηθούμε εάν η τεχνολογία είναι σε θέση πραγματικά να κάνει ό,τι ζητάμε. Μπορούν τα υλικά να χρησιμοποιηθούν ικανοποιητικά; Πόσο πιστή μπορεί να είναι μια ψηφιοποιημένη εκδοχή απεικονίζοντας το περιεχόμενο του πρωτοτύπου; Μπορούν να παραχθούν ψηφιοποιημένα αντίγραφα που θα έχουν σχεδόν τις ίδιες, αν όχι εξ ολοκλήρου τις ίδιες λειτουργίες με το πρωτότυπο; Εάν όχι, μπορεί η ψηφιοποιημένη εκδοχή να καλύψει αρκετές λειτουργίες, έτσι ώστε να δικαιολογεί τη δημιουργία της; Με ποιον τρόπο θα καλυφθούν οι υπόλοιπες λειτουργίες της μελλοντικά; Επιπλέον, είναι δυνατόν να δημιουργηθούν ικανοποιητικές ψηφιοποιημένες εκδοχές χωρίς να καταστραφούν τα πρωτότυπα; Μια σωστή απόφαση επιλογής, έχοντας όλα τα δεδομένα, μπορεί να γίνει μόνο με τη βαθιά κατανόηση του αν ποιοτικές εικόνες μπορούν να αποδοθούν, να φυλαχτούν, να παρουσιαστούν ευανάγνωστα και εύχρηστα μέσα από κοινώς χρησιμοποιούμενα μηχανήματα και λογισμικά.

Πολλή εργασία θα καθορίσει την ποιοτική τυποποίηση. Θεωρητικά, στοχεύουμε σε υψηλή ποιότητα στην πλειονότητα των ψηφιοποιήσεων που γίνονται, ειδικά όταν πρόκειται για λόγους συντήρησης. Ωστόσο, αληθεύει ακόμη ότι, όπως και με τη μικροφωτογράφιση, δεν είναι πάντοτε δυνατόν να ακολουθούνται οι κατευθυντήριες γραμμές για υψηλότερη ποιότητα εξαιτίας περιοριστικών συνθηκών. Για παράδειγμα, μπορεί να υπάρχει ένα εύθραυστο αντικείμενο που πρέπει να διατηρηθεί στην πρωταρχική του μορφή και δεν μπορεί ούτε να τοποθετηθεί οριζόντια ούτε να λυθεί. Ή πάλι, ένα παλαιότερο κακής ποιότητας φιλμ μπορεί να είναι το μοναδικό αντίτυπο του αντικειμένου το οποίο θα πρέπει να σωθεί, σε

περίπτωση που το πρωτότυπο έχει καταρρεύσει ή δεν υπάρχει πια. Είναι η ψηφιοποίηση η καλύτερη επιλογή σε αυτές τις περιπτώσεις; Πότε ένα χαμηλής ποιότητας ψηφιοποιημένο αντίγραφο είναι καλύτερο από το να μην υπάρχει κανένα αντίγραφο;

Υποδομή

Λογικές αποφάσεις σχετικές με την επιλογή δεν μπορεί να γίνουν χωρίς μια αντίληψη εάν το σχέδιο είναι δυνατό, από την άποψη των ψηφιακών δυνατοτήτων του ιδρύματος. Παλαιότερα, αυτό μεταφραζόταν στον εντοπισμό ενός καλού γραφείου που έκανε φιλμ και στην εκμάθηση καταλογογράφησης μικροταινιών. Η αναδρομική ψηφιοποίηση είναι αξεδιάλυτα και βασικά δεμένη με επίπεδα εργασίας που ποτέ δεν ήταν απαραίτητα στην παραδοσιακή συντήρηση: καθορισμός της εμφάνισης της σελίδας στην οθόνη, εργαλεία πλοήγησης, επικοινωνία χρηστών, δομή και ευρετηρίαση, παραγωγή μεταδεδομένων (metadata) ώστε να αποτυπώνονται πληροφορίες για τις εικόνες και να μπαίνουν σε χρήση. Τώρα, δεν θα πρέπει να καθορίσουμε μόνο εάν είμαστε σε θέση να προετοιμάσουμε ικανοποιητικά το υλικό και να αποθηκεύσουμε το περιεχόμενο ψηφιακά, αλλά ακόμα εάν μπορούμε να δημιουργήσουμε μεταδεδομένα και να χειριστούμε φακέλους, να διαχειριστούμε τον πνευματικό έλεγχο, και να κάνουμε τις ψηφιοποιημένες εικόνες λειτουργικές. Όλες αυτές οι εργασίες είναι βασικές ώστε το προϊόν να είναι αποτελεσματικό. Οι αναγκαίοι πόροι για να το πετύχουμε θα πρέπει να συνυπολογιστούν με την επιλογή.

Προστιθέμενη Αξία

Το επόμενο ζήτημα είναι εάν η ψηφιακή μετατροπή μπορεί να κάνει περισσότερα από την παραδοσιακή συντήρηση -εάν θα προσθέσει αξία ή απλούστερα θα δημιουργήσει μόνο ένα αντίγραφο. Ορισμένες επιλογές που συνδέονται με κριτήρια προστιθέμενης αξίας, σχετίζονται με την ποιότητα της εικόνας: μπορεί και θα έπρεπε να γίνονται επεμβάσεις στις εικόνες, έτσι ώστε να γίνονται πιο ευανάγνωστες από το πρωτότυπο, παραδείγματος χάριν, αφαιρώντας τα ξεθωριάσματα και τους λεκέδες; Αυτό έχει άμεση σχέση με την σύλληψη της ακρίβειας και της αυθεντικότητας της ψηφιοποιημένης μορφής σε σύγκριση με το πρωτότυπο, αλλά από την άλλη μεριά μπορεί να κάνει τις ψηφιοποιημένες εικόνες πραγματικά πιο εύχρηστες. Ποια είναι η κατάλληλη περίπτωση και ποια δεν είναι;

Άλλες επιλογές εμπλέκουν αυξημένες περιγραφές και έρευνα, παραδείγματος χάριν, παραδοσιακή καταλογογράφηση κάθε οπτικού υλικού, ή οπτική αναγνώριση χαρακτήρων (OCR), έτσι ώστε οι ψηφιοποιημένες εικόνες των κειμένων να μπορούν να εντοπιστούν πλήρως. Απλή ελλιπής καταλογογράφηση εικόνων από σελίδες κειμένων είναι οριακά πιο προσβάσιμες από τις μικροταινίες, και πραγματικά ο Smock (1995, B2) είχε αναρωτηθεί: «Ποιος ο λόγος να ψηφιοποιήσουμε ένα κείμενο εάν δεν είμαστε σε θέση να το αξιοποιήσουμε περισσότερο από την έντυπη μορφή του;»

Δαπάνες

Εφόσον βεβαιωθούμε ότι η ψηφιοποίηση είναι η σωστή προσέγγιση και είναι φυσικά δυνατή, επανερχόμαστε στο γνωστό οικονομικό ζήτημα, αξιολογώντας τη δαπάνη της ψηφιοποίησης σε σχέση με άλλες μεθόδους συντήρησης. Η εμπειρία του ιδρύματός μου είναι ότι η ψηφιοποίηση είναι ακριβότερη από τη μικροφωτογράφιση, όταν όλες οι δαπάνες για την προετοιμασία της εικόνας, του υλικού, την αρχειοθέτηση, τον σχεδιασμό και προγραμματισμό στο Διαδίκτυο, και τη ρύθμιση των πνευματικών δικαιωμάτων, συνυπολογιστούν.

Καθώς οι ακριβείς αριθμοί δεν είναι εύκολα διαθέσιμοι και πάντως, είναι δύσκολο να γίνουν συγκρίσεις σε όλα τα ιδρύματα και προγράμματα της χώρας, ο Conway (1996c) βρήκε ότι όταν σαρώθηκαν μικροταινίες, το 32% των δαπανών πήγε σε ευρετηρίαση, δηλαδή στις απαραίτητες εργασίες για τη σύνδεση των σελίδων με το αρχείο και τη συνολική δομή. Ούτε ο Conway, ο Kenney ούτε και οι Charman και άλλοι (1999) περιλαμβάνουν στις δαπάνες τους τα επεξεργασμένα μεταδεδομένα, ή την εργασία καταλογογράφησης. Εάν κανείς προσθέσει στην οπτική αναγνώριση χαρακτήρων (OCR) και περαιτέρω προστιθέμενη αξία στην εργασία που απαιτείται για να ευρετηριαστούν οι ψηφιοποιημένες εικόνες ώστε να μπορεί κανείς να ανατρέχει, καταλήγει σε κατά πολύ υψηλότερη δαπάνη από αυτή του παραδοσιακού βιβλιογραφικού ελέγχου για τα μικροφίλμ, τα οποία, έχουν υπολογιστεί, σύμφωνα με μετρήσεις, εδώ και καιρό ότι ανέρχονται στο 30% των δαπανών (McClung 1986; Kantor 1986). Πόση πνευματική αξία και εν δυνάμει μελλοντική αξία θα πρέπει να έχει ένας τόμος ή μια συλλογή, ή πόση περισσότερη έρευνα και διαχείριση θα πρέπει να προστεθεί online ώστε να δικαιολογεί το έξοδο;

Υφίσταται ακόμη το ερώτημα κατά πόσο υπάρχει χρηματοδότηση. Σε σπάνιες περιπτώσεις ένα ίδρυμα είναι σε θέση να καλύψει τα έξοδά του, δημιουργώντας ένα εμπορεύσιμο προϊόν ή συνδέοντας τις δραστηριότητές του με έναν εκδότη που θα πληρώσει τα δικαιώματα ψηφιακών εικόνων υψηλών προδιαγραφών και σπανίων κειμένων. Αλλά, στην πλειοψηφία τους οι Βιβλιοθήκες κάνουν τις μετατροπές τους με μικρό προϋπολογισμό. Τα περισσότερα κονδύλια προέρχονται από επιχορηγήσεις ή συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα, και μέρος της όλης διαδικασίας επιλογής έγκειται, όταν υπάρχει συμμετοχή με εξωτερικά προγράμματα χορηγιών, στην απόφαση ποιο πρόγραμμα ταιριάζει με τις συνολικές ανάγκες του ιδρύματος.

Αναπτύσσοντας στρατηγικές και προτεραιότητες ψηφιοποίησης

Αφού ειπώθηκαν όλα τα παραπάνω, έγινε φανερό ότι κάθε ίδρυμα χωριστά πρέπει να αναπτύξει στρατηγικά σχέδια και προτεραιότητες ψηφιακής μετατροπής, που να βασίζονται στην αποστολή και τους στόχους του, ειδάρως κινδυνεύει να έχει απώλεια ανθρώπινων και οικονομικών πόρων σε σχέδια που χρησιμοποιούν την ψηφιοποίηση, όταν άλλες τεχνολογίες θα ήταν πιο κατάλληλες, ή προγράμματα που είναι ανεπαρκώς σχεδιασμένα, ή

που επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους σε λάθος αντικείμενα.

Μια σύντομη ανασκόπηση στρατηγικών επιλογής από δύο ιδρύματα καταδεικνύουν πώς η αποστολή κάθε ιδρύματος, το οδηγεί σε διαφοροποιημένες προτεραιότητες ψηφιοποίησης. Καταρχήν αν αναλογιστούμε τις οδηγίες ψηφιοποίησης της Εθνικής Αγροτικής Βιβλιοθήκης (National Agricultural Library -NAL 1995). Η NAL είναι μια Εθνική Βιβλιοθήκη που υπόκειται σε αναγκαστική κατάθεση υλικού. Σαν τέτοια Βιβλιοθήκη, οι βιβλιοθηκάριοι έχουν καταρτίσει οδηγίες που εστιάζονται στην τεκμηρίωση της αγροτικής ιστορίας και στην ιστορία των κυβερνητικών φορέων που υπηρετούν, μέσω της ψηφιοποίησης φθαρμένων έντυπων έργων και μοναδικών εκδόσεων. Δείχνουν την προτίμησή τους σε έργα ιστορικής αξίας της αγροτικής ιστορίας και που συμπληρώνουν τα κενά στην ιστορία του Αγροτικού Τμήματος, και ψηφιοποιούν υλικό που αποτελεί το επίκεντρο του ενδιαφέροντος της συλλεκτικής ευθύνης τους. Η υψηλή ζήτηση δεν είναι παράγοντας προτεραιότητας σε αυτή την περίπτωση, αλλά ο ρόλος της NAL ως το εθνικό αρχείο για ένα συγκεκριμένο γνωστικό τομέα και η ανάγκη να διατηρηθεί και να κάνει ευρέως προσβάσιμες τις βασικές πηγές σε αυτό το αντικείμενο.

Μια εναλλακτική οδό ακολουθεί η Βιβλιοθήκη Σπανίων Βιβλίων και Χειρογράφων Beinecke στο Yale, σε μια πρόσφατη δημοσιευμένη περιγραφή των στρατηγικών του ιδρύματος σχετικά με τα σχέδια ψηφιοποίησης κατάλληλα για ειδικές συλλογές που διαθέτουν πρωτότυπο υλικό (primary material) και σπάνια βιβλία. Η Bouche (1999, 4) υπογραμμίζει αυτή τη στρατηγική: *«Η Βιβλιοθήκη έψαξε να συγκεκριμενοποιήσει μια βασική στρατηγική για μια α-ένα υποχρέωση σε ένα ψηφιοποιημένο συστατικό μέσα στις δραστηριότητες του οργανισμού... Δεδομένου... ότι η Βιβλιοθήκη δεν είχε τα μέσα, αλλά ούτε μπορούσε να δικαιολογήσει κάθε προσπάθεια να σαρώσει ο,τιδήποτε μπορούσε να ενδιαφέρει τους επιστήμονες στο μέλλον..., πού θα έπρεπε η Βιβλιοθήκη να δώσει έμφαση ώστε να αποτολμήσει το μεγαλύτερο δυνατό όφελος;»* Οι βιβλιοθηκάριοι σε αυτή την περίπτωση έπρεπε να εστιάσουν σε δύο ειδών προγράμματα που πίστευαν ότι αξιοποιούν τις μοναδικές δυνατότητες της τεχνολογίας της ψηφιοποίησης για τους σκοπούς τους. Πρώτα υπάρχουν προγράμματα που προσθέτουν αξία σε πρωταρχικά ερευνητικά υλικά *«όπου για παράδειγμα η μελέτη και η ερμηνεία των εγγράφων θα μπορούσε να ωφεληθεί από τη μετατροπή σε ψηφιοποιημένη μορφή, δίνοντας την ευελιξία να διαβαστούν και να γίνουν προσβάσιμα... με έναν τρόπο που δεν είναι δυνατόν να προκύψει άμεσα από μια καλής ποιότητας μικροταινία, φωτοτυπία, ή φωτογραφικό αντίγραφο, ή ίσως ακόμη και από μια προσεκτική προσέγγιση του ίδιου του πρωτότυπου»*. Το δεύτερο πρόγραμμα επικεντρώνεται σε οπτικά υλικά, εξαιτίας *«των γενικότερων πλεονεκτημάτων όσον αφορά την πρόσβαση, τη συντήρηση ευαίσθητων πρωτοτύπων και την καλύτερη εξυπηρέτηση των αναγνωστών»* (Bouche 1999, 14-15).

Ποιες είναι οι πιθανές επιπτώσεις της ψηφιοποίησης στη συντήρηση;

Η ψηφιακή μετατροπή μας επιτρέπει να ικανοποιούμε το κοινό μας καλύτερα ενώ παράλληλα συνεχίζουμε τη συντήρηση γιατί μπορούμε να δημιουργήσουμε ένα χρήσιμο μέσο που αρέσει στους αναγνώστες και μπορούν να το χρησιμοποιούν. Αυτός είναι και ο κύριος λόγος που μας απασχολεί η ψηφιοποίηση. Έχει τη δυνατότητα να ικανοποιεί το κοινό, τους προσφέρει ερευνητικές δυνατότητες που δεν υπήρχαν προηγουμένως, και διευρύνει την επιλογή των μέσων τα οποία μπορούμε να χειριστούμε επειδή μπορεί να αποτυπώνει κείμενο, χρώμα και συνεχείς αποχρώσεις εικόνων, ήχο, και κίνηση. Αντί «απλά» να προσπαθούμε να λύσουμε το πρόβλημα του ευαίσθητου χαρτιού, τώρα έχουμε τη δυνατότητα να μετατρέψουμε άλλα μέσα τα οποία για πολλά χρόνια αποφεύγαμε και, να το κάνουμε με μια τεχνολογία που στους χρήστες μας, πραγματικά αρέσει.

Η ψηφιακή μετατροπή θα μας αναγκάσει να αναθεωρήσουμε και να επεξεργαστούμε παραδοσιακές διαδικασίες, να τις βελτιώσουμε, να διευκολύνουμε και να μεταβάλουμε θετικά την αλληλεπίδραση της ψηφιοποιημένης τεχνολογίας με την παραδοσιακή τεχνολογία. Οι Charman και άλλοι (1999), Kenney (1997), Conway (1996a), και άλλοι προτείνουν τροποποιήσεις σχετικά με τις διαδικασίες της μικροφωτογράφησης, με σκοπό να εξασφαλίσουν ότι η μικροφωτογράφιση και η ψηφιοποίηση θα συνεργάζονται μελλοντικά καλύτερα, με καλύτερης ποιότητας προϊόντα και στις δύο περιπτώσεις. Μερικές από αυτές τις υποδείξεις ενέχουν συμβιβασμούς με τις τρέχουσες προδιαγραφές της μικροφωτογράφησης. Στην περίπτωση που ο συμβιβασμός δεν είναι δυνατόν να αποφευχθεί, η κοινότητα των συντηρητών θα πρέπει να αποφασίσει πότε θα είναι η κατάλληλη στιγμή. Καθώς εργαζόμαστε με οπτικοακουστικό υλικό, διαρκώς θα κινούμαστε μεταξύ αυτών που παραδοσιακά ήμασταν σε θέση να επιτύχουμε και αυτών που έχει να προσφέρει η ψηφιοποίηση, και σιγουρεύοντας ότι συνεχίζουμε να εκτιμούμε την κεντρική ιδέα της συντήρησης -τα πρωτεία της ποιότητας και μακροζωίας- και στην παραδοσιακή και στην καινούργια τεχνολογία.

Οι υπάρχουσες πραγματικότητες της ψηφιακής μετατροπής θα μας κάνουν να ξανασκεφτούμε το ζήτημα της υψηλότερης ποιότητας στην εικόνα χρησιμοποιώντας μεθόδους αποτύπωσης που βλάπτουν ή καταστρέφουν το πρωτότυπο αντικείμενο προκειμένου να διατηρηθεί το περιεχόμενό του. Οι ευκρινέστερα σαρωμένες εικόνες από σελίδες βιβλίων, μέχρι τώρα επιτυγχάνονται με πολύ οικονομικό τρόπο με σκανάρισμα από κομμένες σελίδες σε επίπεδη θέση (Charman et al. 1999). Πρέπει να μετρήσουμε: να αποκτήσουμε ένα καλύτερης ποιότητας αντικείμενο με λιγότερα μέσα έναντι της καταστροφής ενός πρωτότυπου αντικειμένου. Αυτό δεν είναι ένα νέο δίλημμα. Ας δούμε, παραδείγματος χάριν την περίπτωση Ogden (1989). Η μικροφωτογράφιση πάντοτε προξενούσε κάποια φθορά και σχισίματα στα υλικά, και κάποτε πολλοί από εμάς, μέσα στη ρουτίνα, έλυναν τους τόμους και απέσυραν τα βιβλία μετά τη μικροφωτογράφιση. Οι

αναγνώστες εναντιώνονταν όχι μόνο γιατί δεν συμπαθούν τις μικροταινίες, αλλά από γνήσιο ενδιαφέρον για την καταστροφή των πρωτότυπων τόμων, όπως δηλώνεται από την Ένωση Μοντέρνων Γλωσσών (Modern Language Association) (1995), και ίσως όπως διατυπώνεται με ένταση από τον Tanselle (1989,4), ο οποίος μιλάει για την «*περιττή καταστροφή των βιβλίων στο όνομα της 'συντήρησης' των κειμένων*». Παρ' όλο που έχουμε αναπτύξει καλύτερους τρόπους έτσι ώστε να ελαττώνονται οι ζημιές της φωτογράφισης όσο το δυνατόν περισσότερο, μερικές Βιβλιοθήκες ακόμα αντιμετωπίζουν επιθετικά ερωτήματα σχετικά με την απόσυρση υλικού μετά από φωτογράφιση (Singer 1998). Οι αναγνώστες θα αντιδράσουν λιγότερο θυμωμένα εάν η ψηφιοποίηση απαιτεί καταστροφή, δεδομένου ότι είναι ένα μέσο που πολλοί από αυτούς απολαμβάνουν; Ή θα αποφασίσουμε να ζήσουμε με χαμηλότερη ποιότητα εικόνας ή πιο ακριβή αποτύπωση έτσι ώστε να κρατήσουμε τα πρωτότυπα άθικτα; Μπορούμε να ελπίζουμε ότι οι τεχνολογικές πρόοδοι σύντομα θα εξαλείψουν το δίλημμα.

Η ψηφιοποίηση έχει τη δυνατότητα να προσελκύσει περισσότερους πόρους, καθώς είναι μια δράση υψηλού επιπέδου, και οι διαχειριστές δίνουν χορηγίες σε συντελεστές, και δωρητές είναι πιθανόν πιο πρόθυμοι να πληρώσουν για την ψηφιοποίηση παρά για τη συντήρηση. Από την άλλη πλευρά, έχοντας υψηλότερες δαπάνες σημαίνει ότι οι πόροι δεν θα επαρκέσουν για όσο θα επιθυμούσαμε. Θα πρέπει να συνηγορήσουμε έξοδα για ευρετηρίαση, δημιουργία μεταδεδομένων, ανάπτυξη των βοηθημάτων πλοήγησης, σχεδιασμό της ιστοσελίδας στο δίκτυο, και το συνολικό πακέτο που θα κάνει τα ψηφιακά αντίτυπα χρήσιμα και προσβάσιμα στους χρήστες. Αντίθετα από τη μικροφωτογράφιση, όπου ο βιβλιογραφικός έλεγχος μπορεί σε λογικό βαθμό να αποκοπεί από την αποτύπωση της εικόνας, η ψηφιακή αποτύπωση της εικόνας είναι στενά δεμένη με τη δημιουργία των λειτουργικών, δομικών και διαχειριστικών μεταδεδομένων. Βασικές πληροφορίες πρέπει να καταγραφούν για τις συνθήκες και τους μηχανισμούς της αποτύπωσης της εικόνας και για τη φυσική δομή του αντικειμένου (αλληλουχία των σελίδων, διαίρεση των κεφαλαίων, ομαδοποίηση αρχαικού υλικού και τα λοιπά), έτσι ώστε να επιτρέπεται η πλοήγηση μεταξύ των σχετικών φακέλων. Οι ειδικοί της συντήρησης θα πρέπει να γίνουν τόσο γνώστες σχετικά με τη δημιουργία μεταδεδομένων όσο είναι με την δημιουργία των ίδιων των εικόνων (RLG Working Group 1998).

Η ψηφιοποίηση απορροφά μεγάλο κομμάτι της διευθυντικής προσοχής, το οποίο μεταφράζεται σε χρήματα. Περιπλέκει τη λήψη αποφάσεων γιατί υπάρχουν τόσες πολλές μεταβλητές: κατά πόσο πρέπει να δημιουργηθούν -και κατά πόσο είναι δυνατόν να δημιουργηθούν- πλήρεις online ομοιοτυπίες ή σε πιο χαμηλό επίπεδο μόνο ευρετήρια ή παραπεμπτικές εικόνες. Αποφάσεις σχετικές με την ποιότητα της εικόνας, τους τόνους, την επαύξηση των εικόνων. Εάν πρέπει να δημιουργηθεί ένα κείμενο στο οποίο να ανατρέχει κανείς και με ποιον τρόπο, τι βαθμού δυσκολίας μεταδεδομένων να δημιουργηθούν, τι είδους εργαλεία ανεύρεσης και τι θα βλέπει ο

χρήστης, το σχεδιασμό των ιστοσελίδων στο Διαδίκτυο, τι αποθηκευτικά μέσα να χρησιμοποιηθούν -και ο κατάλογος των ερωτημάτων είναι ανεξάντλητος. Ακόμα, παίρνει χρόνο και ενέργεια ώστε να αναπτυχθεί η υποδομή των οδηγιών και των διαδικασιών και των εργαλείων όπως επί παραδείγματι είναι το Requests and Proposals [Αιτήσεις και Προτάσεις] και συμβόλαια, για να μάθει κανείς να σαρώνει με υψηλή απόδοση, και για να εντοπίσει και να δημιουργήσει πωλητές.

Η ψηφιακή μετατροπή μπορεί να αποσπάσει την προσοχή και πόρους από την συντήρηση σε προγράμματα καθαρά πρόσβασης. Η παροχή ψηφιοποιημένων πηγών σε χρήστες Βιβλιοθηκών έχει γίνει μια βασική υπηρεσία και μέσω μετατροπής και μέσω αγοράς ή εγγραφής. Οι διοικητικοί απεγνωσμένα αναζητούν να μετακινήσουν από εργασίες χαμηλής προτεραιότητας, ποσά και ανθρώπινο δυναμικό ώστε να στηρίξουν τους ψηφιακούς πόρους. Τα θετικά της ψηφιοποίησης έρχονται στο προσκήνιο με την έκθεση εικονογραφημένου και οπτικού υλικού, με την εξασφάλιση άμεσης πρόσβασης σε υλικά υψηλής ζήτησης, και με τη δημιουργία νέων εργαλείων αναζήτησης συνδυάζοντας σκόρπιους πόρους. Σχέδια ψηφιακών μετατροπών αυτού του τύπου συνήθως έχουν πολύ λίγο να κάνουν με τη συντήρηση. Τα κίνητρά τους είναι σχεδόν πάντα η πρόσβαση. Ερώτημα: επαναπροσδιορίζουμε τη συντήρηση ώστε να δικαιολογήσουμε το παρούσα μας σε παρόμοια προγράμματα ή επεκτείνουμε την περιοχή της ευθύνησότητάς μας πέρα από τη συντήρηση;

Τελικά, η ψηφιακή μετατροπή θα αυξήσει το ποσό της συντήρησης που απαιτείται γιατί θα πρέπει να συντηρούμε και τις ψηφιακές πηγές που παράγουμε. Πάντοτε υπάρχει η οπτική γωνία της συντήρησης για το κατά πόσο πραγματοποιούμε την ψηφιακή μετατροπή για λόγους συντήρησης ή για άλλους λόγους. Χρησιμοποιώντας την ψηφιοποίηση για να προσφέρουμε πρόσβαση σε υλικό διαχρονικής αξίας, καλούμαστε να δεσμευτούμε ειλικρινά στη συντήρηση των ηλεκτρονικών φακέλων, στην ανάπτυξη της απαιτούμενης υποδομής ώστε αυτοί οι φάκελοι, ακολουθώντας τρέχουσες διαδικασίες, να συντηρηθούν μακροπρόθεσμα. Συνάδει στα συμφέροντα της συντήρησης να έχουμε ενεργητική συμμετοχή στην επιλογή και την ψηφιακή μετατροπή, έτσι ώστε να εξασφαλίσουμε ότι οι εικόνες έχουν τη δέουσα ποιότητα, είναι αποθηκευμένες σε κατάλληλα μέσα και συνοδεύονται από τα κατάλληλα μεταδεδομένα.

Συμπέρασμα

Η ψηφιοποίηση έχει τη δυνατότητα να κάνει τόσο πολλά, και υπάρχει πειρασμός να βιαστούμε για να δημιουργήσουμε τις ηλεκτρονικές πηγές που γνωρίζουμε ότι είναι δυνατόν να δημιουργήσουμε. Προσεκτικές αποφάσεις και πολλά χρήματα θα είναι απαραίτητα εάν πρόκειται να γίνουν καλά. Η θαυμαστή ιδιότητα για αναζήτηση σε κείμενα και ταύτιση εικόνων μέσω του Internet δεν θα μπορούσε παρά να αγοραστεί σε πολύ ψηλή τιμή. Η ψηφιοποίηση μας επιτρέπει να μετατρέψουμε συντηρημένα αντικείμενα απείρως πιο άμεσα και πιο διαθέσιμα σε όποι-

ον έχει σύνδεση με το Internet, όχι μόνο σε μελετητές που μπορούν να επισκεφθούν τη Βιβλιοθήκη μας ή να δανειστούν ένα αντίτυπο από τις μικροταινίες μας. Μας προσφέρει ένα εύρος επιλογών που δεν είχαμε πρωτίτερα, και μας επιτρέπει να χρησιμοποιήσουμε ένα μέσο που δεν είναι απλά φιλικό προς το χρήστη αλλά που οι χρήστες το αποζητούν επισταμένα. Με πολλές έννοιες, δεν «μας παίρνει» να μην ψηφιοποιήσουμε. Η βασική φροντίδα είναι να χρησιμοποιήσουμε την ψηφιοποίηση στο μεγαλύτερο δυνατό όφελός μας, και να χρησιμοποιήσουμε τις παραδοσιακές τεχνικές και την ηλεκτρονική μετατροπή από κοινού, ώστε να βελτιώσουμε την επίδραση της συντήρησης των υλικών μας, διαλέγοντας προσεκτικά τι είναι πιο κατάλληλο για τα υλικά και να μεγιστοποιήσουμε τα πλεονεκτήματα και της παλαιάς και της ψηφιακής τεχνολογίας.

Πηγές

- ALA Washington Office. 1998. Library preservation: Changes incorporated in H.R. 2281. The digital copyright act of 1998 (PL 105-304). Prepared by Carol Henderson. Accessed Nov. 12, 1999, www.ala.org/washoff/preservation.html.
- Arizona State University Library. 1998. Digitization program pilot project application. Unpublished.
- Atkinson, Ross. 1996. Rationally and realpolitik: Prospects for cooperative collection development in an increasingly networked environment. In *Scholarship in the new information environment: Proceedings from an RLG symposium held May 1-3, 1995, at Harvard University*, ed Carol Hughes, 29-31. Mountain View, Calif.: Research Libraries Group.
- Atkinson, Ross. 1998. Managing traditional materials in an online environment: Some definitions and distinctions for a future collection management. *Library Resources & Technical Services* 42: 7-20.
- Bouch, Nicole. 1999. *Digitization for scholarly use: The Bowel Papers Project at The Beinecke Rare Book and Manuscript Library*. Washington, D.C.: Council on Library and Information Resources. Βρίσκεται και στο: www.clir.org/pubs/reports/pub81-bouche/pub81text.html.
- Chapman, Stephen, Paul Conway, and Anne Kenney. 1999. *Digital imaging and preservation microfilm: The future of the hybrid approach for the preservation of brittle books*. Washington D.C.: Council on Library and Information Resources. Draft version, accessed Nov. 12, 1999, www.columbia.edu/cu/libraries/digital/criteria.htm.
- Conway, Paul. 1996a. *Conversion of microfilm to digital imagery: A demonstration project*. New Haven, Conn.: Yale University Library.
- Conway, Paul. 1996b. *Preservation in the digital world*. Washington D.C.: Council on Libraries and Information Resources.
- Conway, Paul. 1996c. Yale University Library's Project Open Book: Preliminary findings. *D-Lib Magazine* 2. Accessed Nov. 12, 1999, www.dlib.org/february96/yale/02conway.html.
- Crist Margo, and John Price-Wilkin. 1996. *The access context*. In *Selecting library and archive collections for digital reformatting: Proceedings from an RLG symposium held November 5-6, 1995 in Washington, D.C.*, p. 29-38. Mountain View, Calif.: RLG.
- Gertz, Janet. 1998. Selection guidelines for digitization. *Guidelines for digital imaging: Papers given at the Joint National Preservation Office and Research Libraries Group and Conference in Warwick, 28th-30th September 1998*, 11-19. London: NPO. Βρίσκεται ακόμα και στο: <http://lyra.rlg.org/preserv/joint>.
- Harris, Carolyn, Carol Mandel, and Robert Wolven. 1991. A cost model for preservation: The Columbia University Libraries' approach. *Library Resources & Technical Services* 35: 33-54.
- Hazen, Dan, Jeffrey Horrell, and Jan Merrill-Oldham. 1998. *Selecting research collections for digitization*. Washington, D.C.: Council on Library and Information Resources. Βρίσκεται ακόμη στο: www.clir.org/pubs/reports/hazen/pub74.html.
- Kantor, Paul. 1996. *Costs of preservation microfilming at research libraries*. Washington, D.C.: Council on Library Resources.
- Kenney, Anne. 1997. *Digital to microfilm conversion: A demonstration project, 1994-1996*. Ithaca, N.Y.: Cornell Univ. Library. Βρίσκεται ακόμη στο: www.library.cornell.edu/preservation/pub.htm
- Library of Congress. Preservation Reformatting Office. 1999. Selection criteria for preservation digital reformatting. Accessed Nov. 12, 1999, <http://lcweb.loc.gov/preserv/prd/presdig/presselection.html>.
- McClung, Patricia. 1986. Costs associated with preservation microfilming. *Library Resources & Technical Services* 30: 363-74.
- Modern Language Association. 1995. Statement on the significance of primary records. *Profession* 95: 27-28.
- National Agricultural Library, Selection Task Force of the Electronic Preservation Committee. 1995. Selection criteria and guidelines: Selecting materials for digital preservation at the National; Agricultural Library. Unpublished.
- Ogden, Barclay. 1989. *On the preservation of books and documents in original form*. Washington, D.C.: Commission on Preservation and Access.
- O'Toole, James. 1989. On the idea of permanence. *American Archivist* 52: 10-25.
- RLG Working Group on Preservation Issues of Metadata. 1998. Final report. Accessed Nov. 12, 1999, www.rlg.org/preserv/premeta.html.
- Singer, Mark. 1998. Talk of the town: Missed opportunities dept. Did the New York Public Library let some history slip through its fingers? *The New Yorker* Jan. 12: 29.
- Smith, Abby. 1999. *Why digitize?* Washington, D. C.: Council on Library and Information Resources. Επίσης βρίσκεται στο: www.clir.org/pubs/reports/pub80-smith/pub80.html.
- Smithsonian Institution Libraries. 1997. Guidelines for developing an SIL digital project. Unpublished.

Smock, Raymond. 1995. What promise does the Internet hold for scholars? *Chronicle of Higher Education* 42: B2.

Society of American Archivists. 1997. Statement on the preservation of digitized reproductions, approved by the SAA Council June 9, 1997. Accessed Nov. 12, 1999, www.archivists.org/governance/resolutions/digitize.html.

Tanselle, G. Thomas. 1989. Reproductions and scholarship. *Studies in Bibliography* 42: 25-54.

University of California. Preservation Program. 1997. University of California selection criteria for digitization. Accessed Nov. 12, 1999, www.library.uscb.edu/ucppp/digselec.html.

University of Illinois Library, Digital Imaging and Media Technology Initiative. 1998. Questions to consider before beginning an image database project. Accessed Nov. 12, 1999, <http://images.library.uiuc.edu/20questns.html>.

Williams, Sara, and Diane Lunde. 1997. Preservation and collection development in academic libraries of the United States: Joint history and future prospects: A review article. *Advances in Librarianship* 21: 73-89.

Williw, Don. 1992. *A hybrid systems approach to preservation of printed materials*. Washington, D.C.: Commission on Preservation and Access. Βρίσκεται ακόμη στο: www.clir.org/pubs/reports/willis/index.html.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Στοιχεία Δαπανών της Ψηφιακής Μετατροπής

Δεν έχουν ακόμα κοστολογηθεί επίσημα οι δαπάνες για την ψηφιακή μετατροπή στο Columbia, αντίθετα οι δαπάνες για τις μικροταινίες παρακολουθούνται συστηματικά για πάνω από δέκα χρόνια (βλ. Harris et al. 1991). Υπολογίζοντας τα τρέχοντα έξοδα των προγραμμάτων μικροφωτογράφησης, συμπεριλαμβάνονται οι δραστηριότητες από τον αρχικό εντοπισμό του υλικού που πρόκειται να αποτυπωθεί σε άλλη μορφή μέχρι την παράδοση του τελικά επεξεργασμένου προϊόντος στον χρήστη:

- έλεγχος της κατάστασης και απογραφή του υλικού
- ανάκτηση από τα ράφια και παρακολούθηση της κυκλοφορίας του υλικού
- συστηματική βιβλιογραφική, ανά τίτλο, επισκόπηση ώστε να ληφθούν αποφάσεις απόσυρσης και συντήρησης

- βιβλιογραφική αναζήτηση εάν ήδη υπάρχει καλής ποιότητας μικροταινία και καταλογογράφηση του αντιτύπου
- αντιπαραβολή σελίδων και διαδάνειο ή άλλη μέθοδος ώστε να αποκτηθεί το μέρος που λείπει
- αποστολή προς και από τον πωλητή όπου γίνεται η αποτύπωση της εικόνας και η δημιουργία αρνητικού και θετικού φιλμ
- συμπλήρωση ή δημιουργία βιβλιογραφικού δελτίου
- τεχνικός ποιοτικός έλεγχος της ταινίας ανά λήψη, και διευθέτηση για πιθανές διορθώσεις
- διανομή της θετικής μικροταινίας στο αναγνωστήριο και αποθήκευση της αρνητικής
- τακτοποίηση του πρωτότυπου υλικού (συντήρηση, τοποθέτηση σε κουτιά, επιστροφή στα ράφια ή απόσυρση).

Η διαδικασία της ψηφιακής μετατροπής περιλαμβάνει όλες τις παραπάνω ενέργειες εκτός από τον βιβλιογραφικό έλεγχο για ήδη υπάρχον μικροφίλμ και δημιουργία και διανομή των αντιτύπων των μικροταινιών. Στις παραπάνω ενέργειες προστίθενται:

- δειγματισμός ώστε να καθοριστούν οι κατάλληλες προδιαγραφές για τη λήψη και να αποφασιστεί το μέγεθος και η ποσότητα των παραγώγων
- εσωτερική παραγωγή ή από πωλητή
- δημιουργία μερικώς εσωτερικά και μερικώς από τον πωλητή λειτουργικών, δομικών και διοικητικών μεταδεδομένων
- προγραμματισμός και δημιουργία HTML σελίδων για ενήμερωση και πλοήγηση
- ποιοτικός έλεγχος όχι μόνο κάθε εικόνας αλλά και των συνδέσεων (links) ώστε να βεβαιωθεί ότι ανοίγουν στην σωστή εικόνα
- γενική διαχείριση των φακέλων, αποθήκευση και backup.

Όπου είναι δυνατό, οι ενέργειες είναι αυτοματοποιημένες αλλά τα επιπρόσθετα βήματα και η ανάμειξη των προγραμματιστών και άλλων τεχνικών, εντέλει, αυξάνουν σημαντικά τις παραπάνω δαπάνες για εργασίες που είναι κοινές με τα προγράμματα μικροφωτογράφησης.

Μετάφραση

Έλλη Δρούλια-Μητράκου

**Η ετήσια συνδρομή σας είναι το μοναδικό σταθερό έσοδο
της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας για την κάλυψη
των τρεχουσών και εκτάκτων δαπανών.**

Μην την αμελείτε!

ΑΡΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Παρακολουθώντας για αρκετά χρόνια στο Ε.Λ.Ι.Α. τα αιτήματα και τα προβλήματα των μελετητών της ελληνικής λογοτεχνίας, διαπιστώσαμε την αναγκαιότητα του εντοπισμού και της σύνδεσης μεταξύ τους των διαθέσιμων αρχειακών πηγών που απόκεινται σε ποικίλους φορείς και πρόσωπα.

Μολονότι η αξιοποίηση των αρχείων από την έρευνα είναι ακόμη αρκετά περιορισμένη συγκριτικά με τη χρήση έντυπων πηγών, ωστόσο η αύξηση του ενδιαφέροντος και της κινητικότητας τα τελευταία χρόνια είναι προφανής και υπολογίσιμη. Η σχετική αδράνεια οφείλεται αφενός σε θεωρητικές και μεθοδολογικές επιλογές των μελετητών και αφετέρου στην έλλειψη πληροφόρησης και υποδομής που μπορεί να καταστήσει την πρόσβαση στα αρχεία δυνατή και τη χρήση τους ελκυστική και γόνιμη. Το δεύτερο σκέλος είναι εκείνο που αφορά την αρχειακή κοινότητα και συνδέεται με τις υποχρεώσεις μας απέναντι στο αντικείμενό μας. Η έλλειψη και η αποσπασματικότητα της πληροφόρησης για τις διαθέσιμες αρχειακές πηγές είναι ιδιαίτερα αποθαρρυντική για τους δυνάμει ερευνητές και οπωσδήποτε απαράδεκτη την εποχή που όλες οι τεχνολογίες έχουν τεθεί στην υπηρεσία της πληροφορίας και της διαχείρισής της.

Το πρώτο ζητούμενο σε ό,τι αφορά το θέμα μας είναι ο εντοπισμός και η γνωστοποίηση των αρχείων ή μεμονωμένων χειρογράφων που απόκεινται σε φορείς ή πρόσωπα. Η προσέγγιση των διαθέσιμων αρχείων ακόμα και σε επίπεδο τίτλου είναι σημαντική γιατί μπορεί να προσανατολίσει τον ενδιαφερόμενο ερευνητή προς μία πιθανή πηγή· συγχρόνως όμως, πράγμα κρίσιμο τόσο για τους ερευνητές όσο και για τους αρχειακούς, οδηγεί στο συσχετισμό με συναφή αρχεία ή τμήματα του ίδιου αρχείου. Η τελευταία περίπτωση είναι δυστυχώς πολύ συχνή στην ελληνική πραγματικότητα, καθώς η συνηθέστερη πρακτική είναι αυτή της διάσπασης των αρχείων και της διαφορετικής τύχης και κατάληξης κάθε τμήματος.

Ως τώρα το μόνο εργαλείο που δίνει μία ευρεία εικόνα των ιδιωτικών αρχείων στην Ελλάδα, μεταξύ των οποίων και εκείνων που αφορούν άμεσα ή έμμεσα τη λογοτεχνία, είναι ο *Οδηγός Ιδιωτικών Αρχείων* που εκπόνησε η Επιτροπή Ιδιωτικών Αρχείων της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας το 1993¹. Για τη σύνταξη του *Οδηγού* αντλήθηκαν πληροφορίες από τους καταλόγους και τις απαντήσεις σε ερωτηματολόγιο δεκαπέντε φορέων. Δέκα χρόνια νωρίτερα, το 1983, το περιοδικό *Μαντατοφόρος* είχε πραγματοποιήσει και δημοσιεύσει μία επισκόπηση λογοτεχνικών αρχείων με ερωτηματολόγιο που απεστάλη σε Αρχεία, Βιβλιοθήκες και νεοελληνιστές βρίσκοντας ανταπόκριση από πέντε φορείς και έναν λογοτέχνη².

Η διαπίστωση της αναγκαιότητας μίας νέας προσπάθειας ενημέρωσης και εντοπισμού, επικεντρωμένης στα

αρχεία που συνδέονται με την ελληνική λογοτεχνία, συνέπεσε με τη σύσταση από το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων ειδικής Επιτροπής αρχείων Λογοτεχνίας και Τέχνης, με στόχο τη συγκρότηση ενός διεθνούς καταλόγου για τα αρχεία αυτού του είδους³. Η Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία μας έκανε την τιμή να προτείνει τη συμμετοχή μας μαζί με την κυρία Χριστίνα Βάρδα στην επιτροπή, ως αντεπιστέλλοντα μέλη. Στο πλαίσιο αυτό, ξεκίνησε από το Ε.Λ.Ι.Α. και την Ε.Α.Ε. η προσπάθεια για τη συγκρότηση ενός ειδικού καταλόγου αρχείων. Απώτερος και ευκαίριος στόχος αυτής της προσπάθειας είναι πέρα από τον εντοπισμό των διαθέσιμων πηγών, η επικοινωνία όσων ασχολούνται με λογοτεχνικά αρχεία και ενδεχομένως η συζήτηση των ιδιαίτερων ζητημάτων και προβληματισμών που απορρέουν από την επεξεργασία και τη διαχείριση παρόμοιου υλικού.

Η πρώτη κρούση προς φορείς και πρόσωπα έγινε στο τέλος Φεβρουαρίου του 2001 με την αποστολή ερωτηματολογίων προς διακόσιους σαράντα παραλήπτες: ελληνικές Βιβλιοθήκες και Αρχεία, πανεπιστημιακές έδρες και Βιβλιοθήκες του εξωτερικού, λογοτέχνες ή πρόσωπα που συνδέονται φιλικά ή συγγενικά με εκλιπόντες λογοτέχνες.

Στο ερωτηματολόγιο ζητούνται εκτός από τα στοιχεία του παραλήπτη, όνομα/τίτλος αρχείου, συλλογής ή μεμονωμένων τεκμηρίων (λογοτεχνικά έργα ή σχεδιάσματα, επιστολές κ.λπ.), μέγεθος αρχείου ή συλλογής, ακραίες ημερομηνίες έστω κατά προσέγγιση, εργαλεία έρευνας (καταγραφές, ευρετήρια, δημοσιεύσεις) αν υπάρχουν.

Έως τώρα έχουμε λάβει απαντήσεις από εξήντα περίπου φορείς και πρόσωπα.

Θα ακολουθήσει δεύτερη ταχυδρομική ή τηλεφωνική επικοινωνία με φορείς ή πρόσωπα που δεν ανταποκρίθηκαν κατ' αρχάς, είναι όμως γνωστό ότι κατέχουν σχετικό υλικό, ενώ θα προστεθούν κάποιοι παραλήπτες που δεν συμπεριλήφθηκαν στην πρώτη αποστολή.

Ο κατάλογος που θα προκύψει από την έρευνά μας θα κοινοποιηθεί στο διαδίκτυο στις Ιστοσελίδες της Ε.Α.Ε. και του Ε.Λ.Ι.Α. με την προοπτική να ενημερώνεται σε ετήσια βάση, ενώ θα αποτελέσει υποσύνολο της δεύτερης έκδοσης του *Οδηγού Ιδιωτικών Αρχείων* από την Ε.Α.Ε. που έχει αναλάβει η Επιτροπή Ιδιωτικών Αρχείων με συντονίστρια τη Χριστίνα Βάρδα. Σημειώνουμε ότι έχουμε ήδη αποδεχτεί πρόταση του πανεπιστημίου Princeton να αναλάβει τη σύνταξη και παρουσίαση καταλόγου με τα αρχεία ελληνικής λογοτεχνίας που φυλάσσονται σε έδρες και ιδρύματα της αμερικανικής ηπείρου, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων κατέχει το εν λόγω πανεπιστήμιο. Οι δύο κατάλογοι θα συνδέονται ηλεκτρονικά μέσω του Διαδικτύου.

Θα θέλαμε και από τη θέση αυτή να ευχαριστήσουμε τους συναδέλφους που ανταποκρίθηκαν στο ερωτηματολόγιο και να διαβεβαιώσουμε ότι οποιαδήποτε σχετική πληροφορία ή παρατήρηση είναι πολύτιμη και ευπρόσδεκτη.

Σοφία Μπόρα

1 Επιτροπή Ιδιωτικών Αρχείων, *Οδηγός Ιδιωτικών Αρχείων*. Αθήνα, Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία, 1993.

2 «Επισκόπηση λογοτεχνικών αρχείων», *Μαντατοφόρος*, αφ. 21, Απρίλιος 1983, σσ. 78-84.

3 Committee on Literature and Art Archives/Comité sur les Archives Littéraires et Artistiques (CLA). Εκτός από τον πρόεδρο Ulrich Ott (Γερμανία: Schiller-Nationalmuseum und Deutsches Literaturarchiv) η επιτροπή αποτελείται από εννέα ακόμη τακτικά (από Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία, Φινλανδία, Τσεχία, Κίνα, Ουκρανία) και τρία αντεπιστέλλοντα (από Πολωνία και Ελλάδα) μέλη. Η συνάντηση της επιτροπής για το 2001 που εξάλλου ήταν και η πρώτη της, πραγματοποιήθηκε από 24 έως 28 Οκτωβρίου στο Marbach της Γερμανίας. Ως τη στιγμή που γράφεται το σημείωμα δεν έχουμε ενημερωθεί για το αποτέλεσμα των εργασιών της.

Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ SIXTIES ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ:

αρχειακοί φορείς και έρευνα

1. Το ιστοριογραφικό ενδιαφέρον για τα sixties.

Τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί στους ιστορικούς ενδιαφέροντος τόπους του Διαδικτύου μία εξαιρετικά γόνιμη συζήτηση σχετικά με την ιστορία της δεκαετίας του '60,¹ το πολιτισμικό της περιεχόμενο, τα πολιτικά της προτάγματα, τις ιδέες της, εν τέλει οτιδήποτε εντάσσεται σε αυτό που θα μπορούσε κάποιος να αποκαλέσει «κληρονομιά» της στην κοινωνία που διαμορφώθηκε τα χρόνια που ακολούθησαν.

Το επιστημονικό ενδιαφέρον για τα sixties δεν είναι καινούργιο², έγινε ωστόσο ισχυρότερο κάτω από το βάρος δύο παραγόντων με περίπου παράλληλο χρονικό βηματισμό. Στα μέσα της δεκαετίας του '90 οι εξελίξεις έφεραν στο προσκήνιο τον όρο «παγκοσμιοποίηση», ενίοτε μάλιστα με δραματική βιαιότητα, και η ανάγκη για μελέτη των νέων κοινωνικών κινήματων έπεισε πολλούς κοινωνικούς επιστήμονες κυρίως στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, να στρέψουν το βλέμμα τους στα χρόνια της αμφισβήτησης, του αντιπολεμικού κινήματος και της πολιτισμικής επανάστασης³. Την ίδια περίπου εποχή, η ανάπτυξη του Διαδικτύου και η δυναμική είσοδός του στο ακαδημαϊκό περιβάλλον των βορειοαμερικανικών και δυτικοευρωπαϊκών χωρών επέτρεψε την ανάδειξη της έρευνας για τη δεκαετία του '60 ως το πλέον προνομιακό πεδίο για την εφαρμογή προγραμματών αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών⁴. Την κατεύθυνση αυτή επέβαλε η χρονική γειννίαση με τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες, γεγονός που επιτρέπει τη διαθεσιμότητα ενός ουσιαστικά ανεξάντλητου υλικού για την τεκμηρίωση της ιστορίας και της κουλτούρας της εποχής⁵.

Παράλληλα με την υποκίνηση αυτού του ιστοριογραφικού ενδιαφέροντος, τα τελευταία είκοσι χρόνια ιδρύθηκαν στη δυτική Ευρώπη μια σειρά από Ιστορικά Αρχεία με σχεδόν απόλυτη εξειδίκευση πάνω σε ζητήματα που αφορούν την κοινωνική ιστορία των sixties⁶. Δε χρειάζεται

ιδιαίτερη εξήγηση για ποιο λόγο τούτο συνέβη σε χώρες όπως η Γαλλία, η Ιταλία και η Γερμανία, σε χώρες δηλαδή με πλούσια κοινωνική εμπειρία πάνω σε ζητήματα όπως είναι η φοιτητική διαμαρτυρία, ο ένοπλος αγώνας ομάδων της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς, η ανάδυση μιας εναλλακτικής νεανικής κουλτούρας⁷. Στα πλαίσια του άρθρου αυτού θα προσπαθήσουμε να εστιάσουμε στην παρουσία που έχουν στο Διαδίκτυο ορισμένοι από τους σημαντικότερους φορείς της δυτικής Ευρώπης που ασχολούνται με τη συλλογή και τη διαχείριση τεκμηρίων της δεκαετίας του '60, εντοπίζοντας παράλληλα τους τρόπους που έχουν επιλέξει για να απαντήσουν στην πρόκληση των νέων τεχνολογιών και της δικτύωσης.

2. Σημαντικότεροι φορείς για τη μελέτη της περιόδου

α. Ιταλία

Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του αρχειακού συστήματος της Ιταλίας είναι ο ξεκάθαρος προσανατολισμός της πολιτικής που ακολουθούν οι φορείς που το αποτελούν. Το στοιχείο αυτό έχει επιτρέψει τη σύσταση μιας σειράς αρχειακών οργανισμών με έντονο το στοιχείο της εξειδίκευσης πάνω σε ζητήματα συγκεκριμένα και σαφώς οριοθετημένα. Όσον αφορά την ιστορία της δεκαετίας του '60, είναι ευδιάκριτη η μέριμνα που υπάρχει για τη διατήρηση τεκμηρίων που μπορούν να οδηγήσουν στην αποκωδικοποίηση μιας εποχής ταραγμένης, πολύ έντονα χαραγμένης στη μνήμη του κοινωνικού συνόλου. Είναι χαρακτηριστικό ότι η απαίτηση για μελέτη των κοινωνικών και πολιτικών προϋποθέσεων των λεγόμενων «σκοτεινών χρόνων»⁸ ξεπερνά τα στενά πλαίσια της επιστημονικής κοινότητας, λόγω ακριβώς των ιδιόμορφων συνθηκών που κυριάρχησαν στη χώρα μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '80. Για αυτό το λόγο, το ενδιαφέρον εστιάζεται κυρίως στις φοιτητικές εξεγέρσεις του 1968 και βέβαια στο φαινόμενο του ένοπλου αγώνα που χαρακτήρισε ολόκληρη τη δεκαετία του '70.

Ο σημαντικότερος φορέας πάνω στη μελέτη αυτών των ζητημάτων είναι το **Archivio Storico della Nuova**

1 Ως 60ties ορίζουμε στη βιβλιογραφία μια χρονική περίοδο δεκαπέντε - είκοσι ετών που ξεκινά προς τα τέλη της δεκαετίας του '50 και τελειώνει στα μέσα περίπου της δεκαετίας του '70. Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, δεν πρόκειται για μια δεκαετία με τη στενά χρονική έννοια του όρου, αλλά περισσότερο για «έναν ιδιάζοντα και γεμάτο σημασία χωροχρόνο του πολιτισμού» (Φώτης Τερζάκης, «Εισαγωγή» στο *Φάντασμα μιας δεκαετίας*, Αθήνα 1994, σελ. 9).

2 Το κλασικό βιβλίο του Simon Frith, *The Sociology of Rock* εκδόθηκε για πρώτη φορά μόλις το 1978.

3 Σχετικά με τις διανοητικό γεφύρωμα των δύο ιστορικών φαινομένων μπορεί κάποιος να επισκεφθεί το δικτυακό τόπο του πανεπιστημίου της Ουάσιγκτον και πιο συγκεκριμένα τις σελίδες του προγράμματος «The World Trade Organization (WTO) History Project» (<http://depts.washington.edu/wtohist/>) το οποίο έχει ως αντικείμενο έρευνας τα τελευταία ενάντια στην παγκοσμιοποίηση κινήματα διαμαρτυρίας.

4 Είναι δεκάδες οι ιστοσελίδες που κάποιος θα μπορούσε να επισκεφθεί σχετικά με την κοινωνική ιστορία των sixties. Αναφέρω ενδεικτικά ως μια καλή αφετηρία πλοήγησης το site «The Sixties Project» (<http://lists.village.virginia.edu/sixties/>), που στήθηκε το 1993 από το University of Virginia με σκοπό να φέρει σε επαφή όσους ασχολούνται ερευνητικά με το αντικείμενο αυτό, το «The Jay's Leftist and Progressive Internet Resources Directory» (www.neravt.com/left/), από το οποίο είναι δυνατή η μετάβαση σε δεκάδες σχετικού ενδιαφέροντος sites και το εξαιρετικό «Pop Culture and Counter Culture of the Atomic Age» (www.ctc.edu/~dpearson/popcult.html), σημαντικότερη πηγή πληροφοριών για την κουλτούρα -και όχι μόνο- των sixties.

5 Αρχεία μια περιτλάνηση στα sites που φιλοξενούν συλλογές αφιερωμένες στη διαφήμιση, μιας βασικής δηλαδή πηγής για την μελέτη του φαινομένου του καταναλωτισμού, για να πειστεί κάποιος σχετικά με τον όγκο του υλικού που είναι διαθέσιμος για αυτή μονάχα την πτυχή των sixties. Ο καλύτερος δικτυακός τόπος για το θέμα αυτό στο www.adflip.com/, όπου και υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης σε χιλιάδες διαφημίσεις ταξινομημένες θεματικά και ανά δεκαετία.

6 Επίσης, δε θα πρέπει να ξεχνάμε ότι σε όλα σχεδόν τα αρχεία σύγχρονες κοινωνικής ιστορίας της Ευρώπης φιλοξενούνται τεμνίρια από τη δραστηριότητα πολιτικών και κοινωνικών κινήματων της εποχής.

7 Εξαιτίας αυτού ακριβώς του στοιχείου, δηλαδή της ισχυρής κοινωνικής μνήμης, όλα τα ιστορικά αρχεία της δυτικής Ευρώπης εστιάζουν κυρίως στις φοιτητικές εξεγέρσεις του '68 και στην πολιτική βία που ακολούθησε. Αντίθετα στις Η.Π.Α. το ενδιαφέρον για την πολιτισμική διάσταση των sixties (μόδα, κουλτούρα, καταναλωτικά αγαθά, μουσική κλπ) είναι ισομεγέθες.

8 Ελεύθερη απόδοση του «gli anni oscuri». Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται στην Ιταλία για να δηλώσει τη δεκαετία της βίας που σηματοδοτήθηκε από την ένοπλη δράση οργανώσεων που στόχευαν στην ανατροπή του πολιτικού συστήματος. Σημεία σταθμού αυτής της εποχής μπορούν να θεωρηθούν η πολύνεκρη έκρηξη βόμβας στην Αγροτική Τράπεζα του Μιλάνου το Δεκέμβριο του 1969 και η δολοφονία του Aldo Moro από τις Ερυθρές Ταξιαρχίες το 1978.

Sinistra (Ιστορικό Αρχείο της Νέας Αριστεράς) «**Marco Pezzi**». Ιδρύθηκε το 1989 στη Bologna και φέρει το όνομα μιας από τις πλέον εμβληματικές φυσιογνωμίες της ιταλικής εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς, αυτό του Marco Pezzi. Η πολιτική δράση του Pezzi ξεκίνησε ήδη από τα μαθητικά του χρόνια, και διαμορφώθηκε στα ταραγμένα χρόνια της δεκαετίας του '60. Από τα πιο μαχητικά στελέχη του φοιτητικού κινήματος της εποχής, πέρασε από αρκετά κόμματα και οργανώσεις που εντάσσονταν στο χώρο της νέας αριστεράς καταλήγοντας στο τέλος της πολιτικής του περιπλάνησης στην οργάνωση «Προλεταριακή Δημοκρατία» (Federazione Democrazia Proletaria). Μέχρι το θάνατό του, το Νοέμβριο του 1989, διατέλεσε υπεύθυνος της οργάνωσης για την ευρύτερη περιοχή της Bologna, ενώ παράλληλα υπήρξε εκδότης της εφημερίδας «Il Carlone», του επίσημου θεωρητικού οργάνου της «Προλεταριακής Δημοκρατίας».

Βασικό μέλημα του Αρχείου αποτελεί η διάσωση, η συλλογή και η αξιοποίηση τεκμηρίων που αφορούν τη δραστηριότητα και την παραγωγή πολιτικής σκέψης από ομάδες που κινήθηκαν κυρίως στο χώρο της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς, αλλά και όσων τεκμηρίων έχουν παραχθεί στα πλαίσια της δραστηριότητας φοιτητικών, ειρηνιστικών, οικολογικών, ακτιβιστικών κινήσεων, οργανώσεων για τα δικαιώματα της γυναίκας κλπ. Σκοπός του Αρχείου δεν είναι απλά η διατήρηση των τεκμηρίων, αλλά η προώθηση της ιδεολογικής και θεωρητικής κληρονομιάς των αγώνων του '68 μέσα κυρίως από την επισημοποιημένη αξιοποίηση των συλλογών του.

Το μεγαλύτερο τμήμα του υλικού έχει συλλεχθεί από τον ίδιο τον Pezzi αντανακλώντας έτσι τις πολιτικές και διανοητικές του διαδρομές. Το προσωπικό του αρχείο σύμφωνα με την επιθυμία του ίδιου αποτέλεσε τον αρχικό πυρήνα για τη συγκρότηση του ιστορικού αρχείου της «Nuova Sinistra», ενός αρχείου που αργότερα εμπλουτίστηκε με την πρόσκτηση και άλλων πολύ σημαντικών συλλογών, όπως της Patrizia Brancolini, του Cesare Mangianti, του Fabrizio Billi (αρχείο της οργάνωσης Movimento della Pantera) και του Vittorio Pallotti⁹. Σήμερα, μετά από περίπου δώδεκα χρόνια δραστηριότητας, στο **Archivio Storico della Nuova Sinistra** βρίσκονται συνολικά σαράντα ένα αρχεία προσωπικοτήτων της αριστεράς και του ακτιβισμού. Σε αυτά ο ερευνητής μπορεί να βρει πληροφορίες για τη δραστηριότητα δεκάδων οργανώσεων της εικοσαετίας 1965-1985, όπως της «Stella Rossa», της «Unione della Gioventù Comunista d' Italia», του «Partito di Unità Proletaria», της «Lotta Continua per il Comunismo», των «Movimenti Studenteschi» και άλλων περίπου εκατόν πενήντα πολιτικών μορφωμάτων της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς. Το σύνολο των ιστορικών τεκμηρίων συμπληρώνουν τα περιοδικά, οι εφημερίδες, οι αφίσες και η πλούσια φωτογραφική συλλογή του Αρχείου (κάπου έξι χιλιάδες φωτογραφίες).

Άλλοι σημαντικοί φορείς που κινούνται στον ίδιο χώρο είναι: το **Archivio Storico «Il Sessantotto»** (Ιστορικό Αρχείο «το '68») στη Φλωρεντία, το οποίο, όπως φανερώνει και η ονομασία του, ασχολείται σχεδόν αποκλειστικά με τη συλλογή υλικού σχετικού με τις φοιτητικές εξεγέρσεις του 1968 στην Ιταλία· το Ίδρυμα **Vera Nocentini** που εδρεύει στο Τορίνο και κατέχει υλικό από τις φοιτητικές εξεγέρσεις της περιοχής του Piemonte· το πολύ σημαντικό για τις συλλογές του σε οπτικοακουστικό υλικό **Archivio Audiovisivo del Movimento Operaio** (Αρχείο οπτικών και ηχητικών τεκμηρίων του εργατικού κινήματος), που βρίσκεται στη Ρώμη, με σημαντικότερες συλλογές του τα «Cinegiornali del Movimento Studentesco», μια σειρά επικαίρων με focus στα γεγονότα του '68 και τις παραγωγές που πραγματοποιήθηκαν την ίδια εποχή από κινηματογραφιστές του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος· το **Centro di documentazione** (Κέντρο Τεκμηρίωσης) της Πιστόια, με μια θαυμάσια συλλογή βιβλίων (κάπου 25.000), περιοδικών, εφημερίδων και αρχειακού υλικού σχετικά με την ιστορία του φοιτητικού κινήματος στην περιοχή και τέλος, το **Centro di documentazione «Mauro Rostagno»** που φέρει το όνομα ενός άλλου σημαντικού στελέχους του ιταλικού φοιτητικού κινήματος και αργότερα ηγέτη της οργάνωσης «Lotta Continua» και κατέχει μια εξαιρετική συλλογή τεκμηρίων του φοιτητικού κινήματος από την ευρύτερη περιοχή του Τρέντο.

β. Γερμανία

Σημείο αναφοράς για τη μελέτη των πολιτικών κινήσεων και των νεανικών οργανώσεων του '60 στη Γερμανία αποτελεί το **Hamburger Institut für Sozialforschung** (Ινστιτούτο Κοινωνικής Έρευνας) που εδρεύει στο Αμβούργο¹⁰. Ιδρύθηκε το 1984 και έχει ως σκοπό του τη διεξαγωγή επιστημονικής έρευνας πάνω σε ζητήματα σχετικά με την εξέλιξη της γερμανικής κοινωνίας τα τελευταία πενήντα χρόνια. Ειδικότερα, στο Ινστιτούτο λειτουργούν οι παρακάτω τρεις κύριοι τομείς: *Θεωρία και ιστορία της βίας, Έθνος - εθνικισμός και ξενοφοβία και τέλος, Πολιτική και κοινωνία στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας.*

Η πρόσκτηση των αρχειακών συλλογών του Ινστιτούτου πραγματοποιήθηκε με σκοπό τη χρησιμοποίησή τους από τους ερευνητές του κατά τη διάρκεια εκπόνησης των διαφόρων προγραμμάτων, ωστόσο δεν είναι κλειστές για όποιον επιθυμεί να τις μελετήσει, αλλά υπάρχει η δυνατότητα πρόσβασης. Πιο συγκεκριμένα, το σύνολο του αρχειακού υλικού που έχει συλλεχθεί αποτελεί τμήμα του προγράμματος «Διαμαρτυρία, αντίσταση και ουτοπία στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας» και περιλαμβάνει τεκμήρια από τη δραστηριότητα διαφόρων κινήσεων διαμαρτυρίας τα οποία, από την ίδρυση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας το 1949 μέχρι την ενοποίηση των δύο Γερμανιών το 1991, εκφράστηκαν πολιτικά εκτός

⁹ Όλοι τους στελέχη της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς. Η Brancolini και ο Mangianti λ.χ. ήταν γραμματείς της Democrazia Proletaria των περιοχών της Modena και του Rimini αντίστοιχα.

¹⁰ Ειδικά για την ιστορία των πολιτικών και κοινωνικών κινήσεων στην περιοχή του Baden πολύ σημαντικές είναι οι συλλογές που βρίσκονται στο Freiburg, στο **Archiv für soziale Bewegung** (Αρχείο Κοινωνικών Κινήσεων).

του Κοινοβουλίου και των συνταγματικών διαδικασιών. Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, το σημαντικότερο ποιοτικά και ποσοτικά κομμάτι του συνόλου είναι εκείνο που συνδέεται με τις φοιτητικές εξεγέρσεις που ξέσπασαν προς τα τέλη της δεκαετίας του '60 και με την ένοπλη αμφισβήτηση του γερμανικού πολιτικού συστήματος τη δεκαετία που ακολούθησε.

Το αρχειακό υλικό που διαθέτει σήμερα το Ινστιτούτο (γύρω στα 810 μέτρα) αποτελείται κυρίως από αρχεία πολιτικών οργανισμών και κομμάτων, από προσωπικά αρχεία στελεχών του χώρου του ακτιβισμού, της ευρύτερης Αριστεράς και του αναρχισμού, από εφημερίδες και περιοδικά, φέιγ βολάν, φωτογραφίες και αφίσες. Ειδικότερα, στο αρχειοστάσιο του Ινστιτούτου φιλοξενούνται αρχεία πολιτικών κομμάτων, φοιτητικών οργανώσεων και ομάδων που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην οργάνωση και τη διαμόρφωση του κινήματος διαμαρτυρίας, όπως της *Rote Armee Fraktion/RAF*, της *Bund der Deutschen*, της *Kommune 1* και της *Sozialistisches Anwaltskollektiv Berlin*. Προσωπικά αρχεία ηγετικών στελεχών του χώρου όπως του Fritz Lamn, του Rudi Dutschke (σημαντικότερης μορφής του φοιτητικού κινήματος) ή του Andreas Salmen (πρωτεργάτη του κινήματος για τα δικαιώματα των ομοφυλοφίλων) συμπληρώνουν ιδανικά τα αρχεία που αναφέραμε παραπάνω, καθώς φωτίζουν τη σκέψη και τις ιδεολογικές κατβολές όσων ηγήθηκαν των κινήσεων αμφισβήτησης.

Το σύνολο του αρχειακού υλικού συμπληρώνει η φωτογραφική συλλογή (κάπου δύο χιλιάδες φωτογραφίες), οι οκτώ χιλιάδες αφίσες, τα χίλια πεντακόσια περιοδικά¹¹, πολλά από τα οποία μάλιστα αποτελούν πλήρεις σειρές και είναι σπάνια καθώς βρίσκονται μόνο στο Ινστιτούτο και μια πολύ ενδιαφέρουσα συλλογή από φυλλάδια, μπροσούρες και δημοσιεύματα γύρω από την εξέλιξη των κοινωνικών αιτημάτων που τόσο δυναμικά εκφράστηκαν από τα τέλη της δεκαετίας του '60.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι στο Ινστιτούτο λειτουργεί τομέας τεκμηρίωσης που ασχολείται με τη συγκέντρωση όσων επιστημονικών εργασιών έχουν δημοσιευθεί και είναι σχετικές με τα διάφορα προγράμματα που εκπονεί, καθώς και με τη συστηματική συλλογή δημοσιευμάτων του Τύπου ή εκπομπών της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου που αναφέρονται στη δραστηριότητα του Ινστιτούτου ή των ερευνητών του.

γ. Γαλλία

Στη χώρα που συνδέθηκε όσο καμία όχι απλά με την ανάπτυξη του φοιτητικού κινήματος, αλλά με τη διαμόρφωση μιας ολόκληρης κουλτούρας σε σχέση με τον κοινωνικό του ρόλο, τα γεγονότα του Μάη του '68 είναι φυσιολογικά στο επίκεντρο του επιστημονικού ενδιαφέροντος. Εξάλλου, η θερμή άνοιξη του '68 για τη γαλλική κοινωνία δεν αποτελεί απλά ένα σημαντικό επεισόδιο της πρόσφατης ιστορίας της, αλλά μια πολύ κρίσιμη καμπή της, ένα χρονικό σημείο από αυτά που χωρίς ενδοιασμό μπορούν να οριστούν ως «σημεία σταθμοί».

Στις αρχές της δεκαετίας του '90 ξεκίνησε μία προσπάθεια για την καταγραφή όλων των τεκμηρίων που παράχθηκαν από φοιτητικές οργανώσεις στα περίφημα γεγονότα του Μάη ή που με κάποιον τρόπο συνδέονται με αυτά· αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας υπήρξε η δημοσίευση το 1993 του καταλόγου «Mémoires de 68. Guide des sources d'une histoire à faire». Δυστυχώς, όπως προκύπτει από τη μελέτη του καταλόγου αυτού, το αρχειακό υλικό που αφορά την περίοδο 1965-1975 είναι πολυδιασπασμένο και βρίσκεται στην κατοχή δεκάδων αρχειακών οργανισμών, ινστιτούτων ή πανεπιστημιακών ιδρυμάτων. Ωστόσο, ένας αξιοσημείωτος αριθμός προσωπικών αρχείων έχει κατατεθεί στη **Bibliothèque de Documentation Internationale Contemporaine** στη Nanterre από πρωταγωνιστές της περιόδου, ενώ σημαντικά τεκμήρια σε κινούμενη εικόνα και ήχο βρίσκονται στη **Vidéothèque de Paris** και στο **Institut National de l'Audiovisuel** (INA). Στην πρώτη, που αφορά βέβαια την ιστορία του Παρισιού διαχρονικά, υπάρχουν 86 ταινίες, οι περισσότερες από τις οποίες αποτελούν αφιερώματα στα γεγονότα του Μάη, που έγιναν τα χρόνια που ακολούθησαν¹², ενώ στο INA μπορεί κανείς να βρει όλες τις τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές εκπομπές που πραγματοποιήθηκαν στην καρδιά των γεγονότων, το Μάιο του 1968 και βέβαια αφορούσαν την εξέλιξη των φοιτητικών κινητοποιήσεων.

3. Η πρόκληση του ψηφιακού περιβάλλοντος: το project «Media 68».

Αναφέραμε παραπάνω ότι η σύγχρονη ιστορία αποτελεί το ιδανικότερο πεδίο για την εφαρμογή, πιλοτικών ακόμη, προγραμμάτων αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών. Για το λόγο αυτό, τα Ιστορικά Αρχεία που διαχειρίζονται σχετικά τεκμήρια δε θα μπορούσαν να μείνουν ανεπηρέαστα από τη δυναμική είσοδο της τεχνολογίας στο χώρο των ανθρωπιστικών επιστημών. Οι βασικές προκλήσεις που τους τίθενται κυρίως σε σχέση με την παρουσία τους στον κυβερνοχώρο, συνοψίζονται στο αίτημα που διατυπώνεται, ρητά πια, για δικτύωση των Αρχείων, τυποποίηση των εργασιών τους και παροχή στο χρήστη της δυνατότητας για εκ του μακρόθεν πρόσβαση στην πληροφορία του αρχειακού υλικού και όχι απλά σε καταλόγους.

Μια πρώτη απάντηση στις προκλήσεις αυτές επιχειρεί να αποτελέσει το project «Media 68» (www.media68.com/). Βασικός στόχος του προγράμματος που ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του '90 και ολοκληρώθηκε το 1998, ήταν η δημιουργία ενός CD-ROM και ενός site με βασικό αντικείμενο τις πολιτικές και κοινωνικές αναταραχές που συγκλόνισαν το δυτικό κόσμο το 1968 και τις βασικότερες πολιτισμικές τους συνιστώσες. Ουσιαστικά, το έτος αυτό λειτούργησε ως ένα συμβατικό χρονικό σημείο-άξονας γύρω από το οποίο κινήθηκε ένα σύνολο εξελίξεων, επιτομή των οποίων υπήρξε ο γαλλικός Μάης (τέτοια γεγονότα θεωρούνται η Άνοιξη της Πράγας ή η άνοδος στην εξουσία των συνταγματαρχών στην Ελλάδα).

¹¹ Αναφέρουμε ενδεικτικά τα Agit 883 (1969-1973), Andere Zeitung (1955-1969) και Deutsche Volkszeitung/DVZ (1953-1983).

¹² Όπως λόγω χάρη τα Vive la Sociale (1983), La vie en bleu (1996), Jeunesses en révolte (1994) κλπ.

Για την υλοποίηση του προγράμματος αυτού συνεργάστηκαν πέντε γαλλικοί και ιταλικοί οργανισμοί, με υψιλότατο κύρος ο καθένας στον τομέα του, η εταιρεία παραγωγής ψηφιακών προϊόντων «Acta» από τις πιο έμπειρες στην Ευρώπη σε δουλειές πολιτιστικού περιεχομένου, ο εκδοτικός οίκος «Manifestolibri» με παράδοση στο χώρο του ιστορικού και πολιτικού βιβλίου στην Ιταλία, η γαλλική εταιρεία «Emme» από τους ευρωπαϊκούς κολοσσούς στην παραγωγή multimedia προϊόντων, η εφημερίδα «Le Monde» και το γνωστό μας «Archivio Audiovisivo del Movimento Operaio e democratico».

Βασικός πυρήνας του οπτικού δίσκου είναι τα κινηματογραφημένα στιγμιότυπα που διαθέτει το «Archivio Audiovisivo» από τις οδομαχίες και τις καταλήψεις πανεπιστημίων και εργοστασίων που πραγματοποιήθηκαν την εποχή εκείνη στις περισσότερες χώρες - προπύργια του δυτικού κόσμου. Επιπλέον, ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να επιλέξει με ευκολία ένα από τα δώδεκα θεματικά πεδία¹³ που υπάρχουν στο μενού επιλογών και τα οποία υποστηρίζονται ικανοποιητικά από ένα σύνολο τεκμηριωτικού υλικού, όπως φωτογραφίες, έγγραφα, χρονολόγια γεγονότων και άλλες συμπληρωματικές πληροφορίες για τα γεγονότα και τους πρωταγωνιστές τους. Το CD-ROM αποτελεί μια καλή ευκαιρία να ξεσκονίσει κανείς τη μνήμη του και να εμπλουτίσει τις γνώσεις του για τη σημαντική αυτή περίοδο, αν μάλιστα ληφθεί υπόψη ότι μπορεί να αγοραστεί από το ηλεκτρονικό βιβλιοπωλείο του «Manifestolibri» σε εξαιρετικά χαμηλή τιμή (κάπου 30.000 λίρες Ιταλίας).

Πολύ πιο ενδιαφέρουσα είναι η δουλειά που έχει πραγματοποιηθεί στις ιστοσελίδες του προγράμματος. Εκεί ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να ανατρέξει στα κυριότερα γεγονότα του 1968, να πληροφορηθεί στο γλωσσάρι για τη σημασία των κυριότερων όρων που συναντά κανείς μελετώντας την εποχή, να επισκεφθεί την εξαιρετική virtual έκθεση που υπογραμμίζει emphaticά τη δύναμη και τη δυναμική της αντικουλτούρας που διαμόρφωσε η αμφισβήτηση. Ακόμα, εάν επιλέξει να πλοηγηθεί στα δώδεκα πεδία που περιέχει και το CD-ROM, θα πληροφορηθεί για τις κυριότερες εξελίξεις που συνέβησαν σε όλη την υφήλιο και που είχαν ως σταθερό σημείο αναφορά τον γαλλικό Μάη¹⁴.

Ωστόσο, το πιο αξιοσημείωτο σημείο του site είναι οι βάσεις δεδομένων που υπάρχουν και που δίνουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε αρχειακό υλικό της εποχής. Σε αυτές ο χρήστης έχει τη δυνατότητα καταρχήν να «κατεβάσει» φωτογραφίες από ένα σύνολο περίπου 1500 φω-

τογραφιών με τη χρήση των απαραίτητων λέξεων-κλειδών (Η συνδυαστική επιλογή π.χ. Movements # Barcelona μας δίνει ως αποτέλεσμα τις εξής τέσσερις φωτογραφίες: *Students throw stones at the police, Students attempt to break down the main door of the medicine faculty with a pole, Refectory of a convent arranged for the students besieged by the police* και τέλος *Rector's Office, flags confiscated from the students*).

Ακριβώς η ίδια διαδικασία απαιτείται και για τον εντοπισμό αρχειακών τεκμηρίων τα οποία ανασύρονται από ένα δέρôτ πληροφορίας με τη χρήση σχετικών λέξεων-κλειδών. Οι προεπιλεγμένοι όροι που βρίσκονται σ' αυτή τη βάση δεδομένων είναι σαφώς περισσότεροι σε σχέση με όσους βρίσκονται στη βάση της φωτογραφικής συλλογής και καλύπτουν περισσότερες κατηγορίες¹⁵, απόρροια αυτό του μεγάλου όγκου των τεκμηρίων που έχουν αποθησαυριστεί στη βάση του αρχειακού υλικού.

Θα πρέπει να σημειώσουμε τέλος, ότι η πρόσβαση στο σύνολο του υλικού που παρέχεται στο site του προγράμματος είναι δωρεάν. Ωστόσο, εάν κάποιος ερευνητής επιθυμεί να έχει πρόσβαση σε έναν ολόκληρο φάκελο και όχι αποσπασματικά σε κάποια έγγραφα, αυτό μπορεί να γίνει με την καταβολή ενός αντιτίμου που έχει οριστεί στα δέκα ευρώ για κάθε τεκμήριο, ενώ αν επιθυμεί την απόκτηση του αρχειακού υλικού που βρίσκεται στο φάκελο, τότε θα πρέπει να καταβάλει πέντε ευρώ για κάθε σελίδα που θα του αποσταλεί.

Το πρόγραμμα «Media 68» αποτελεί μια σημαντική καινοτομία στο χώρο των αρχείων, καθώς υποδεικνύει τους δρόμους που θα πρέπει να βαδίσουν όσα Αρχεία υποκύψουν στη γοητεία των νέων τεχνολογιών. Αυτό συμβαίνει όχι μονάχα γιατί λειτουργεί σαν μία καλή αφετηρία για να προωθηθεί η υπόθεση της δικτύωσής τους στο επίπεδο μιας διαχείρισης αρχειονομικής, καθαρά επιστημονικής, αλλά γιατί παράλληλα, καθιστά σαφές ότι προσπάθειες Αρχείων τα οποία δεν διαθέτουν την απαραίτητη τεχνολογία για την αξιοποίηση των δυνατοτήτων της εποχής, μάλλον δεν πρόκειται να έχουν καλή τύχη στα νέα περιβάλλοντα. Εξάλλου, για το λόγο αυτό θεωρείται σήμερα αυτονόητη και όσο ποτέ επιβεβλημένη η διεπιστημονική συνεργασία, σε διακρατικό μάλιστα επίπεδο, έτσι ώστε να υλοποιηθούν προϊόντα που θα μετρήσουν την αποδοχή τους πια σε ευρύτερα ακροατήρια του κυβερνοχώρου και όχι απλά στο στενό κύκλο των «μυημένων» επιστημόνων.

Κώστας Κατσάπης
(kkats@hipplanet.com)

13 Για την επιλογή των πεδίων έχει χρησιμοποιηθεί το γεωγραφικό κριτήριο. Τα πεδία είναι τα εξής: Η.Π.Α., Λατινική Αμερική, Ιταλία, Ισπανία, Ελλάδα, Γαλλία, Τσεχοσλοβακία, Αγγλία, Γερμανία, Πολωνία, Κίνα και Ιαπωνία.

14 Πιο συγκεκριμένα, οι εξελίξεις στις οποίες εστιάζει το site είναι οι εξής: Ο πόλεμος στο Βιετνάμ, το 1968 στην Ισπανία του Φράνκο, το μαζικό «'68» της Ιταλίας, η Άνοιξη της Πράγας, οι εξελίξεις στα αμερικανικά πανεπιστήμια, το φοιτητικό κίνημα στη Δυτική Γερμανία, ο γαλλικός Μάης, η πολιτιστική επανάσταση στην Κίνα, το 1968 στην Ελλάδα των συνταγματάρχων, τα επαναστατικά κινήματα στη Λατινική Αμερική, το κίνημα διαμαρτυρίας στα βρετανικά πανεπιστήμια και οι εξεγέρσεις των ιαπώνων φοιτητών.

15 Πρόκειται για τα εξής πεδία: ονόματα ανθρώπων (π.χ. Curcio Renato, Panagulis Alexander κλπ), τοπωνύμια (Athens, Paris, Torino κλπ) και θεματική περιγραφή (Fiat, New Left, Pci, New Left-Quaderni Rossi, Peace Movement κλπ).

ΑΡΧΕΙΑΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΑΘΗΝΑΪΚΟ ΤΕΤΡΑΔΡΑΧΜΟ ΣΤΟ ΕΥΡΩ
 Διεθνές Συμπόσιο οργανωμένο από
 την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και
 την Ευρωπαϊκή Ένωση Τραπεζικής Ιστορίας
 Αθήνα, 8-9 Οκτωβρίου 2001

Στο διήμερο 8-9 Οκτωβρίου πραγματοποιήθηκε με επιτυχία στον «Αστέρα» Βουλιαγμένης, και με την αποφασιστική συνδρομή του Ιστορικού Αρχείου της Ε.Τ.Ε., μεγάλο διεθνές επιστημονικό συμπόσιο με θέμα «*Από το αθηναϊκό τετράδραχμο στο Ευρώ*», οργανωμένο από την Ευρωπαϊκή Ένωση Τραπεζικής Ιστορίας (European Association for Banking History) και την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος.

Η γενικότερη προβληματική του συμποσίου προσέγγιζε τις σημαντικότερες προσπάθειες νομισματικής ενοποίησης που επιχειρήσε ο πολιτισμένος κόσμος από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, θέμα αρκετά ενδιαφέρον και επίκαιρο, λίγο μάλιστα χρονικό διάστημα πριν την κυκλοφορία του Ευρώ στα κράτη της Ευρωζώνης.

Η Εθνική Τράπεζα από τη μεριά της ανέλαβε την παραπάνω οργάνωση και για έναν επιπλέον λόγο: την εποχή αυτή εορτάζει επίσημα τα εκατόν εξήντα χρόνια λειτουργίας της. Με τον τρόπο αυτό ένα σημαντικό παγκόσμιο γεγονός που αφορά άμεσα τη χώρα μας (η εισαγωγή του Ευρώ) συνδέεται με την ιστορία του ισχυρότερου ελληνικού πιστωτικού ιδρύματος, που διαδραμάτισε καταλυτικό ρόλο στα νομισματικά ζητήματα του τόπου ως εκδοτική τράπεζα για 87 χρόνια (1841-1928).

Οι εισηγητές ήταν διακεκριμένοι καθηγητές ξένων πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και ανώτατα στελέχη ευρωπαϊκών τραπεζών, ενώ στους συνέδρους συγκαταλέγονταν στελέχη της Ευρωπαϊκής Ένωσης Τραπεζικής Ιστορίας, Έλληνες και ξένοι πανεπιστημιακοί, οικονομολόγοι, αρχαιολόγοι, ιστορικοί, αρχειονόμοι, στελέχη ευρωπαϊκών και ελληνικών τραπεζών.

Το απόγευμα της πρώτης ημέρας, 8 Οκτωβρίου, μετά την ομιλία του διοικητή της Εθνικής Τράπεζας Θ. Β. Καρατζά και τον χαιρετισμό του καθηγητή Μ. Pohl, αντιπροέδρου της Ένωσης, μίλησαν στη γενική θεματική για την αρχαιότητα και τον μεσαίωνα οι Ιω. Τουράτσογλου, J. C. M. Oliva και C. Morrisson.

Ο **Ιωάννης Τουράτσογλου**, αρχαιολόγος, διευθυντής του Εθνικού Νομισματικού Μουσείου στην Αθήνα, αναφέρθηκε στην έννοια του κοινού νομίσματος κατά την ελληνική αρχαιότητα.

Η ποικιλία και η πολυμορφία στο πολιτικό σύστημα της αρχαίας Ελλάδας είχε τον αντίκτυπο της και στο νόμισμα, αφού οι διάφορες πόλεις-κράτη ως ανεξάρτητες ενότητες είχαν κόψει δικό τους ημεδαπόν, πάτριον νόμισμα. Οπωσδήποτε όμως η κοπή, η διάδοση νομισμάτων έξω από την επικράτειά τους και η επιβολή τους ως αναγνωρισμένου κοινού συναλλακτικού μέσου, με όλους τους συνακόλου-

θους συμβολισμούς, σχετιζόταν άμεσα με την πολιτικοοικονομική δύναμη ορισμένων ελληνικών πόλεων (οικονομική ανάπτυξη, εμπόριο, αποικίες, στρατιωτικοπολιτική και οικονομικοπολιτισμική υπεροχή) σε συνδυασμό με την εξασφάλιση επαρκούς ποσότητας πολύτιμων μετάλλων, αργύρου ή χρυσού. Τέτοιες περιπτώσεις αποτελούσαν κατά χρονολογική σειρά η Αίγινα, η Κόρινθος, η Αθήνα, η Μακεδονία του Φιλίππου Β΄ και του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Μπορεί το αθηναϊκό τετράδραχμο να κυριάρχησε στον μεσογειακό χώρο στους Ε΄ και Δ΄ αι. π.Χ., αλλά η καθιέρωσή ενός παρόμοιου ελληνικού τετραδράχμου ως κοινού νομίσματος σε όλη την Ανατολή μέχρι τον Ινδό ποταμό οφείλεται στον Μέγα Αλέξανδρο και στους επιγόνους του.

Τέλος, αξιόλογες, αλλά περιορισμένης εμβέλειας, προσπάθειες για κοπή και καθιέρωση κοινού νομίσματος ήταν αυτές των αρχαίων ελληνικών Κοινών, Συμπολιτειών ή Συμμαχιών: Αιτωλών, Βοιωτών, Ακαρνάνων, Ευβοέων, Ηπειρωτών, Θεσσαλών, Αχαικής Συμπολιτείας, Δελφικής Αμφικτυονίας κλπ.

Ο **Juan Carlos Martinez Oliva**, επισκέπτης καθηγητής στα πανεπιστήμια της Γένοβας και της Περούτζια και αναπληρωτής διευθυντής της Υπηρεσίας Ιστορικών Ερευνών της Τράπεζας της Ιταλίας, διαπραγματεύθηκε τη νομισματική ολοκλήρωση που πέτυχε η Ρώμη στην απέραντη αυτοκρατορία της.

Η νομισματική ενοποίηση της Ευρώπης και όλης της μεσογειακής λεκάνης μπορεί να θεωρηθεί ως αποτέλεσμα της στρατιωτικής κατάκτησης των περιοχών αυτών από το Imperium Romanum. Το ρωμαϊκό denarius, κοινό νόμισμα για έναν πληθυσμό πενήντα - εξήντα εκατομμυρίων ανθρώπων, διαδραμάτισε κυρίαρχο ρόλο επί τρεις περίπου αιώνες: ευρέως αποδεκτό ως εύχρηστο όργανο της μισθοδοσίας του στρατού, της συλλογής των φόρων των επαρχιών, του εμπορίου και των καθημερινών συναλλαγών, αποτέλεσε συγχρόνως συστατικό στοιχείο της στρατηγικής του ιμπεριαλισμού, της οικονομικής εκμετάλλευσης και του μεγάλου πλούτου της Ρώμης.

Ο Oliva εξέτασε ακόμη την έννοια της ηγεμονίας και την παράλληλη, με την αύξηση και ισχυροποίηση της Αυτοκρατορίας, ανάπτυξη του ρωμαϊκού νομισματικού συστήματος, μετά τους νικηφόρους πολέμους με τα γειτονικά κράτη, κυρίως την Καρχηδόνα, στα 200 - 30 π.Χ. Επισήμανε τη νομισματική μεταρρύθμιση του Αυγούστου και τις επιδράσεις της στα επόμενα χρόνια της Ηγεμονίας, περίοδο μεγάλης ακμής, την αποκέντρωση έπειτα και την εξασθένηση των δεσμών της Αυτοκρατορίας με την περιφέρεια, τελειώνοντας με τη μεγάλη οικονομική και νομισματική κρίση του Γ΄ μ.Χ. αιώνα.

Ολόκληρη η εμπειριστατωμένη ιστορικο-οικονομική του ανάλυση βασιζόταν στα πλέον πρόσφατα συμπεράσματα των ερευνών που υποστηρίζουν τη γνωστή θεωρητική προσέγγιση κέντρου και περιφέρειας.

Για το νομισματικό σύστημα του βυζαντινού κράτους μίλησε η διευθύντρια ερευνών του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών της Γαλλίας και διευθύντρια του Κέντρου Ιστορίας και Πολιτισμού του Βυζαντίου του Collège de France **Cécile Morrisson**. Με τίτλο «Ένα νόμισμα μιας Αυτοκρατορίας: Επιτεύγματα και περιορισμοί του βυζαντινού νομίσματος από την εποχή του Μ. Κωνσταντίνου ως την πτώση της Κωνσταντινουπόλεως», η κυρία Morrisson, αφού επισήμανε την έλλειψη επαρκών πηγών για τη μελέτη του θέματος, αναφέρθηκε στις νομισματικές αλλαγές της υπερχιλιετούς χριστιανικής ανατολικής αυτοκρατορίας.

Το βυζαντινό χρυσό νόμισμα (*solidus* και *υπέρπυρον*), με πολύ υψηλή περιεκτικότητα χρυσού και σταθερή διαχρονικά αξία, αναδείχθηκε στην εποχή του σε καθολικό νόμισμα (“δολάριο του Μεσαίωνα”). Εξαρτούσε το κύρος του από μια πολιτική εξουσία με «οικουμενική» ιδεολογία, την ανεπτυγμένη εγχρηματισμένη οικονομία που στηριζόταν σε ένα αποτελεσματικό φορολογικό σύστημα και μια διοικητική μηχανή ικανή να αξιοποιεί τη στρατιωτική ισχύ και να εμπεδώνει αίσθημα σταθερότητας και ασφάλειας.

Παράλληλα, η εισηγήτρια στάθηκε στις δυσκολίες θέσπισης του νομίσματος που έφεραν οι πολεμικές συγκρούσεις, οι εισβολές και οι κατακτήσεις εδαφών από τους Πέρσες, τους Άραβες, αργότερα τους Τούρκους, με τη σταδιακή αφαίρεση των πλούσιων επαρχιών της Ανατολής και την αποδυνάμωση της αυτοκρατορίας. Ανέλυσε τη μεγάλη νομισματική μεταρρύθμιση του 11ου αι. επί Αλέξιου Α΄ Κομνηνού, την ουσιαστική κατάρρευση του βυζαντινού νομισματικού συστήματος με την κατάληψη της Πόλης από τους σταυροφόρους και τη συνακόλουθη διείσδυση στην Ανατολική Μεσόγειο των νομισμάτων των ιταλικών εμπορικών πόλεων Βενετίας και Φλωρεντίας.

Την επόμενη ημέρα το πρόγραμμα συμπεριλάμβανε 3 συνεδρίες. Στην πρώτη, με θέμα «*Ευρωπαϊκές νομισματικές ενώσεις κατά τον 19ο αι.*» αναπτύχθηκαν οι περιπτώσεις της Σκανδιναβικής και της Λατινικής Ένωσης.

Για τη *Σκανδιναβική Νομισματική Ένωση* μίλησε ο **Lars Jonung**, σύμβουλος Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο οποίος στο παρελθόν δίδασκε οικονομικά στο Πανεπιστήμιο της Στοκχόλμης.

Η Σκανδιναβική Νομισματική Ένωση ιδρύθηκε από τις τρεις σκανδιναβικές χώρες Δανία, Σουηδία και Νορβηγία το 1873 και διατηρήθηκε με επιτυχία ως εξαίρετο σύμβολο ενότητας και οικονομικής συνεργασίας για περισσότερα από 50 χρόνια, μέχρι το 1924.

Η τρίτη αυτή σημαντική νομισματική συμφωνία στη βόρεια περιφέρεια της Ευρώπης, απέναντι στις αντίστοιχες Λατινική και τη Γερμανική Ένωση, που στηρίχθηκε στον κανόνα χρυσού και το δεκαδικό σύστημα, είχε βασικό στόχο την υιοθέτηση μιας κοινής νομισματικής μονάδας, της σκανδιναβικής κορόνας, και τη σταθερή της ισοτιμία με τον χρυσό.

Ο μελετητής, παρουσιάζοντας αντιστικτικά τις σημερινές διαφορετικές νομισματικές επιλογές των τριών παλαιών εταίρων, ανέλυσε τους πολιτικο-ιστορικούς λόγους δημιουργίας της Ένωσης, τους παράγοντες που συνέτει-

ναν στην ανάπτυξή της καθώς και στα αίτια της κατάργησής της. Υποστήριξε ότι σε μακροοικονομικό επίπεδο η Σκανδιναβική Ένωση συνέβαλε στην οικονομική σταθερότητα και ανάπτυξη των τριών κρατών μελών της. Μετά το ξέσπασμα του Α΄ Παγκοσμίου, η κρίση και ο πληθωρισμός διατάραξαν την εσωτερική ισορροπία της Ένωσης, με αποτέλεσμα την κατάρρευσή της.

Ο **Marcello de Cecco**, σήμερα καθηγητής Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο La Sapienza της Ρώμης, οικονομικός σύμβουλος του Ιταλού Πρωθυπουργού την περίοδο 1997-2000, εξέθεσε αναλυτικά το ιστορικο-οικονομικό πλαίσιο και τα αίτια δημιουργίας της *Λατινικής Νομισματικής Ένωσης*, με περισσότερη έμφαση στη γαλλική και την ιταλική περίπτωση.

Στα μέσα του 19ου αι. το παγκόσμιο νομισματικό καθεστώς διακρινόταν σε δύο κύριες περιοχές: εκείνη του μονομεταλλισμού, που στηριζόταν σε ένα πολύτιμο μέταλλο, χρυσό ή άργυρο, και εκείνη του διμεταλλισμού που διατηρούσε τον κανόνα χρυσού-αργύρου, δηλαδή αναγνώριζε ως νόμιμα μέσα πληρωμής χρυσά και αργυρά νομίσματα με καθιερωμένη τη σχέση της τιμής του χρυσού προς τον άργυρο 1:15,5. Μετά την ανακάλυψη όμως μεγάλων χρυσοφόρων κοιτασμάτων στην Αμερική και την υποτίμηση του χρυσού επήλθαν αναταράξεις στις αξίες των νομισμάτων των χωρών του συστήματος και σημειώθηκε κύμα κερδοσκοπίας με την εισροή ή διαρροή πολύτιμου μεταλλικού. Προς διευθέτηση των προβλημάτων αυτών, ιδρύθηκε η Λατινική Νομισματική Ένωση, στην οικονομική διάσκεψη του Παρισιού το 1865. Την πρώτη συμφωνία υπέγραψαν η Γαλλία, η Ιταλία, το Βέλγιο και η Ελβετία. Δύο χρόνια αργότερα προσχώρησε η Ρουμανία και το 1868 η χώρα μας. Η Λατινική Νομισματική Ένωση καταργήθηκε επίσημα το 1927.

Κατά τον μελετητή η Λατινική Ένωση, δημιούργημα της γαλλικής ηγεμονίας στην Ευρώπη, συνιστούσε μια προσπάθεια επίλυσης των νομισματικών προβλημάτων που δημιούργησαν η αύξηση των συναλλαγών, η αλματώδης ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου και ο αυξανόμενος ρόλος των τραπεζών, ο μετασχηματισμός δηλαδή της διανεμητικής οικονομίας σε ανταλλακτική. Ο Cecco αναφέρθηκε επίσης στα αίτια υπέρβασης του παλαιού νομισματικού ευρωπαϊκού καθεστώτος, στην επιλογή και τις θεωρίες των οπαδών του διμεταλλισμού, συστήματος της γαλλικής οικονομίας, και ολοκλήρωσε με τις θετικές επιπτώσεις που είχε η λειτουργία της Λατινικής Ένωσης στην οικονομία των κρατών μελών.

Στη δεύτερη συνεδρία, με γενικό θέμα «*Διεθνή νομισματικά καθεστώτα: χρυσό νόμισμα και νόμισμα κλειδί, 1871-1973*», μίλησαν οι P. M. Acena, R. Tilly και F. Cesarano.

Ο **Pablo Martin Acena**, καθηγητής οικονομικής ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Alcalá της Μαδρίτης, αναφέρθηκε στο *χρυσό κανόνα*, το σύστημα που χρησιμοποιώντας ως νομισματική βάση τον χρυσό κυριάρχησε στον περισσότερο κόσμο τον 19ο αι. και τα πρώτα τριάντα χρόνια του 20ού. Κάθε νομισματική μονάδα ήταν μετατρέψιμη σε χρυσό με καθορισμένη ισοτιμία. Η απόλυτη εφαρμογή της αρχής της μετατρέψιμότητας μιας νομισματικής μονάδας προϋπέθετε την ελεύθερη μετατροπή του χρυσού σε χαρ-

τονόμισμα ή αντίστροφα, καθώς και την ελεύθερη διακίνησή του και την ανταλλαγή του με άλλα ίσης αξίας χαρτονομίσματα. Ο Asena εστίασε σε διάφορες πτυχές της μετατρεψιμότητας και στα προβλήματα που ανέκυπταν από το γεγονός αυτό. Ο χρυσός κανόνας εγκαταλείφθηκε το 1931 από τη Μ. Βρετανία και το 1933 από τις Η.Π.Α.

Την ιστορία της Γερμανικής Νομισματικής Ένωσης έθιγε η ανακοίνωση του καθηγητή και διευθυντή του Ινστιτούτου Οικονομικής και Κοινωνικής Ιστορίας του Πανεπιστημίου του Μύνστερ **Richard Tilly**.

Ο εισηγητής παρουσίασε μεθοδικά όλα τα σημαντικά στάδια της γερμανικής νομισματικής ενοποίησης, γεγονός που συντελέστηκε την περίοδο 1815-1871 και κατά βάση αποτέλεσε ενοποιητική διαδικασία των μεταλλικών νομισμάτων των γερμανικών ανεξάρτητων κρατών. Ξεκινώντας από την τελωνειακή ένωση (1818) και τις νομισματικές μεταρρυθμίσεις της Πρωσίας το 1821, την ίδρυση της γενικής τελωνειακής ένωσης των γερμανικών κρατών (Zollverein) το 1834, ανέλυσε στη συνέχεια τις υπόλοιπες, λιγότερο γνωστές, νομισματικές συμφωνίες, οι οποίες χωρίς να αμφισβητούν την πολιτική αυτονομία των κρατών μελών προετοίμασαν το πλαίσιο της οικονομικής ενοποίησης ολόκληρης της Γερμανίας.

Η οικονομική ενοποίηση ολοκληρώθηκε το 1871 με την επίτευξη της πολιτικής ενοποίησης της χώρας, τη δημιουργία της Αυτοκρατορίας (Reich), τη θέσπιση του μάρκου ως νέας ενιαίας νομισματικής μονάδας στη θέση του ταλίνου και της γκίλντας, και την ίδρυση της κεντρικής τράπεζας Reichsbank. Με την εισαγωγή του μάρκου η Γερμανία εγκατέλειψε τα παλαιότερα συστήματα αργύρου και μετακινήθηκε στον κανόνα χρυσού.

Οι συμφωνίες του Bretton Woods, μια προσέγγιση της νομισματικής θεωρίας ήταν ο τίτλος της εισήγησης του διευθυντή Ιστορικών Ερευνών της Τράπεζας της Ιταλίας και επισκέπτη καθηγητή στα Πανεπιστήμια της Σιένας και της Φλωρεντίας **Filippo Cesarano**.

Η προσπάθεια ανασυγκρότησης του παγκόσμιου νομισματικού συστήματος γίνεται μέσα στον πόλεμο, με τις συμφωνίες των συμμάχων χωρών στο Bretton Woods των Η.Π.Α, το καλοκαίρι του 1944. Ο Cesarano εντοπίζει την απαρχή των ιδεών των συμφωνιών στις επιφυλάξεις, μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, πολλών θεωρητικών οικονομολόγων ως προς την επαναφορά του κανόνα χρυσού, στην αναζήτηση εναλλακτικού νομισματικού συστήματος μετά το σοκ της μεγάλης παγκόσμιας κρίσης του 1929, και βεβαίως στον J. Keynes, ο οποίος κατά τον Μεσοπόλεμο αλλά και στο Bretton Woods σφράγισε την όλη διαδικασία, συμβάλλοντας αποφασιστικά στη διαμόρφωση των νέων οικονομικών θεωριών.

Στο Bretton Woods υιοθετήθηκε μια νομισματική πολιτική που πρώτη φορά είχε σχεδιασθεί από ειδικούς της νομισματικής θεωρίας. Οι εμπνευστές της, επηρεασμένοι από την κεντρική θεωρία της πλήρους απασχόλησης, απέβλεπαν στην επανίδρυση ενός συμμετρικού ρυθμιστικού μηχανισμού στις πολυμερείς εμπορικές συναλλαγές. Μετά από μερικά χρόνια σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, το 1949 κατέληξαν στο καθεστώς σταθερών αλλά αναπροσαρμόσιμων συναλλαγματικών ισοτιμιών και

στην κεντρική ισοτιμία των νομισμάτων του συστήματος έναντι του αμερικανικού δολαρίου που ήταν μετατρέψιμο σε χρυσό.

Η συμφωνία έβαλε τάξη στις διεθνείς νομισματικές σχέσεις, διαμορφώνοντας το γενικό πλαίσιο λειτουργίας του παγκόσμιου μεταπολεμικού νομισματικού συστήματος. Τα αποτελέσματά της κρίνονται θετικότερα, αφού για περισσότερα από 25 χρόνια μετά την υπογραφή της μέχρι σχεδόν την άρση της μετατρεψιμότητας του δολαρίου το 1971, οι χώρες της Δύσης γνώρισαν περίοδο μεγάλης ανάπτυξης, σταθερότητα στις τιμές και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Από την άλλη μεριά το νέο νομισματικό καθεστώς ανέδειξε μια σειρά αδυναμιών, με σημαντικότερη τον ανεπαρκή μηχανισμό ρύθμισης της κίνησης των κεφαλαίων.

Το Bretton Woods συνιστά την ύστερη εφήμερη προσπάθεια να διατηρηθεί η σχέση με το χρήμα εμπόρευμα, τη στιγμή που εντείνεται ο ρόλος των παρεμβατικής οικονομικής πολιτικής.

Η τελευταία συνεδρία ήταν αφιερωμένη στη σημερινή πραγματικότητα όπως διαμορφώνεται στην *Ευρωπαϊκή Ένωση με το ευρώ*. Τη σύγχρονη ιστορία και την προέλευση του νέου νομίσματος της Ευρώπης ανέχνησαν οι Michael Artis και Paul De Grauwe.

Ο **Michael Artis**, καθηγητής οικονομικών στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο και στο Πανεπιστήμιο του Μάντσεστερ, ανέλυσε το *Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα*. Ο Artis παρακολουθεί την πορεία της ευρωπαϊκής οικονομικής νομισματικής ένωσης από την ουσιαστική ίδρυσή της το 1978 μέχρι τα τελευταία χρόνια μέσα από τις συναλλαγματικές σχέσεις, εξετάζοντας παράλληλα μερικές σημαντικές όψεις της όπως: τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Μονάδας ECU, τις φάσεις ανάπτυξης του Μηχανισμού Συναλλαγματικών Ισοτιμιών και το ρόλο του στη διασφάλιση χαμηλού πληθωρισμού αλλά και στη μείωση των εξωτερικών συναλλαγματικών διακυμάνσεων, τη συμπεριφορά του γερμανικού μάρκου, τις κρίσεις του 1992-93, την τελική φάση προς το «σκληρό Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα» κ.ά.

Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση: Ένα σχέδιο υπόσχεσης και κινδύνου ήταν ο τίτλος της ανακοίνωσης του τελευταίου εισηγητή **Paul De Grauwe**, καθηγητή του Καθολικού Πανεπιστημίου της Λουβέν, ο οποίος έχει διατελέσει επίσης μέλος του βελγικού Κοινοβουλίου.

Η εισαγωγή του Ευρώ αποτελεί κοσμοϊστορικό γεγονός υψίστης σημασίας. Πρώτη φορά στην ευρωπαϊκή ιστορία μια μεγάλης κλίμακας διαδικασία νομισματικής ενοποίησης επιβάλλεται ειρηνικά, χωρίς όπλα και αιματοχυσία, υποδεικνύοντας μάλιστα στην υπόλοιπη ανθρωπότητα ένα μοντέλο ανάλογης συνεργασίας.

Ο Grauwe εξέθεσε αφενός τους παράγοντες που, κατά τη γνώμη του, προοιωνίζουν την επιτυχία της παρούσας νομισματικής ολοκλήρωσης και αφετέρου τις φυγόκεντρες δυνάμεις που μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά ή και να ακυρώσουν το όλο εγχείρημα, όπως η αυξημένη απόκλιση μεταξύ των κρατών μελών και οι πιθανές ανισοροπίες από τις μεταφορές κεφαλαίων στην αναζήτησή του μεγαλύτερου κέρδους.

Η Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση οφείλει να δημιουργήσει θεσμούς που θα συμβάλλουν στην ελαχιστοποίηση αυτών των κινδύνων καθώς και στη συνειδητοποίηση κυβερνήσεων και πολιτών όλων των κρατών μελών, καθότι παραμένει ακόμη ευάλωτη στις οικονομικές αναταράξεις.

Ο **Vitor Gaspar**, εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας, έκανε το κλείσιμο του Συμποσίου, επικεντρώνοντας από την πλευρά του στα σημαντικότερα θέματα που έθιξαν οι εισηγητές, συνδέοντάς τα με τη σύγχρονη επικαιρότητα, το μέλλον, τις ελπίδες και τις προσδοκίες των ευρωπαίων πολιτών από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Ευρώ.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο του Συμποσίου λειτούργησε Έκθεση στα αγγλικά με ανάλογη θεματική, όπως γεωγραφική διάδοση των “διεθνών” ελληνικών νομισμάτων στην αρχαιότητα, ιδρυτικά τεκμήρια της Εθνικής Τράπεζας, εκδοτικό προνόμιο και χαρτονομίσματα στον ελληνικό χώρο, δραστηριότητες του Ι.Α./Ε.Τ.Ε. και της Ευρωπαϊκής Ένωσης Τραπεζικής Ιστορίας, την οποία ετοίμασαν τα στελέχη του Ιστορικού Αρχείου της Ε.Τ.Ε. Γεράσιμος Νοταράς και Νίκος Παντελάκης.

Ζήσιμος Χ. Συνοδινός

ΙΔΡΥΜΑ «ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Κ. ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ»

Το Ίδρυμα συστάθηκε με Προεδρικό Διάταγμα τον Απρίλιο του 2001 ως κοινωφελής, μη κερδοσκοπικός οργανισμός και αποτελεί νομική συνέχεια της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας «Ιστορικό Αρχείο Κωνσταντίνου Μητσοτάκη», η οποία είχε συσταθεί το Νοέμβριο του 1998.

Σκοπός του Ιστορικού Αρχείου του Ιδρύματος είναι η μελέτη, ταξινόμηση, διαφύλαξη και διάθεση στην έρευνα των τεκμηρίων που αποτελούν το προσωπικό αρχείο του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη στο οποίο αποτυπώνεται η πολιτική πορεία του πρώην Πρωθυπουργού. Το αρχείο εκτείνεται χρονικά από το 1941 ως το εκάστοτε τρέχον έτος.

Ευρύτερο στόχο του Ιδρύματος αποτελεί η συμβολή του στη μελέτη και έρευνα της μεταπολεμικής ιστορίας της χώρας.

Το Ιστορικό Αρχείο λειτουργεί για το κοινό από Δευτέρα έως και Παρασκευή, από τις 10:00 έως τις 15:00. Κάθε Τρίτη και Πέμπτη λειτουργεί και απογευματινές ώρες από τις 17:00 έως τις 19:30.

Παράλληλα στο χώρο του Ιδρύματος, διατίθενται προς έρευνα: εξειδικευμένη βιβλιοθήκη, αρχείο εφημερίδων (1952-1967) και πλήρης σειρά των κοινοβουλευτικών συζητήσεων (1946-1999).

Ερατοσθένους 15, 116 35 Αθήνα

τηλ.: (010) 7565726-7, fax: (010) 7567726,

e-mail: ikm@ikm.gr, www.ikm.gr

Αμαλία Παππά

ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΜΝΗΜΗΣ Διεθνές Συνέδριο

Από τις 25 έως τις 29 Ιουνίου 2002 οργανώνεται στο Dobbiano της Ιταλίας διεθνές συνέδριο με θέμα *Choices and Strategies for preservation of the Collective Memory*.

Ο κύριος στόχος του συνεδρίου ταυτίζεται με τις μεγάλες προσπάθειες που καταβάλλονται από τα Αρχεία και τις Βιβλιοθήκες ώστε να αποδοθεί η δέουσα σημασία στον τομέα της διατήρησης των εγγράφων αλλά και στον άρτιο εξοπλισμό των κτηρίων που τα φιλοξενούν. Τα αποτελέσματα μιας ευρύτατης έρευνας κατέδειξαν ότι ένας μεγάλος αριθμός δημόσιων και ιδιωτικών φορέων δεν διαθέτει ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό στον τομέα της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Σε κάθε περίπτωση, το θέμα της διατήρησης των τεκμηρίων εμπλέκεται με πολλές όψεις της νέας τεχνολογίας η οποία είναι σε θέση τόσο να επιτύχει την υπέρβαση των όποιων δυσκολιών όσο και να αποτύχει.

Η προθεσμία για την υποβολή συμμετοχής λήγει στις 30 Απριλίου 2002 και το κόστος εγγραφής ανέρχεται σε 70€ (μετά την παρέλευση αυτής της ημερομηνίας το κόστος συμμετοχής αυξάνεται).

Όσοι συνάδελφοι ενδιαφέρονται μπορούν να δηλώσουν συμμετοχή στη διεύθυνση: *Archivio di Stato, via A. Diaz 8, 39100 Bolzano, Italy* τηλ: (+39) 0471264295, fax: (+39) 0471407176, e-mail: asbz.hg@tiscalinet.it

Περισσότερες πληροφορίες για το κόστος διαμονής στα τηλέφωνα: 010 3218315 και 010 7210917, e-mail: pakar1@otenet.gr.

Αμαλία Παππά

ΔΙΕΘΝΗ ΝΕΑ

XXXV CITRA
Ρέυκγιαβικ, 9-13 Οκτωβρίου 2001

ΣΥΝΟΠΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Τι είναι η CITRA

Η CITRA (Congrès International de la Table Ronde des Archives: Παγκόσμια Διάσκεψη της Στρογγυλής Τράπεζας των Αρχείων) αποτελεί το ένα από τα δύο παγκόσμια συνέδρια¹ που διοργανώνει το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων. Είναι μια ετήσια παγκόσμια διάσκεψη για τα αρχεία, στην οποία συμμετέχουν αποκλειστικά δύο εκπρόσωποι από κάθε χώρα: ο διευθυντής/εκπρόσωπος των κρατικών Αρχείων και ο πρόεδρος/εκπρόσωπος της επαγγελματικής ένωσης των αρχειονόμων. Στη φετινή CITRA συμμετείχαν περί τα 70 κράτη, 8 παγκόσμιες οργανώσεις, 40 παρατηρητές (οι 12 από την Ισλανδία) και περισσότεροι από 180 συνέδριοι.

Θεματική

Η θεματολογία καθορίζεται από το Γραφείο της CITRA, έχει ως αντικείμενο αρχειονομικά ζητήματα διεθνούς προβληματισμού και συνήθως εκτείνεται σε τριετή κύκλο (μεταξύ των Παγκόσμιων Συνεδρίων των Αρχείων). Η θεματολογία του παρόντος τριετούς κύκλου, που ξεκίνησε φέτος, έχει ως αντικείμενο τα αρχεία στη σύγχρονη κοινωνία.

Τόπος Διεξαγωγής

Αρχικά επρόκειτο να πραγματοποιηθεί στο Ισραήλ, αλλά λόγω της αυξανόμενης έντασης στην περιοχή, αποφασίστηκε αλλαγή της χώρας διεξαγωγής. Η Ισλανδία δέχθηκε να αναλάβει τη διοργάνωση και, παρά την έλλειψη επαρκούς χρόνου προετοιμασίας, ανταποκρίθηκε πλήρως στις οργανωτικές της υποχρεώσεις. Οι εργασίες διεξήχθησαν στις συνεδριακές εγκαταστάσεις του ξενοδοχείου Loftleidir, στα περίχωρα της πρωτεύουσας της χώρας, το Ρέυκγιαβικ.

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ

Διαμονή

Τα τρία ξενοδοχεία στα οποία κατέλυσαν οι συνέδριοι ήταν αρκετά ικανοποιητικά από πλευράς ανέσεων και παροχής υπηρεσιών. Σε καθημερινή βάση υπήρχαν προκαθορισμένα δρομολόγια λεωφορείων για τη μετακίνηση των συνέδριων προς και από το ξενοδοχείο διεξαγωγής του συνεδρίου.

Συνεδρίες

Στο χώρο διεξαγωγής, υπήρχαν σε καθημερινή βάση υπεύθυνοι της γραμματείας του συνεδρίου και του ταξι-

διωτικού γραφείου που ανέλαβε τη διοργάνωση, οι οποίοι φρόντιζαν για την εγγραφή των συνέδριων, τον εφοδιασμό τους με τα κείμενα εργασίας και το υπόλοιπο υλικό και την επίλυση των όποιων προβλημάτων προέκυπταν.

Το πρόγραμμα των εργασιών ήταν αρκετά φορτωμένο, με τις συνεδρίες να καλύπτουν όλη την ημέρα, από τις 08:30' μέχρι τις 18:30', με ένα μικρό διάλειμμα για καφέ και ένα μεγαλύτερο για το γεύμα -εκτός από την ημέρα που είχε προγραμματιστεί μεταμεσημβρινή εκδρομή. Σε αντιστάθμισμα, η αίθουσα των συνεδριάσεων διέθετε αναπαυτικά καθίσματα και γραφεία, ώστε η παρακολούθηση των εισηγήσεων να είναι άνετη. Η ταυτόχρονη μετάφραση σε αγγλικά και γαλλικά γινόταν με ασύρματα ακουστικά, ενώ την κάλυψη των ερωτήσεων και παρεμβάσεων από το ακροατήριο εξασφάλιζε η αεικίνητη παρουσία τεσσάρων συναδέλφων από τα κρατικά Αρχεία της Ισλανδίας, με ασύρματα μικρόφωνα.

Ξεναγήσεις

Το απόγευμα της 10ης Οκτωβρίου, μετά το πέρας των εργασιών, οι συνέδριοι περιηγήθηκαν με λεωφορείο στο Ρέυκγιαβικ. Λόγω της ώρας και των καιρικών συνθηκών (σούρουπο με βαριά νέφωση ή βροχή) δεν έγινε δυνατό να δούμε όλα όσα θα ήθελαν οι διοργανωτές. Ακολούθησε ξεναγήση στις εγκαταστάσεις των Κρατικών Αρχείων της Ισλανδίας.

Τις μεταμεσημβρινές ώρες της 11ης Οκτωβρίου, είχε προγραμματιστεί εκδρομή στη Blue Lagoon, που είναι μια φυσική λιμνούλα θερμών θειούχων υδάτων, η οποία τροφοδοτείται από έναν από τους εκατοντάδες θερμοπίδακες (Geysir) που διαθέτει η Ισλανδία. Οι περισσότεροι συνέδριοι, παρά τον ισχυρό άνεμο, τη βροχή και την εξωτερική θερμοκρασία των 3°C, βούτηξαν στα ιαματικά νερά που έφταναν τους 60°C, γύρω από μια μικρογραφία ηφαιστείου που έβγαζε ατμούς...

Εκδηλώσεις

Την ημέρα άφιξης των συνέδριων, 9 Οκτωβρίου, δόθηκε το βράδυ μικρή δεξίωση στη Στέγη Πολιτισμού του Ρέυκγιαβικ, όπου παρουσιάστηκε επίσημα και η νέα ιστοσελίδα του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων².

Το βράδυ της 10ης Οκτωβρίου, μετά την εκδρομή στη Blue Lagoon, οι συνέδριοι παρακολούθησαν κονσέρτο της κρατικής ορχήστρας της Ισλανδίας, που δόθηκε προς τιμήν τους, στην αίθουσα συναυλιών του Ρέυκγιαβικ.

Το βράδυ της Παρασκευής, 12ης Οκτωβρίου, παρατέθηκε από την ισλανδική κυβέρνηση επίσημο δείπνο προς τιμήν των συνέδριων στο καλύτερο εστιατόριο της πρω-

¹ Το άλλο είναι το Παγκόσμιο Συνέδριο των Αρχείων και διεξάγεται κάθε τέσσερα χρόνια. Το προηγούμενο πραγματοποιήθηκε το 2000 στη Σεβίλλη και το επόμενο θα διεξαχθεί το 2004 στη Βιέννη.

² www.ica.org

τεύουσας, το *Perlan*. Το περιβάλλον ήταν ιδιαίτερα εντυπωσιακό, αφού το εστιατόριο μοιάζει με έναν περιστρεφόμενο θόλο αστεροσκοπείου, που έχει διαμορφωθεί πάνω από πέντε τεράστιες δεξαμενές θερμού νερού, σε ένα ύψωμα στα περίχωρα του Ρέυκγιαβικ.

ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ

Η διάσκεψη ήταν κατά γενική ομολογία επιτυχημένη, σε όλα τα επίπεδα.

Από πλευράς διοργάνωσης, είχαν προβλεφθεί σχεδόν τα πάντα για την εξυπηρέτηση των συνέδρων, ενώ υπήρχαν και εναλλακτικά προγράμματα απασχόλησης με εκδρομές, περιηγήσεις και άλλες εκδηλώσεις για τους συνοδούς, που δεν παρακολουθούσαν όλες τις εργασίες της διάσκεψης. Πρέπει βέβαια να σημειωθεί ότι, όπως μας έδειξε η εμπειρία της διοργάνωσης της XXX CITRA³, οι προδιαγραφές που απαιτεί από τη φιλοξενούσα χώρα το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων είναι ιδιαίτερα υψηλές.

Από πλευράς θεματολογίας των εισηγήσεων, ίσως δόθηκε περισσότερη βαρύτητα στις απόψεις εκπροσώπων του ιδιωτικού παρά του δημόσιου τομέα (16 εισηγήσεις έναντι 12). Αυτό όμως έχει την εξήγησή του, αφού ο κεντρικός άξονας ήταν η σύγχρονη κοινωνία, στην οποία, ενώ η παραγωγή αρχειακού υλικού ιδιωτικών φορέων αυξάνει γεωμετρικά, δεν συμβαίνει το ίδιο και με τη μεθόδευση της προστασίας του ως πηγής πληροφοριών για την έρευνα.

Το περιεχόμενο της συντριπτικής πλειοψηφίας των εισηγήσεων κράτησε αμείωτο το ενδιαφέρον των συνέδρων, είτε για τον πρωτότυπο, είτε για τον ενημερωτικό είτε για τον στοχαστικό χαρακτήρα τους.

Πολύ θετική κρίθηκε επίσης η συμμόρφωση των εισηγητών με το χρονοδιάγραμμα παρουσίασης, που άφησε περιθώρια για παρεμβάσεις και γόνιμες συζητήσεις, στις οποίες συμμετείχαν αρκετοί σύνεδροι. Το τελευταίο αποτέλεσε και μια από τις πιο δημιουργικές όψεις της διάσκεψης, όπως παραδέχθηκαν όλοι οι συμμετέχοντες.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

Τετάρτη, 10 Οκτωβρίου 2001

Τελετή έναρξης

Εισαγωγική ομιλία στη θεματολογία των CITRA 2001-2003 (τα αρχεία στη σύγχρονη κοινωνία) από τον Ίαν Ουίλσον, διευθυντή των Αρχείων του Καναδά και πρόεδρο του CITRA. Στην εισαγωγή του εξέθεσε τη σημερινή κατάσταση στη σχέση των αρχείων με το περιβάλλον τους και το πώς αντιλαμβάνεται η σημερινή κοινωνία το ρόλο των αρχείων.

1η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Θέμα «Δημόσια αρχεία: η στρατηγική των προσκτήσεων και επιλογών».

Η πρώτη εισήγηση, με θέμα «*Η αλλαγή του ρόλου των αρχειονόμων στη σύγχρονη κοινωνία*» έγινε από τον **Μπέρντ Φρέντρικσον**, Σουηδία: η αλλαγή του τρόπου καταγραφής των δραστηριοτήτων με την επικράτηση της

νέας τεχνολογίας και τις αυξημένες απαιτήσεις πρόσβασης μπορεί να αντιμετωπιστεί με τη συμμετοχή του αρχειονόμου στο στάδιο παραγωγής της πληροφορίας.

Η δεύτερη εισήγηση, με θέμα «*Η εξέλιξη των αρχών πρόσκτησης και επιλογής*» από την **Μαρία-Λουίζα Κόντε Βιλλαβέρντε**, Ισπανία, διανεμήθηκε μόνο σε γραπτή περιληψη: υπάρχει διαφοροποίηση ανάμεσα στην αγγλοσαξονική και τη «λατινική» παράδοση ως προς τη σημασία που αποδίδεται στην προέλευση των τεκμηρίων κατά τη διαδικασία επιλογής των διατηρητέων. Η ηλεκτρονική μορφή των σύγχρονων τεκμηρίων θέτει εντονότερα το πρόβλημα της διατήρησης.

Η τρίτη εισήγηση, με θέμα «*Η πολιτική των Δημοσίων Αρχείων (Public Record Office) του Ηνωμένου Βασιλείου για την πρόσκτηση και επιλογή*» παρουσιάστηκε από τον **Ντάνκαν Σίμπσον**, Ηνωμένο Βασίλειο: η αναμόρφωση των κριτηρίων επιλογής και των ποσοστών διατήρησης κρίθηκε αναγκαία λόγω όγκου, ηλεκτρονικής μορφής τεκμηρίων, παρωχημένων αρχειονομικών αρχών, διαφορετικών διαχειριστικών μεθόδων, απαιτήσεων διαφάνειας.

Η τέταρτη εισήγηση με τίτλο «*Η λειτουργική προσέγγιση στην επιλογή: η εμπειρία των Εθνικών Αρχείων της Αυστραλίας*» παρουσιάστηκε από την **Άνν-Μαρί Σβίπ-τλιχ**: η προσπάθεια βελτίωσης των συνθηκών πρόσβασης μέσω του Διαδικτύου κατέδειξε το ανεπίκαιρο των παραδοσιακών μεθόδων εκκαθάρισης και κριτηρίων διατήρησης. Η νέα προσέγγιση στηρίζεται στην καταγραφή των σύγχρονων αναγκών, τη διαφάνεια των κριτηρίων, τη συνεργασία με τη διοίκηση, τους χρήστες και τους συναδέλφους σε διεθνές επίπεδο.

Η τελευταία εισήγηση της πρώτης συνεδρίας είχε θέμα «*Αναμόρφωση (Reengineering) της πολιτικής διαχείρισης των αρχείων από την Υπηρεσία Εθνικών Αρχείων*» και την παρουσίασε η **Σούζαν Κάμμινγκς** ΗΠΑ: η ακαταλληλότητα της αρχειονομικής πρακτικής που ασχολούνταν με χαρτώα τεκμήρια οδήγησε σε πρόγραμμα που περιλαμβάνει την καταγραφή των συνθηκών αρχειοθέτησης και χρήσης των τεκμηρίων στις υπηρεσίες, τη χρησιμοποίηση των παραπάνω πληροφοριών για την ανάλυση της πολιτικής διαχείρισης αρχείων από τα NARA, τον επανασχεδιασμό των διαδικασιών πρόσκτησης, επιλογής και εκκαθάρισης..

2η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Θέμα: «Δημόσια Αρχεία: κανόνες και πρακτικές πρόσκτησης και επιλογής».

Η πρώτη εισήγηση ήταν του **Κλάες Γκράνστρομ**, Σουηδία, με θέμα «*Το νομικό πλαίσιο για την επιλογή*»: η αρχειακή νομοθεσία διεθνώς επικεντρώνεται στην πρόσβαση και όχι στην επιλογή/διατήρηση. Η εμφάνιση των ηλεκτρονικών τεκμηρίων οξύνει τα προβλήματα, αφού προσθέτει και την απόδειξη γνησιότητας, η οποία δεν είναι προφανής ή τυποποιημένη στο ηλεκτρονικό περιβάλλον.

Στη δεύτερη εισήγηση, η **Κάθριν Ντάν**, Αυστραλία, παρουσίασε το «*Standard Iso 15489*»: πρότυπο που αναφέρεται στην οργάνωση συστημάτων αρχειοθέτησης, ό-

³ Φιλοξενήθηκε στη Θεσσαλονίκη, τον Οκτώβριο του 1994 και ο υπογράφων είχε επομωθεί, μαζί με το προσωπικό του Ιστορικού Αρχείου Μακεδονίας, την ουσιαστική ευθύνη της υλοποίησής.

που λαμβάνονται εξαρχής υπόψη οι ανάγκες του φορέα, του κοινού και των ερευνητών καθώς και οι διαδικασίες που εφαρμόζονται για την εκκαθάριση, επιλογή και πρόσκτηση από τις αρχειακές υπηρεσίες των διατηρητέων τεκμηρίων.

Η τρίτη εισήγηση είχε τον τίτλο «*Η επιλογή των ηλεκτρονικών αρχείων: οι νεώτερες εξελίξεις*» με ομιλητή τον **Τέρρυ Ήστυοντ**, Καναδάς: τα σημεία προβληματισμού, όσον αφορά την επιλογή τους, είναι ο καθορισμός των στοιχείων που πρέπει να διατηρηθούν επειδή χαρακτηρίζουν ένα τεκμήριο σε ηλεκτρονική μορφή, η βεβαίωση της γνησιότητας και η διατήρησή τους, η οποία ουσιαστικά ανάγεται σε πρόβλημα πρόσβασης (κατανόηση του κώδικα επικοινωνίας με το τεκμήριο, ύπαρξη τεχνικών μέσων πρόσβασης, χρόνος διατήρησης).

Ο **Γιόζιπ Κολάνοβιτς**, Κροατία, παρουσίασε την τέταρτη εισήγηση αυτής της ενότητας, με θέμα «*Η συνεργασία μεταξύ Αρχείων και παραγωγών αρχειακού υλικού*»: η επιλογή αποτελεί ακρογωνιαίό λίθο της διαχείρισης των τεκμηρίων, αφού στην ουσία ό,τι θεωρηθεί διατηρητέο θα αποτελεί την τεκμηρίωση των γεγονότων της εποχής μας. Στα ηλεκτρονικά τεκμήρια, η ίδια η φύση τους οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το μέλλον τους πρέπει να είναι προδιαγεγραμμένο από τη στιγμή παραγωγής τους.

Η πέμπτη εισήγηση είχε τον τίτλο «*Οι επιπτώσεις της πολυπλοκότητας και αυτοματοποίησης των διοικητικών διαδικασιών στην επιλογή: το παράδειγμα της Γαλλίας*» και παρουσιάστηκε από την **Ροζίν Κλεγιέ-Μισώ**, Γαλλία: παρουσίαση του συστήματος επιλογής στη Γαλλία, όπως λειτουργούσε όταν υπήρχε μια κεντρική συγκεντρωτική διοίκηση και όπως διαμορφώθηκε με την αποκέντρωση και την ενίσχυση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η διαδικασία επιλογής που, με την εξάπλωση της νέας τεχνολογίας, πρέπει πλέον να εφαρμόζεται όχι πια σε τεκμήρια αλλά σε δεδομένα, περιπλέκει τα πράγματα ακόμη περισσότερο.

Ο **Μονσέφ Φακφάκ**, Τυνησία, παρουσίασε την έκτη και τελευταία εισήγηση αυτής της συνεδρίας με τίτλο «*Υπάρχει η δυνατότητα να καθορίσουμε πρότυπους κανόνες διατήρησης των αρχείων;*»: οι επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης και η γενικότερη αποδοχή της ανάγκης τυποποίησης στο χειρισμό των τεκμηρίων αποτελούν το πλαίσιο. Ζητήματα που πρέπει να επιλυθούν είναι: οι διαφορές στη διοίκηση, στις αρχειονομικές πρακτικές και το νομοθετικό πλαίσιο, η ποικιλία των κριτηρίων και μεθόδων επιλογής, οι παραλλαγές στους κανονισμούς πρόσβασης και η αναδρομική εφαρμογή των προτύπων στα υπάρχοντα τεκμήρια.

Πέμπτη 11 Οκτωβρίου, 08:30-13:30

3η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Θέμα της πρώτης ενότητας: «*Η μνήμη της κοινωνίας: τα αρχεία εμπορικών επιχειρήσεων*».

Η πρώτη εισήγηση, με τον τίτλο «*Η μνήμη της κοινωνίας: τα αρχεία εμπορικών επιχειρήσεων*», παρουσιάστηκε από την **Λέσλυ Ρίτσμοντ**, Σκωτία: κάθε κοινωνία αυτοπροσδιορίζεται από τις επιλογές της ως προς τα τεκμήρια που διατηρεί. Οι επιχειρηματικές δραστηριότητες αποτελούν σημαντική παράμετρο των κοινωνικών δραστη-

ριοτήτων, με άμεσες επιρροές σε πολλούς τομείς. Η κρατική νομοθεσία ελάχιστα ασχολήθηκε με το θέμα κυρίως της διατήρησης αυτού του πλούτου των πληροφοριών. Τα μέσα που πρέπει να διατεθούν -και από ποιους- για την εξασφάλιση αυτής της κληρονομιάς είναι ένα ευρύ θέμα για συζήτηση.

Η δεύτερη εισήγηση ήταν της **Ντάρια Νάλεσζ**, Πολωνία, με τίτλο «*Η ιδιωτικοποίηση επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα: η περίπτωση της Πολωνίας*»: Οι κρατικοποιήσεις μετά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο επεκτάθηκαν και στο αρχειακό υλικό. Στις ιδιωτικοποιήσεις που άρχισαν το 1989, δεν λαμβάνεται μέριμνα για τα αρχεία μετά την ιδιωτικοποίηση. Το πώς θα διασφαλιστεί η διατήρηση και η πρόσβαση στα νέα αρχεία, ποιος θα αναλάβει το κόστος και η δυνατότητα εφαρμογής ενός διεθνούς προτύπου προβληματίζουν πολλές χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και όχι μόνο.

Η επόμενη παρουσίαση με παρεμφερή τίτλο, «*Η ιδιωτικοποίηση επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα: η στρατηγική των αρχειακών υπηρεσιών*», έγινε από τον **Ζαν-Βίλφριντ Μπερτράν**, Αϊτή: η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και το κύμα ιδιωτικοποιήσεων θέτουν νέες προκλήσεις στην χάραξη αρχειακής πολιτικής. Ιδιαίτερα χώρες που τώρα αναπτύσσονται, δεν διέθεταν ούτε το κατάλληλο νομικό ή κανονιστικό πλαίσιο ούτε τους απαραίτητους τεχνικούς και οικονομικούς πόρους. Προτείνεται η νομοθετική αντιμετώπιση των αρχείων του δημόσιου τομέα πριν, κατά και μετά τη διαδικασία ιδιωτικοποίησης.

Η τέταρτη εισήγηση, με θέμα «*Οι υποχρεώσεις των πολυεθνικών*» παρουσιάστηκε από τον **Ερβέ Λ' Ουιλλιέ**, Γαλλία: οι πολυεθνικές αποτελούν πολύπλοκους οργανισμούς που δραστηριοποιούνται σε ποικίλα περιβάλλοντα. Η σωστή διαχείριση των αρχείων τους εξαρτάται από παράγοντες διαρθρωτικούς, ενδο-οργανωτικούς, τεχνικούς και εξωτερικούς. Προτείνεται η επικέντρωση στις ανάγκες της διοίκησης και των ερευνητών, η «εκλαίκευση» των πληροφοριών και η συνεργασία με δυνάμει ενδιαφερομένους εταίρους.

Κλείνοντας την πρώτη ενότητα, εξέθεσε στους συνέδρους την άποψή της η **Βιγκντίς Φιννμπογκαντότιρ**, πρόεδρος της Ισλανδίας από το 1980 έως το 1996.

Θέμα της δεύτερης ενότητας: «*Η μνήμη της κοινωνίας: τα αρχεία σωματείων*».

Η πρώτη εισήγηση της ενότητας αυτής είχε τίτλο «*Τα αρχεία σωματείων στον Καναδά*» και παρουσιάστηκε από τον **Μαρσέλ Καγιά**, Καναδάς: στον Καναδά, όπως και σ' όλο τον κόσμο, τα αρχεία σωματείων είναι πολύ παραμελημένα, εγκλωβισμένα τις περισσότερες φορές ανάμεσα στο δημόσιο χαρακτήρα των δραστηριοτήτων τους και τον ιδιωτικό χαρακτήρα του νομικού τους καθεστώτος. Τα σπάνια τεκμήρια των οποίων απαιτείται από το νόμο η δημιουργία και διατήρηση, αποδεικνύονται ασήμαντα για την τεκμηρίωση της μνήμης και της ιστορίας ενός σωματείου. Με βάση αυτή την κατάσταση, το Αρχείο ενός φορέα μπορεί να υιοθετήσει μια πολιτική πρόσκτησης που υπερβαίνει τη διοικητική του λειτουργία και να προσανατολιστεί στη συγκρότηση μιας τεκμηρίωσης πληρέστε-

ρης, πιο ποικίλης και οπωσδήποτε πιο αντιπροσωπευτικής του συνόλου των δραστηριοτήτων του φορέα.

Ο **Ζώρζ Μουραντιάν**, Γαλλία, παρουσίασε τη δεύτερη εισήγηση, με θέμα «*Η πολιτική των Αρχείων της Γαλλίας για τα αρχεία σωματείων*»: εκατομμύρια Γάλλοι είναι μέλη σωματείων με τεράστιο εύρος δραστηριοτήτων. Δεν υπάρχει τυποποίηση στη συγκρότηση των αρχείων τους, οπότε είναι αναγκαία η προσφυγή σε παράλληλες πηγές και η συνεργασία με συγγενείς πολιτιστικούς φορείς για την αξιοποίηση των πληροφοριών που περιέχουν.

Η τελευταία ομιλία είχε θέμα «*Τα αρχεία των Διεθνών Μη Κυβερνητικών Οργανισμών*» και την παρουσίασε ο **Γιενς Μπόελ**, UNESCO: οι 40.000 ΔΜΚΟ αποτελούν ένα δύσβατο πεδίο πληροφοριών, οι οποίες είναι ωστόσο ουσιώδεις για την κατανόηση της σύγχρονης ιστορίας. Τα αρχεία των ΔΜΚΟ παρουσιάζουν προβλήματα γνώσης των πηγών, διατήρησης και πρόσβασης. Χρειάζεται άμεση και ποικιλόμορφη συνεργασία με τον τομέα διεθνών οργανισμών του Δ.Σ.Α., ειδική μελέτη του θέματος και ένταξη των πληροφοριών στην αντίστοιχη θέση της ιστοσελίδας της UNESCO.

Παρασκευή 12 Οκτωβρίου, 08:30-13:00

4η ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Θέμα της πρώτης ενότητας: «Η μνήμη της κοινωνίας: τα προσωπικά αρχεία».

Πρώτος μίλησε στους συνέδρους ο **Ίαν Ουίλσον**, Καναδάς, με θέμα «*Συνηθισμένοι άνθρωποι και άνθρωποι ξεχασμένοι από την ιστορία: η (ανύπαρκτη) εκπροσώπηση τους στα γραπτά τεκμήρια*»: το TI θυμόμαστε και ΠΟΙΟΝ θυμόμαστε από το ατομικό ή κοινωνικό μας παρελθόν έχει μεγάλη σχέση με το ΠΩΣ θυμόμαστε. Η αντιπροσωπευτικότητα των μειονοτικών ή περιθωριακών ομάδων στα γραπτά δημόσια τεκμήρια είναι ισχνή αλλά μπορεί και πρέπει να βελτιωθεί με καινοτομίες στα εργαλεία έρευνας, συνεργασία με μουσεία, βιβλιοθήκες και εκπαιδευτικούς, συμπλήρωση των κενών με οπτικά τεκμήρια και εκπαίδευση του κοινού στη διατήρηση των προσωπικών του αρχείων.

Η επόμενη εισηγήτρια ήταν η **Αλίσια Κάζας ντε Μπαράν**, Παραγουάη, και το θέμα της είχε τίτλο «*Η νέα ιστορία και τα προσωπικά αρχεία στις χώρες του Mercosur*»: το κίνημα της μικρο-ιστορίας, στις παραπάνω χώρες είχε σημαντικές επιπτώσεις στις αρχειακές υπηρεσίες, αφού αναζητούνται πληροφορίες που συνήθως δεν περιέχονται στα επίσημα κρατικά έγγραφα. Στις εν λόγω χώρες το πρόβλημα είναι μεγαλύτερο, αφού τα προσωπικά αρχεία είναι περιορισμένα και η προφορική ιστορία καλύπτει ένα μεγάλο μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς των κοινωνιών της.

Στη συνέχεια μίλησε η **Ίνγκε Μπούντσγκαρντ**, Δανία, με θέμα «*Η επιλογή ατομικών φακέλων: το δικαίωμα στη μνήμη απέναντι στο δικαίωμα στη λησμονιά*»: οι ατομικοί φάκελοι περιέχουν πλήθος ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων αλλά και μοναδικές πληροφορίες για την αλληλεπίδραση διοίκησης και πολίτη. Ευνύπαρχει σύγκρουση ανάμεσα στην προστασία της ιδιωτικής ζωής του πολίτη και το δικαίωμα της κοινωνίας στην ιστορική

μνήμη. Εκμεταλλευόμενοι και τις ιδιαιτερότητες της νέας τεχνολογίας, οι αρχειονόμοι πρέπει να βρουν τρόπους να ανταποκριθούν σ' αυτή την πρόκληση, χωρίς να βλάψουν ούτε το συλλογικό ούτε το ατομικό συμφέρον των πολιτών.

Ο τέταρτος εισηγητής ήταν ο **Εϊρίκου Γκούντμουσον**, Ισλανδία, με θέμα «*Η ισλανδική βάση δεδομένων του τομέα της υγείας*»: η καθαρότητα του γενετικού κώδικα των Ισλανδών, σε συνδυασμό με την πλήρη γενεαλογική και υγειονομική τους καταγραφή, οδήγησε στη συγκρότηση μιας βάσης δεδομένων που αναμένεται να ενισχύσει σημαντικά την ιατρική έρευνα. Ο προσωπικός χαρακτήρας των δεδομένων όμως εγείρει σύνθετα προβλήματα απορρήτου, διατήρησης και πρόσβασης μετά την επίτευξη του αρχικού σκοπού.

Θέμα της δεύτερης ενότητας: «Η μνήμη της κοινωνίας: η δυναμική των προφορικών αρχείων».

Η πρώτη εισηγήτρια αυτής της ενότητας ήταν η **Ντόρα Σβάρτσταϊν**, Αργεντινή, με θέμα «*Η προφορική ιστορία: παρούσες και μελλοντικές προοπτικές*»: η εμμονή στην ανάδειξη της ιστορίας και των παραδόσεων μετέτρεψε την προφορική ιστορία από εργαλείο για την ιστορική έρευνα σε δημιουργό ιστορικής κληρονομιάς. Η συγκέντρωση πλήθους προφορικών πηγών για κάθε τομέα ανθρώπινης δραστηριότητας, σε ποικιλία υποστρωμάτων, με ποικιλία μεθόδων, με διαφορετικούς βαθμούς παρέμβασης των παραγωγών, δημιουργεί σοβαρά αρχειονομικά προβλήματα διατήρησης, πνευματικών δικαιωμάτων, αξιοπιστίας και πρόσβασης.

«*Οι στρατηγικές των Αρχείων στη Νοτιοανατολική Ασία απέναντι στις προφορικές πηγές: η ξεχασμένη ιστορία της Νοτιοανατολικής Ασίας*» ήταν ο τίτλος της εισήγησης της **Λίλυ Ταν**, Σιγκαπούρη: η συγκέντρωση προφορικών πηγών ευδοκίμησαν στην περιοχή γιατί επέτρεψαν τη δημιουργία αρχειακών πηγών εκεί που δεν υπήρχαν, αποτέλεσαν συμπλήρωμα άλλων ιστορικών πηγών ενώ θέματα κοινού ιστορικού παρελθόντος δεν περιορίστηκαν από τα σύνορα των κρατών.

Η **Ντιούα Μουτίτι**, Ζάμπια, μίλησε με θέμα «*Το αφρικανικό πρόγραμμα "Η αναδιαμόρφωση των αρχείων"*»: η παραπλανητική αντανάκλαση της ιστορίας των αφρικανικών λαών στα γραπτά τεκμήρια, λόγω της αποικιοκρατίας και της επικράτησης της προφορικής παράδοσης ως μέσου διατήρησης της μνήμης, υπαγόρευσε την αναδιαμόρφωση των αρχείων, προς την κατεύθυνση της ένταξης όλων των πηγών σε ένα σφαιρικό αρχειακό σύστημα.

Η τελευταία εισήγηση παρουσιάστηκε από τον **Τζέιμς Φόγκερτ**, Η.Π.Α., με τίτλο «*Η προφορική ιστορία ως μέσο συμπλήρωσης των αρχειακών πηγών*»: τα διατηρητέα γραπτά τεκμήρια δεν αποδίδουν συνήθως πλήρη εικόνα των λειτουργιών φορέων ή ατόμων. Σε παρόμοιες περιπτώσεις, η προφορική ιστορία λειτουργεί ως απαραίτητο συστατικό της διαδικασίας τεκμηρίωσης μάλλον, παρά ως πολυτέλεια. Χωρίς τις κατάλληλες προφορικές συνεντεύξεις, μπορεί να λείψουν από τα αρχεία ενός πολιτικού ή μιας επιχείρησης ιδιαίτερα σημαντικές εκδοχές.

Παρασκευή 12 Οκτωβρίου, 13:00-15:30

Μετά το τέλος των συνεδριών, ακολούθησαν οι συνελεύσεις των διαφόρων κλάδων του Δ.Σ.Α. οπότε και συμμετείχα στη γενική συνέλευση του EURBICA (**EUR**ocean **B**ranch of the **I**nternational **C**ongress on **A**rchives). Εγκρίθηκε η διεύρυνση του προεδρείου, η αναλογική αύξηση των εισφορών προς το Δ.Σ.Α. και οι δράσεις που προγραμματίστηκαν για:

- την καταγραφή της κατάστασης στην Ευρώπη όσον αφορά την επαγγελματική κατάρτιση στην αρχειονομία
- την καταγραφή της ευρωπαϊκής αρχειακής νομοθεσίας
- τη συγκέντρωση και διάθεση μέσω της ιστοσελίδας του Δ.Σ.Α. των ευρωπαϊκών κανονισμών επιλογής και εκκαθάρισης και τη σύνταξη εγχειριδίου
- την επανέκδοση του βιβλίου «Τα αρχεία στην Ευρωπαϊκή Ένωση» με άξονα τα προβλήματα πρόσβασης

Παρασκευή 12 Οκτωβρίου, 20:30

- Επίσημο δείπνο.

Σάββατο 13 Οκτωβρίου, 08:00-10:30

• Γενική συνέλευση των επαγγελματικών ενώσεων αρχειακών SPA (Sociétés Professionnelles d'Archives), στην οποία συμμετείχα ως εκπρόσωπος της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας.

Κατατέθηκε και εγκρίθηκε ο κανονισμός της SPA, όπως διαμορφώθηκε μέχρι την τελευταία Γενική Συνέλευση στο Πεκίνο. Κατατέθηκε πρόταση για τη διοργάνωση σεμιναρίων κατάρτισης. Συζητήθηκε και εγκρίθηκε ο προγραμματισμός δραστηριοτήτων που έχει ως ακολούθως:

- να ενημερωθεί η ιστοσελίδα της SPA για τις μεταφράσεις του Κώδικα Δεοντολογίας
- να οργανωθούν συνεντεύξεις με έμπειρους συναδέλφους διεθνούς ακτινοβολίας
- να πραγματοποιηθεί η συνέλευση του 2005 στη Βαρσοβία
- να προστεθεί η φράση *de Record Management* στον πλήρη τίτλο της SPA
- να αυξηθούν τα μέλη της Διοικούσας Επιτροπής σε δεκαπέντε (15).

Ακολούθησε ενημέρωση από εκπροσώπους εθνικών επαγγελματικών ενώσεων για τις δραστηριότητές τους. Σε παρέμβασή του ο **Γ.Β. Αλμπαντά**, Γενικός Γραμματέας του Δ.Σ.Α., παρατήρησε ότι δεν έχουν εγγραφεί αρκετά μέλη-πρόσωπα στο Δ.Σ.Α. Παρότρυνε να στέλνονται οι δημοσιεύσεις στο Δ.Σ.Α. και στις άλλες επαγγελματικές ενώσεις και να υπάρξουν πιέσεις για περισσότερες θέσεις στο Διοικητικό Συμβούλιο του Δ.Σ.Α. από μέλη της SPA.

Από πλευράς Ε.Α.Ε. ανακοίνωσα:

- την ολοκλήρωση της μετάφρασης και έκδοση του εγχειριδίου «Η διαχείριση των αρχείων»,
- την πραγματοποίηση στρογγυλής τράπεζας με θέμα Δικαίωμα στην πληροφόρηση: νέα όρια και αντιφάσεις της οποίας τα πρακτικά θα εκδοθούν προσεχώς,
- το σχεδιασμό ιστοσελίδας της Εταιρείας,
- τον προγραμματισμό διεθνούς συνεδρίου για τα ολυμπιακά και αθλητικά αρχεία σε συνεργασία με την Ολυμπιακή Επιτροπή και το Υπουργείο Πολιτισμού.

Σάββατο 13 Οκτωβρίου, 10:30-12:30

- Διαχειριστική συνεδρίαση της CITRA. Ενημέρωση για την πορεία των προγραμματισμένων δραστηριοτήτων (νέα περιοδική έκδοση με το όνομα *Comma*, νέα ιστοσελίδα στο Διαδίκτυο, οργάνωση των επόμενων CITRA και του Παγκόσμιου Συνεδρίου της Βιέννης) και οικονομικός απολογισμός.

Ο Γενικός Γραμματέας του Δ.Σ.Α. **Γιοάν Βαν Αλμπαντά** υπενθύμισε την ανάγκη περιορισμού των εκπροσώπων κάθε χώρας στη CITRA στις επίσημες συμμετοχές, δηλαδή δύο έως τρία άτομα το πολύ. Αυτό επιβάλλει η διασφάλιση του επιπέδου και του χαρακτήρα της Στρογγυλής Τράπεζας αλλά και η μείωση του κόστους για τη φιλοξενούσα χώρα, αφού το ποσό συμμετοχής των συνέδρων δεν καλύπτει παρά μικρό μόνο ποσοστό της δαπάνης διοργάνωσης.

Ακολούθησε η παρουσίαση του νέου εντύπου του Δ.Σ.Α. με την ονομασία *Comma*, το οποίο αντικαθιστά τις προηγούμενες εκδόσεις *Archivum* και *Janus*. Παροτρύνονται οι διευθυντές να διακινούν το έντυπο στο προσωπικό και να ενημερώνουν την επιτροπή έκδοσης για τις παρατηρήσεις τους.

Η ιστοσελίδα του Δ.Σ.Α. παρέμεινε αναγκαστικά κλειστή κατά το προηγούμενο διάστημα, λόγω ανασχεδιασμού. Η νέα ιστοσελίδα (της οποίας το επίσημο άνοιγμα συνδυάστηκε με τη δεξίωση της 9ης Οκτωβρίου στο Πολιτιστικό Κέντρο της Ισλανδίας) υποστηρίζεται από το Υπουργείο Πολιτισμού και τα Εθνικά Αρχεία της Γαλλίας. Προς το παρόν διατίθεται σε δύο γλώσσες, αγγλικά και γαλλικά, αλλά ετοιμάζεται και ισπανική και γερμανική εκδοχή.

Η δημιουργία Intranet, με πληροφορίες που δεν θα είναι διαθέσιμες στο ευρύ κοινό, αναμένεται να ολοκληρωθεί εντός του έτους, μόλις ξεπεραστούν κάποια τεχνικά προβλήματα.

Για εκδόσεις πέρα από το τακτικό έντυπο *Comma*, θα γίνει κάθε προσπάθεια να διατίθενται σε ηλεκτρονική μορφή και να ενημερώνονται τα μέλη στις ηλεκτρονικές τους διευθύνσεις. Η έντυπη μορφή θα διατίθεται μόνο με παραγγελία.

Το πρόγραμμα της επομένης CITRA, με άξονα την αντίληψη του κοινού για τα αρχεία και τις αρχειακές υπηρεσίες, βρίσκεται υπό διαμόρφωση.

Το Παγκόσμιο Συνέδριο Αρχειονομίας του 2004 θα διεξαχθεί από 23-28 Αυγούστου στη Βιέννη, με κεντρικό άξονα την αρχειακή γνώση (archival Knowledge). Θα γίνει προσπάθεια να οργανωθούν παράλληλες συνεδριάσεις, εργαστήρια, συζητήσεις καθώς και η εξασφάλιση ταυτόχρονης μετάφρασης σε περισσότερες γλώσσες.

Οι εργασίες ολοκληρώθηκαν με την έκθεση δραστηριοτήτων και προγραμματισμού από τους διάφορους περιφερειακούς κλάδους και τμήματα του Δ.Σ.Α.

- Γενική Συνέλευση των αντιπροσώπων. Έγκριση ψηφισμάτων και δελτίου Τύπου.
- Τελετή λήξης.

Νέστωρ Μπαμίδης
mgiam@internet.gr

XXXV CITRA

ΨΗΦΙΣΜΑ

Τα μέλη του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων, διευθυντές Εθνικών Αρχείων και πρόεδροι εθνικών επαγγελματικών ενώσεων που συνήλθαν στο Ρένγκιαβικ με την ευκαιρία της XXXV παγκόσμιας διάσκεψης της Στρογγυλής Τράπεζας των Αρχείων (CITRA):

1. Λαμβάνοντας υπόψη τη διεθνή κατάσταση και του κινδύνους που εγκυμονεί για τη μνήμη του κόσμου και την κληρονομιά της ανθρωπότητας, λαμβάνοντας υπόψη το δικαίωμα των εθνών να εξασφαλίζουν την ακεραιότητα των αρχείων τους, ανανεώνουν το αίτημά τους προς τις κυβερνήσεις να επικυρώσουν το Πρωτόκολλο του 1999 στη Σύμβαση για την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς σε περίπτωση ένοπλων συρράξεων, που υιοθετήθηκε στη Χάγη το 1954.
2. Λαμβάνοντας υπόψη την ευαισθησία των ηλεκτρονικών τεκμηρίων και τα σύνθετα προβλήματα που παρουσιάζει η διατήρησή τους, προτρέπουν τις κυβερνήσεις τους να υποστηρίξουν την πρόταση ψηφίσματος για τη διατήρηση της ψηφιακής κληρονομιάς που επεξεργάζεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη Διατήρηση και Πρόσβαση.
3. Συνιστούν να τηρούνται οι όροι του προτύπου ISO 15489 για τη διαχείριση αρχειακού υλικού από όλους τους παραγωγούς αρχείων, συμπεριλαμβανομένων και των ηλεκτρονικών αρχείων.
4. Συνιστούν τη δημοσιοποίηση των κριτηρίων που χρησιμοποιούνται για την επιλογή των διατηρητέων τεκμηρίων.
5. Επιστούν την προσοχή των επιχειρήσεων, και ιδιαίτερα των πολυεθνικών, στην αναγκαιότητα, στα πλαίσια της “πολιτικής διαρκούς ανάπτυξης”, να συνεισφέρουν στη διατήρηση τη ατομικής και συλλογικής μνήμης των λαών εξασφαλίζοντας τη διατήρηση των αρχείων τους.
6. Αναγνωρίζοντας την αυξανόμενη σημασία των αρχείων των μη κυβερνητικών διεθνών οργανισμών για την κατανόηση της σύγχρονης ιστορίας, καλούν την εκτελεστική επιτροπή του Δ.Σ.Α. να λάβει τα κατάλληλα μέτρα, σε συνεργασία με την UNESCO και άλλους εταίρους, για τη βελτίωση των συνθηκών επιλογής, διατήρησης και πρόσβασης στα αρχεία των μη κυβερνητικών διεθνών οργανισμών.
7. Θεωρώντας ότι το αρχειακό υλικό που έχει παραχθεί ή διασώζεται σε διεθνείς οργανισμούς στα πλαίσια των Ηνωμένων Εθνών ή άλλους διεθνείς οργανισμούς αποτελεί κρίσιμο συστατικό της μνήμης του κόσμου, εκφράζουν την ευχή να παρίσταται το Δ.Σ.Α., με νόμιμο και μόνιμο καθεστώς, στις δραστηριότητες αυτών των οργανισμών ώστε να εξασφαλίζει τη λήψη μέτρων για την προστασία του προσωπικού απορρήτου και την πρόσβαση στους ατομικούς φακέλους αυτών των οργανισμών.
8. Καλούν, επιπλέον, την Εκτελεστική Επιτροπή του Δ.Σ.Α. και τα αρμόδια τμήματα και επιτροπές να παρουσιάσουν μια έκθεση γι’ αυτά τα ζητήματα κατά τη διάρκεια της XXXVII CITRA το 2003.
9. Οι συμμετέχοντες στην XXXV CITRA ευχαριστούν τους συναδέλφους των οποίων η συμβολή αποτέλεσε έναυσμα για γόνιμες επαγγελματικές συζητήσεις.
10. Οι συμμετέχοντες στην XXXV CITRA εκφράζουν τη βαθιά τους ευγνωμοσύνη στη ισλανδική κυβέρνηση, τον Διευθυντή των Κρατικών Αρχείων και τους Ισλανδούς συναδέλφους του για τη θερμή τους φιλοξενία, την αποτελεσματικότητα και την εξαιρετική οργάνωση της διάσκεψης.

ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΤΟΠΙΟ

**ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ
ΤΟΥ ΥΠ.ΠΟ:
Συγκέντρωση, Φύλαξη και Ηλεκτρονική καταγραφή
από τη ΔΑΜΔ**

Το αρχειακό υλικό

Η Διεύθυνση Αρχείων Μνημείων και Δημοσιευμάτων (ΔΑΜΔ) του ΥΠ.ΠΟ είναι, μεταξύ άλλων (ΠΔ 941/ 1977, ΦΕΚ Α 320, άρθρο 12) αρμόδια για τη συλλογή, φύλαξη και ευρετηρίαση του αρχειακού υλικού του Υπουργείου που σχετίζεται με τα μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους της χώρας¹.

Το υλικό αυτό προέρχεται από την Αρχαιολογική Υπηρεσία η οποία έχει υποστεί κατά καιρούς πολλές διοικητικές μεταβολές που έχουν επηρεάσει και την τύχη του αρχειακού υλικού: η υπαγωγή της Υπηρεσίας σε διάφορα Υπουργεία² καθώς και η δημιουργία, κατάργηση ή μετονομασία Διευθύνσεων και Τμημάτων είχαν ως συνέπεια την εισαγωγή και τη μεταφορά του υλικού σε διαφορετικές οργανικές μονάδες.

Μεταφορά του υλικού

Στη ΔΑΜΔ έχει σταδιακά μεταφερθεί το σύνολο σχεδόν³ του αρχείου της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. Πρόκειται για περισσότερα από 1000 κιβώτια⁴ που περιέχουν το ιστορικό και το ανενεργό αρχειακό υλικό της.

Το ιστορικό αρχείο της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας έχει μεταφερθεί από το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, στο οποίο φυλασσόταν τα τελευταία χρόνια λόγω έλλειψης χώρου στο Υπουργείο Πολιτισμού. Χρονολογικά, το υλικό αυτό καλύπτει την περίοδο από το 1830 έως τη δεκαετία του 1970 περίπου. Η συσκευασία και μεταφορά του ιστορικού αρχείου στο κτήριο της ΔΑΜΔ έγινε σε τέσσερις φάσεις από το Φεβρουάριο του 1999 έως τον Ιούλιο του 2000.

Το ανενεργό αρχείο της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, το οποίο καλύπτει την περίοδο από το 1945 περίπου έως το 2000, εγκιβωτίστηκε και μεταφέρθηκε κατά την περίοδο μεταστέγασης του Υπουργείου Πολιτισμού από το κτήριο επί της οδού Αριστείδου 9 στο κτήριο της οδού Μπουμπουλίνας 22. Ένα άλλο μέρος του υλικού αυτού κατέθηκε στη ΔΑΜΔ σε δεύτερη φάση, όταν η έλλειψη χώρων και στο νέο κτήριο επέβαλε τη μεταφορά του.

Η έλλειψη σαφούς χρονολογικής διάκρισης μεταξύ των δύο ενότητων του αρχειακού υλικού, που έχει ως αποτέλεσμα την χρονολογική επικάλυψή του, οφείλεται στις διοικητικές μεταβολές και τα οργανωτικά προβλήματα που αντιμετώπισε κατά καιρούς η Υπηρεσία και την αταξία που αυτά συνεπάγονται.

Προετοιμασία για την καταγραφή των αρχείων

Η καταγραφή ενός αρχείου συνήθως αρχίζει πριν ή κατά τη διάρκεια της μεταφοράς του και ολοκληρώνεται όσο το δυνατό πιο γρήγορα μετά από την παραλαβή. Στη δική μας περίπτωση, η διαδικασία που ακολουθήθηκε ήταν διαφορετική. Ο βασικός, φυσικός και διανοητικός έλεγχος του υλικού επέβαλε διαφορετικό προγραμματισμό της εισαγωγής και καταγραφής του ανενεργού από το ιστορικό αρχείο: μια πρώτη χειρόγραφη καταγραφή του περιεχομένου των κιβωτίων του ανενεργού αρχείου ήταν εφικτή κατά τη μεταφορά του, διότι η συγκέντρωση και ο εγκιβωτισμός του έγινε από τους υπαλλήλους της υπηρεσίας μας. Σε αυτό το προκαταρκτικό στάδιο κύριο μέλημά μας ήταν να εξασφαλιστεί ο φυσικός έλεγχος των αρχείων σε επίπεδο κιβωτίων, συνεπώς δόθηκε ένας διακριτικός αριθμός για κάθε κιβώτιο. Η προσπάθεια επικεντρώθηκε στην εξασφάλιση των πληροφοριών σχετικά με το δημιουργό του αρχείου, τη θεματική ταξινόμηση των φακέλων, το περιεχόμενο και τη χρονολογία, τη μορφή και τον όγκο του υλικού.

Στην περίπτωση του *ιστορικού αρχείου* δεν ακολουθήθηκε η ίδια διαδικασία καθώς δεν ήταν δυνατή, κατά τον εγκιβωτισμό, η κατάρτιση ακόμα και του προχειρότερου καταλόγου. Βασικοί λόγοι ήταν τα προβλήματα χώρου και οι συνθήκες φύλαξής του, αλλά και η κατάσταση διατήρησης και εναπόθεσης του υλικού σε σωρούς λυτών εγγράφων των οποίων είχε διαταραχθεί η σειρά και η ακολουθία. Το υλικό εγκιβωτίστηκε, τηρώντας όπου ήταν δυνατό την αρχική του τάξη, και μεταφέρθηκε για την καταγραφή και περαιτέρω επεξεργασία του στην υπηρεσία μας.

Μετά από την ολοκλήρωση της μεταφοράς των δύο αυτών ενότητων αρχειακού υλικού στη ΔΑΜΔ, ήταν πλέον δυνατή η σχεδίαση της εργασίας μας, καθώς η διαδικασία της εισαγωγής προσέφερε ένα βασικό εργαλείο ελέγχου του συνόλου του αρχείου που είχε κατατεθεί στην υπηρεσία μας. Έτσι, τέθηκαν οι προτεραιότητες με βάση

1 Μερχούρη Χρ., «Η Διεύθυνση Αρχείων Μνημείων και Δημοσιευμάτων του Υπουργείου Πολιτισμού. Δραστηριότητα και Προοπτικές», *Αρχαιολογικά Νέα* 11, Απρίλιος 1995, 58 - 62.

2 Οι αρμοδιότητες της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας από την ίδρυση του ελληνικού κράτους ως το 1959 υπάγονταν στο Υπουργείο Παιδείας το οποίο κατά καιρούς προσλάμβανε διαφορετικές ονομασίες (π.χ Υπουργείον των Εκκλησιαστικών και της Δημοσίας Εκπαιδύσεως, Υπουργείον Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας). Κατά την περίοδο 1960-1973 πέρασαν στη δικαιοδοσία του Υπουργείου Προεδρίας. Με την ίδρυση του Υπουργείου Πολιτισμού και Επιστημών το 1973 μεταφέρθηκαν οριστικά στο νέο Υπουργείο το οποίο, το 1986, μετονομάστηκε σε Υπουργείο Πολιτισμού.

3 Μέρος του υλικού βρίσκεται στην Αρχαιολογική Εταιρεία, το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και τα Γενικά Αρχεία του Κράτους.

4 Μέρος των κιβωτίων αυτών (82 κιβώτια) βρίσκονται σήμερα στη Διεύθυνση Συντήρησης του ΥΠ.ΠΟ για τη συντήρηση του υλικού έπειτα από την φθορά που υπέστη στο υπόγειο της ΔΑΜΔ λόγω των έργων του Μετρό. Επιπλέον 248 κιβώτια που βρίσκονταν στο υπόγειο αλλά δεν υπέστησαν φθορά έχουν προσωρινά μεταφερθεί σε αποθηκευτικό χώρο εκτός της υπηρεσίας.

την ιεράρχηση των συνθηκών και των αναγκών μας: τη σπουδαιότητα των αρχείων προς επεξεργασία, τον απαιτούμενο χρόνο για την καταγραφή του υλικού και το περιορισμένο προσωπικό που μπορούσε να απασχοληθεί με το συγκεκριμένο αντικείμενο.

Εκτιμώντας λοιπόν τα ανωτέρω, θεωρήθηκε ότι ήταν ορθότερο και προτιμότερο να καταγραφεί σε ηλεκτρονική μορφή το σύνολο των προσκτηθέντων αρχείων παρά να γίνει αναλυτική ταξινόμηση και επεξεργασία μόνο ενός μέρους, ακόμα και εάν κρινόταν ως ιδιαίτερως σημαντικό. Με αυτόν τον τρόπο θα υπήρχε δυνατότητα ελέγχου του συνόλου του υλικού, θα γινόταν σωστότερη εσωτερική διαχείριση και θα διευκολυνόταν η διάθεσή του στους χρήστες.

Πριν από την εργασία καταγραφής, συγκεντρώθηκαν πηγές για την ιστορία της υπηρεσίας, τις αρμοδιότητες και τις δραστηριότητές της, τις διοικητικές μεταβολές καθώς και τις σχέσεις της με άλλες Διευθύνσεις και Τμήματα της Κεντρικής Υπηρεσίας.

Καταγραφή των αρχείων σε ηλεκτρονική μορφή

Για την καταγραφή των αρχείων χρησιμοποιούμε το πρόγραμμα βάσης δεδομένων Access 2000 της Microsoft που μας επιτρέπει την οργάνωση, την ταξινόμηση, την ενημέρωση και την ανάκληση μεγάλου όγκου πληροφοριών. Η βάση δεδομένων συγκροτείται από πολλές εγγραφές, και κάθε εγγραφή περιέχει αριθμό πληροφοριών για ένα σύνολο το οποίο, στη δική μας περίπτωση, είναι το κιβώτιο. Η επιλογή ενός δημοφιλούς και εύχρηστου προγράμματος, όπως είναι η Access, έγινε με κριτήριο το είδος της καταγραφής που επέβαλε ο τρόπος πρόσκτησης και η προσωρινή τοποθέτηση του υλικού. Μια άλλη παράμετρος που έπρεπε να ληφθεί υπόψη για την επιλογή αυτή ήταν η ύπαρξη της προηγούμενης βάσης δεδομένων Access, η οποία είχε χρησιμοποιηθεί για την μεταφορά σε ηλεκτρονική μορφή του χειρόγραφου καταλόγου του ανενεργού αρχείου ο οποίος είχε συνταχθεί κατά την διάρκεια του εγκιβωτισμού του. Η προηγούμενη βάση, μετά από τις απαραίτητες διορθώσεις και συμπληρώσεις, ενσωματώθηκε στην τελική μορφή της ηλεκτρονικής βάσης που σχεδιάστηκε για το σύνολο του αρχειακού υλικού της υπηρεσίας.

Η ηλεκτρονική καταγραφή κιβωτίων αποτελεί την πρώτη φάση καταγραφής του αρχειακού υλικού και δεν σημαίνει αναλυτική ταξινόμηση, καθώς έχει κυρίως πρακτικό και διαχειριστικό χαρακτήρα. Ωστόσο περιλαμβάνει συνοπτική περιγραφή του υλικού κάθε κιβωτίου σε επίπεδο υποφακέλου και, όπου κρίνεται σκόπιμο, σε επίπεδο εγγράφου ώστε να υπάρχει δυνατότητα ελέγχου του υλικού που έχει τοποθετηθεί τυχαία κατά τον εγκιβωτισμό και τη μεταφορά του κιβωτίου στην ΔΑΜΔ.

Τα πεδία της βάσης σχεδιάστηκαν με βάση το Διεθνές Αρχειακό Πρότυπο προσαρμοσμένα όμως στις ανάγκες του υλικού. Αναφέρεται ως παράδειγμα η διατήρηση, εκτός από τον *ΑΡΙΘΜΟ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΔΑΜΔ* που είναι μοναδικός για κάθε δελτίο και καθορίζει το σύνολο των κιβωτίων του αρχείου που έχουν καταγραφεί ηλεκτρονικά, όλων των αριθμήσεων και ενδείξεων που έχουν κατά και

ρούς δοθεί στα κιβώτια (*ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΗ ΑΡΙΘΜΗΣΗ, ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΑΡΙΘΜΗΣΗ*), διότι κρίθηκε ως απαραίτητη η καταχώριση όλων των στοιχείων που χαρακτηρίζουν κάθε κιβώτιο.

Μέχρι σήμερα έχουν καταγραφεί στην ηλεκτρονική βάση περί τα 700 δελτία κιβωτίων. Επιπλέον έχει γίνει ο πρώτος καθαρισμός των βιβλίων πρωτοκόλλου και ευρετηρίου του αρχείου καθώς και τμήματος εγγράφων του 19ου αιώνα από φοιτητές του ΤΕΙ Συντήρησης με την εποπτεία συντηρητών της Διεύθυνσης Συντήρησης του ΥΠ.ΠΟ.

Μετά από την ολοκλήρωση της πρώτης καταγραφής των κιβωτίων, θα ακολουθήσει η επόμενη φάση επεξεργασίας του υλικού που θα περιλαμβάνει την αναλυτική ταξινόμηση, συντήρηση και αρχειοθέτησή του ώστε να γίνει προστό στην έρευνα. Τούτο προβλέπεται να ξεκινήσει τα επόμενα χρόνια, όταν θα έχει επισκευαστεί, σύμφωνα με τις σύγχρονες αρχειακές προδιαγραφές, ειδικός χώρος - αρχειοστάσιο και θα παραδοθεί προς χρήση στη ΔΑΜΔ.

*Χριστίνα Μερκούρη
Κατερίνα Βουτσά*

ΑΡΧΕΙΟ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Στην ιστορική πόλη των Ιωαννίνων διασώζεται ένα από τα σπουδαιότερα αρχεία της Ηπείρου, το αρχείο της Ιεράς Μητρόπολης Ιωαννίνων.

Η Ιερά Μητρόπολη σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων έχει αρχίσει, με ίδια χρηματοδότηση, την ταξινόμηση- καταγραφή του αρχείου της, ένα μέρος του οποίου έχει καταστραφεί κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Το αρχείο φυλάσσεται στο Μητροπολιτικό Μέγαρο και έχει αρχίσει η μελέτη διαμόρφωσης χώρου για τη μόνιμη εγκατάστασή του.

Το έργο της καταγραφής ανέλαβε η κ. Μαίρη Ζάγκλη-Μπόζιου, ιστορικός και υπεύθυνη Βιβλιοθήκης Ιστορίας Νεωτέρων Χρόνων του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, με επιστημονικό σύμβουλο τον κ. Γεώργιο Πλουμίδη, καθηγητή του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Στην ομάδα εργασίας συμμετέχουν αρχειονόμοι και μεταπτυχιακοί φοιτητές.

Με την ευκαιρία της καταγραφής θα παρουσιάσουμε εν συντομία, κυρίως θεματολογικά, το περιεχόμενο του Αρχείου της Ι. Μητρόπολης και τη χρήση του στην επιστημονική έρευνα.

I. Μέγεθος Αρχείου - Αρχαίες χρονολογίες

Η Μητρόπολη ως φορέας συγκρότησης του αρχείου έχει διασώσει περισσότερα από 280.000 λυτά έγγραφα και 340 περίπου κώδικες και κατάστιχα (βιβλία). Το αρχείο αναπτύσσεται σε 170,80 τρέχοντα μέτρα.

Χρονολογικά καλύπτει 4 αιώνες (17ο-20ό).

II. Περιεχόμενο

Κάτω από τον τίτλο Αρχείο Ι. Μητροπόλεως Ιωαννίνων αναγνωρίζονται 6 υποαρχεία:

1. Αρχείο Ι. Μητροπόλεως Ιωαννίνων 19ος και 20ος αι.
 - 1.1 Αρχείο Οργανισμού Διαχείρισης Εκκλησιαστικής Περιουσίας (ΟΔΕΠ)
2. Αρχείο Μονών 17ος- 20ός αι.
3. Αρχείο Ναών 18ος - 20ός αι.
 - 3.1 Νομαρχιακή Επιτροπή Ανεγέρσεως Ναών 1950-1960 (NEAN)
4. Αρχείο Αγαθοεργών Καταστημάτων 19ος- 20ός αι.
5. Αρχείο Οργανισμού Κοινωνικής Πρόνοιας Ηπείρου 1940-1958 (ΟΚΠΗ)
6. Αρχείο Φωτογραφιών/Αρχιτεκτονικών Σχεδίων 19ος - 20ός αι. (αρχείο Σχολικού Αρχιτέκτονα - Σχέδια Διδασκλήριων - Ναών - Μονών).

1. Αρχείο Μητροπόλεως Ιωαννίνων (19ος και 20ός αι. μέχρι 1970)

Το εξαιρετικής σημασίας και με μεγάλη ιστορική και εθνική σημασία αρχείο καλύπτει όλους τους τομείς της ιστορίας της Ηπείρου. Εμπεριέχει αρχειακό υλικό (50 κώδικες και περισσότερα από 100.000 λυτά έγγραφα) που αφορά στη διοίκηση, οικονομική διαχείριση και στις δραστηριότητες των εκάστοτε Μητροπολιτών της περιοχής Ιωαννίνων (19ου και 20ού αι.) ή των αρχιερατικών γραμματέων της Μητρόπολης, αλληλογραφία της Μητρόπολης με τις κοινότητες, αποφάσεις μητροπολιτικού συμβουλίου, αναφορές, επιστολές προς τη Μητρόπολη, οικονομικής φύσεως έγγραφα κ.ά.). Περιλαμβάνει επίσης Κληρικόλογιο (1940 κ.ε.) και άδειες γάμων και διαζυγίων (1944 κ.ε.).

Με το πιο πάνω υλικό δεν προσεγγίζεται μόνο η εκκλησιαστική ιστορία - πορεία της Ι. Μητρόπολης Ιωαννίνων. Μέσα από τις δραστηριότητες τις οποίες ανέπτυξε επί 2 περίπου αιώνες σε μια ιδιαίτερη γεωγραφική περιοχή της Ελλάδας, διασώζονται πρωτογενείς και δευτερογενείς πληροφορίες που παρέχουν σαφή εικόνα της εκπαιδευτικής, πνευματικής, οικονομικής, κοινωνικής, και διοικητικής ζωής της Ηπείρου μέσα στα πλαίσια της διοικητικής οργάνωσης της κοινότητας Ιωαννίνων (Δημογεροντίας), κατά την περίοδο της Οθωμανικής κατάκτησης μέχρι την απελευθέρωση των Ιωαννίνων το 1913.

Το κλειστό Αρχείο της Δημογεροντίας περιέχει:

- α. Δικαιοπρακτικούς κώδικες, όπου καταχωρίζονται συμβολαιογραφικές πράξεις της πόλης και της επαρχίας Ιωαννίνων (αναφορές, διαθήκες, προικοσύμφωνα πωλητήρια μέχρι το 1913).
- β. Κώδικες και Πρακτικά Αποφάσεων της Δημογεροντίας Ιωαννίνων, της Δημογεροντίας των Επαρχιών και αργότερα της ενιαίας Δημογεροντίας.
- γ. Τακρίρια, επίσημες αναφορές της Μητροπόλεως, δια του Μητροπολίτη, προς την οθωμανική διοίκηση.
- δ. Κώδικες όπου καταχωρίζονται τα πρακτικά και οι αποφάσεις του Μητροπολιτικού Δικαστηρίου, όπου εκδικαζόταν υποθέσεις οικονομικών διαφορών γάμων, επιστροφή προίκας, καταχρήσεων κοινοτικών χρημάτων κ.ά.
- ε. Συμβόλαια διδασκάλων με προεστούς κοινοτήτων Ιωαννίνων.

Το αρχείο είναι το μόνο εναπομείναν πρωτογενές υλικό που μας παρέχει σαφή εικόνα της κοινωνικής, οικονομικής, πνευματικής και διοικητικής ζωής της πόλης των Ιωαννίνων και της επαρχίας της τον 19ο και αρχές 20ού αι..

Οι διοικητικές μεταβολές που επιβλήθηκαν μετά την απελευθέρωση των Ιωαννίνων δεν αποδυνάμωσαν τις δραστηριότητες της Μητροπόλεως. Στα αρχεία των Μητροπολιτών Ιωαννίνων διαφαίνεται η προσωπικότητα, το πνευματικό και εκκλησιαστικό έργο τους και η συμμετοχή τους στο κοινωνικό γίγνεσθαι της περιοχής της Ηπείρου. Το αρχειακό υλικό του 20ού είναι πολύτιμο γιατί στην ιστορία της περιοχής Ιωαννίνων προστίθενται πληροφορίες για την εκπαίδευση, την εκπαιδευτική πολιτική στη Βόρειο Ήπειρο και τους διορισμούς διδασκάλων εκεί, την ιστορία της ισραηλτικής κοινότητας, την οικονομία κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου και την κοινωνική πρόνοια.

1.1 Αρχείο ΟΔΕΠ (20ός αι.)

Περιλαμβάνει λυτά έγγραφα και κατάστιχα του έτους 1936, όπου εκεί καταγράφεται λεπτομερώς η ρευστοποιηθείσα και εναπομείνασα περιουσία των μονών και εκκλησιών της περιοχής Ιωαννίνων.

2. Αρχείο των Μονών (17ος, 18ος, 19ος και 20ός αι. το παλαιότερο έγγραφο του 1617)

Συμπεριλαμβάνεται το διασωθέν υλικό (50 κώδικες και 25.000 λυτά έγγραφα) 53 μονών ή μετοχιών που ανήκουν διοικητικά στη Μητρόπολη Ιωαννίνων. Το αρχειακό υλικό βρέθηκε και στις κατά τόπους μονές και συγκεντρώθηκε στην Ι. Μητρόπολη Ιωαννίνων. Παρέχει σημαντικές πληροφορίες για την ιστορία και τη οργανωμένη μοναστηριακή ζωή και περιουσία των μονών, τη δύναμη σε μοναχούς (μοναχολόγια), τη διαδοχή ηγουμένων, και την οικονομική διαχείριση μονών. Διασώζονται τίτλοι, καταγραφές περιουσιών, ζητείες, επιτίμια, διαταγές με την υπογραφή του Αλή Πασά (1817, 1820) για συγκεκριμένα μοναστήρια, ενθυμήσεις για σημαντικά ιστορικά γεγονότα. Μέσα από αυτό αποθησαυρίζονται τοπωνύμια, οικογενειακά ονόματα, τοπικές πληροφορίες και αναθεωρείται, πολλές φορές, η μέχρι σήμερα ιστορία για συγκεκριμένα γεγονότα. Σε συνδυασμό με άλλες πληροφορίες δίδεται μια γενικότερη εικόνα της περιοχής ως προς την παραγωγή και την οικονομία, τη δημογραφία, λαογραφία και γλωσσολογία. Επίσης περιλαμβάνει κώδικες που περιέχουν ιστορικά ίδρυσης μονών, πρακτικά ηγουμενοσυμβουλίων, κτηματολόγια, καταγραφή ακίνητης και κινητής μοναστηριακής περιουσίας και κατάστιχα οικονομικής διαχείρισης.

3. Αρχείο Ιερών Ναών

Περιλαμβάνει 30 κώδικες και 30.000 λυτά έγγραφα (κτηματολόγια, περιουσιακά στοιχεία, οικονομική διαχείριση, διοίκηση, αλληλογραφία) που αφορούν στους ναούς της πόλεως των Ιωαννίνων και των χωριών που ανήκουν διοικητικά στη Μητρόπολη.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι σώζεται αρχειακό υλικό (και αρχιτεκτονικά σχέδια) για τους ναούς Αγίας Αικατερίνης, Αγίας Μαρίας, Αγίου Αθανασίου (Μητροπολιτικός

Ναός), Αγίου Νικολάου Αγοράς και Κοπάνων, Αρχιμανδρείου, και Περιβλέπτου.

3.1 Αρχείο Νομαρχιακής Επιτροπής Ανεγέρσεως Ναών (NEAN)

Περιλαμβάνει εκτενή αλληλογραφία, πρακτικά, κατάστιχα και αρχιτεκτονικά σχέδια ναών που ανοικοδομήθηκαν στην πόλη και στα χωριά της περιοχής Ιωαννίνων, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (10 βιβλία και 15.000 περίπου λυτά). Διασώζονται, εκτός των άλλων, τεκμήρια που αναφέρονται στις ζημιές που προκλήθηκαν σε κάθε κοινότητα κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου, στις επιπτώσεις από τον εμφύλιο πόλεμο αλλά και ονόματα πολιτικών προσφύγων που εξαναγκάστηκαν ή όχι σε εκπατρισμό.

4. Αρχείο Αγαθοεργών Καταστημάτων

Περιλαμβάνει 200 κώδικες (καθολικά, κώδικες αλληλογραφίας, πρωτόκολλα, κατάστιχα, ταμεία, ημερολόγια, πρακτικά Ελεών και Εκπαιδευτηρίων) και 60.000 περίπου λυτά έγγραφα.

Τα Αγαθοεργά Καταστήματα κατά το 19ο αι. είχαν την ονομασία Ελέη Ιωαννίνων και δημιουργήθηκαν από την ανάγκη διαχείρισης του μεγάλου κληροδοτήματος των αδελφών Ζωσιμάδων, αλλά και των κληροδοτημάτων του Γεωργίου Σταύρου, ιδρυτή της Εθνικής Τράπεζας, του Ζώη Καπλάνη και πολλών άλλων ευεργετών των Ιωαννίνων. Είχαν τη θέση ενός οργανισμού με διαχειριστικές αρμοδιότητες και απασχολήσεις σε όλους τους τομείς όπως:

- α. της κοινωνικής πρόνοιας, ίδρυση γεροντοκομείου, παροχή βοηθημάτων σε πτωχούς, προικοδοτήσεις κοριτσιών, οικονομική ενίσχυση φυλακισμένων κ.ά.,
- β. της παιδείας, όπως η ανέγερση σύσταση και λειτουργία σχολείων, (π.χ. Ζωσιμαία Σχολή), διορισμοί (με συμφωνητικά και συμβόλαια) και μισθοδοσία διδασκάλων τόσο στα σχολεία της πόλης όσο και στην περιφέρεια, απονομή υποτροφιών κ.ά.
- γ. της νοσοκομειακής περίθαλψης, όπως η σύσταση και λειτουργία φαρμακείου και η σύσταση - λειτουργία νοσοκομείων.
- δ. των κληροδοτημάτων (οικονομική διαχείριση, υποτροφίες πρακτικά). Ένα ξεχωριστό τμήμα καλύπτει το κληροδοτήμα Γεωργίου Σταύρου με την λειτουργία της Τεχνικής Σχολής και του ομότιτλου Ορφανοτροφείου.

Το Αρχείο των Αγαθοεργών παρέχει σημαντικές πληροφορίες:

- α. για τον απόδημο Ηπειρωτικό Ελληνισμό, τους λόγιους αλλά και τους εμπόρους που χρηματοδοτούν είτε με ευεργεσίες είτε με κληροδοτήματα την ιδιαίτερη πατρίδα τους.
- β. τις σχέσεις που είχαν αναπτυχθεί μεταξύ της Μητρόπολης Ιωαννίνων και των κρατών της Ευρώπης, όπως η Αυστρία (Βιέννη), Γαλλία (Παρίσι), Ιταλία (Βενετία), Ρωσία (Πετρούπολη κ.ά.), Ολλανδία (Άμστερνταμ) οι παραδουνάβιες ηγεμονίες (Ρουμανία, Βουκουρέστι-Ιάσιο, Ουγγαρία), η περιοχή της Αλβανίας, η Κωνσταντινούπολη, κράτη της Μέσης Ανατολής και η Αίγυπτος.

γ. τη διαχείριση κληροδοτημάτων (διασώζεται το πρώτο καθολικό του έτους 1827) στην πόλη των Ιωαννίνων αλλά και σε όλες τις κοινότητες της.

δ. τις ανεγέρσεις ιδιαίτερα σημαντικών σχολικών συγκροτημάτων όπως το Ελισσαβέτειο, Παυλίδειο, της Ζωσιμαίας Σχολής (1904), της Ζωσιμαίας Παιδαγωγικής Ακαδημίας (1929), της Καπλανείου Σχολής (1926) κ.ά. με δαπάνες των κληροδοτημάτων, που σήμερα στεγάζουν περίπου 6.500 μαθητές της πόλεως των Ιωαννίνων.

Είναι φανερό ότι το μοναδικό διασωθέν υλικό έχει μεγάλη ιστορική σημασία αφού καταγράφει επί ενάμιση περίπου αιώνα (19ο και 20ό) ένα μεγάλο μέρος της οικονομικής, κοινωνικής και κυρίως της πνευματικής ιστορίας της πόλεως και της περιοχής Ιωαννίνων και προβάλλει την εθνική παρουσία της στα χρόνια της κατάκτησης.

5. Αρχείο Οργανισμού Κοινωνικής Πρόνοιας Ηπείρου - ΟΚΠΗ (1940-1959)

Στη Μητρόπολη Ιωαννίνων φυλάσσεται το αρχείο που έχει σχέση με τον Οργανισμό Κοινωνικής Πρόνοιας Ηπείρου (ΟΚΠΗ), 25 κατάστιχα και 60.000 περίπου λυτά έγγραφα. Ο Οργανισμός δημιουργήθηκε στην Ήπειρο ως επιτακτική ανάγκη κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αφού η πλήρης καταστροφή της περιοχής και η οικονομική ανέχεια των κατοίκων ήταν ιδιαίτερα μεγάλη. Στο αρχειακό υλικό του ΟΚΠΗ διαγράφεται η σημαντική προσωπικότητα του Μητροπολίτη Σπυρίδωνα, μετέπειτα Αρχιεπισκόπου Αθηνών, ο οποίος εκτιμώντας τις επισιτιστικές δυσχέρειες της Ηπείρου και την έκτακτη ανάγκη παροχής βοηθημάτων στις πυροπαθείς και βομβόπληκτες περιοχές της Ηπείρου τέθηκε επικεφαλής του Οργανισμού Δημόσιας Αντίληψης και Κοινωνικής Πρόνοιας Ηπείρου.

Το αρχειακό υλικό που διασώθηκε μας παρέχει πλήθος πρωτογενών πληροφοριών για μια πολύ σημαντική, ιστορικά, δεκαετία (1940-1950). Μέσα από τις Εκθέσεις συμπεριφοράς του στρατού κατοχής και των ανταρτικών ομάδων, που υποβάλλονται, βάση εγκυκλίου, στην Μητρόπολη, έχουν διασωθεί λεπτομερέστερες πληροφορίες για τις εκτελέσεις κατοίκων από τους Γερμανούς και τις καταστροφές που υπέστησαν οι κοινότητες και οι κάτοικοι. Η δραστηριότητα του Ερυθρού Σταυρού, οι αποστολές-διανομές ειδών ιματισμού από την Ελληνική Πολεμική Περίθαλψη, τον Καναδικό Ερυθρό Σταυρό κ.ά., το επισιτιστικό πρόβλημα της ευρύτερης περιοχής Ηπείρου (Άρτα, Πρέβεζα, Θεσπρωτία, Ιωάννινα), η πορεία της ισραηλιτικής κοινότητας, οι πρόσφυγες και οι Άγγλοι όμηροι, η δράση των αντιστασιακών οργανώσεων (ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, ΕΔΕΣ), η γεωργική παραγωγή, ο βιοτεχνικός εξοπλισμός προβάλλονται μέσα από το αρχείο του οργανισμού.

6. Το αρχιτεκτονικό αρχείο περιέχει πολύτιμα (ανέκδοτα) αρχιτεκτονικά σχέδια του 19ου αι. και σχέδια των υπό ανέγερση διδακτηρίων όλης της περιοχής Ιωαννίνων τον 20ό αι.

III. Ταξινόμηση - Καταγραφή

Η ταξινόμηση, καταγραφή και παρουσίαση του αρχείου στο ευρύτερο κοινό θα έχει ως αποτέλεσμα:

1. να προσεγγίσουν οι ερευνητές σε πρωτογενείς αρχειακές ιστορικές, λαογραφικές, γλωσσολογικές, δημογραφικές, εκπαιδευτικές, κοινωνικές και οικονομικές πηγές,
2. να αντλήσουν οι ιστορικοί πληροφορίες και να τις εντάξουν στο σύνολο της τοπικής και ελληνικής ιστορίας,
3. να γνωρίσουν και να κατανοήσουν οι κάτοικοι της Ηπείρου την ιστορία τους.

Καταβλήθηκε προσπάθεια να διατηρηθεί η αρχική μορφή όλων των υποαρχείων και να ανασυγκροτηθούν με βιβλιογραφική και ιστορική έρευνα οι διοικητικοί θεσμοί, εκεί όπου το υλικό βρέθηκε αταξινόμητο (Δημογεροντία, ΟΚΠΗ, ΝΕΑΝ ΟΔΕΠ) ώστε να διευκολυνθεί η ταξινόμηση και καταγραφή.

Η οργάνωση του αρχειακού υλικού και η φύση του, μας οδήγησαν στη δημιουργία ταξινομικών διαγραμμάτων που προσεγγίζουν ένα εκκλησιαστικό αρχείο. Δημιουργήθηκαν σε κάθε υποαρχείο τρία μεγάλα τμήματα Οικονομικό - Διοικητικό - Κτηματικό. Όπου χρειάστηκε, προστέθηκαν και άλλα (Κοινωνικής Πρόνοιας, Εκπαιδευτικό, Κτιριακό) και κάτω από αυτά εντάχθηκαν, με βάση τους τομείς δραστηριοτήτων, οι σειρές και οι υποσειρές.

Ως βασική μονάδα καταγραφής λαμβάνεται υπόψη ο φάκελος. (Βέβαια υπήρξαν και περιπτώσεις, όπως το τελείως αταξινόμητο υλικό της Δημογεροντίας, που μας οδήγησαν στην καταγραφή ανά τεκμήριο, όπου εκεί ορίζουμε τον τύπο του τεκμηρίου και σημειώνουμε, εν περιλήψει, το περιεχόμενο. Στην περίπτωση αυτή, όπως και στο Αρχείο των Αγαθοεργών, η σχετική βιβλιογραφία για τη διοικητική οργάνωση (ιστορία, δομή και λειτουργία) μας βοήθησε ώστε να προσεγγίσουμε το περιεχόμενο και να το εντάξουμε με βάση τις δραστηριότητες, στις υποσειρές του αρχείου. Το ίδιο συνέβη, αλλά με μεγαλύτερες δυσκολίες, και σε άλλες περιπτώσεις όπως αυτή του ΟΚΠΗ).

Στη βασική μονάδα περιγραφής ακολουθείται η γενική αρχή της απόλυτης χρονολογικής εσωτερικής ταξινόμησης. Τα έγγραφα των φακέλων καταμετρούνται. Τα προσωρινά δελτία καταγραφής έχουν καταχωρηθεί σε βάση δεδομένων Access. Στους κώδικες περιγράφεται και η κατάσταση στην οποία βρίσκονται σήμερα ως προς τη στάχωση, την μελάνη, την ποιότητα του χαρτιού, τις διαστάσεις, αριθμό φύλλων, αν είναι πλήρες, ακέφαλο ή κολοβό, αν φέρει κοσμήματα κλπ.

IV. Στόχος της ομάδας εργασίας είναι :

1. Η πλήρης καταγραφή των ανοικτών και κλειστών αρχειακών συνόλων του Αρχείου της Ιεράς Μητρόπολης σε δελτία καταγραφής.
2. Η δημιουργία ταξινομικών διαγραμμάτων, η φυσική αρχειοθέτηση και η δημιουργία εργαλείων έρευνας (περιγραφή του υλικού κατά ΔΙΠΑΠ, ευρετήρια) με μονάδα περιγραφής τον φάκελο (και σε μερικές περιπτώσεις το τεκμήριο).

3. Η μηχανοργάνωση του αρχείου, η συντήρηση και μικροφωτογράφιση των κωδίκων που δεν μπορούν να δοθούν σε ερευνητές λόγω των φθορών που έχουν υποστεί.
4. Η έκδοση έντυπου καταλόγου.

Μαίρη Ζάγκλη-Μπόζιου

ΑΡΧΕΙΑΚΑ ... Web

Όλοι, όσοι από μας έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης στο Διαδίκτυο (Internet), θα έχουν ασφαλώς ανακαλύψει πόσο η ειδική πληροφόρηση, η γνώση και η επαγγελματική εμπειρία στον κλάδο της αρχειονομίας έχει προχωρήσει, αλλά και με τι εκπληκτική πλέον ταχύτητα αυτή η πληροφόρηση διαχέεται μέσω του παγκόσμιου ηλεκτρονικού ιστού.

Σήμερα ακόμη και οι πιο απομακρυσμένοι γεωγραφικά αρχειονόμοι είμαστε σε θέση να μαθαίνουμε σχεδόν τα πάντα για τα θέματα που μας απασχολούν καθημερινά στη δουλειά μας, να εφοδιαζόμαστε δωρεάν με εγχειρίδια παγκόσμιου κύρους, να εξασφαλίζουμε κανόνες επίσημων διεθνών προτύπων, πρακτικές οδηγίες, κείμενα επιστημονικών συνεδρίων, συμβουλευτικά άρθρα κλπ. αρκεί να χειριζόμαστε επαρκώς τη σύγχρονη lingua franca, την αγγλική. Μπορούμε επίσης να επικοινωνούμε εύκολα και οικονομικά με οποιονδήποτε αρχειακό φορέα ή συνάδελφο σε όλον τον πλανήτη. Τα πλήρη αποτελέσματα αυτής της επανάστασης της επικοινωνίας δεν έχουν ακόμη διαφανεί. Είναι γεγονός αναμφισβήτητο πάντως ότι το Διαδίκτυο έχει εισβάλλει στην επαγγελματική μας ζωή, και μας αλλάζει συνεχώς τον τρόπο εργασίας.

Δεν είναι όμως πάντοτε εύκολη και αποτελεσματική η ανίχνευση μέσα στον απέραντο ωκεανό πληροφόρησης του παγκόσμιου Διαδικτύου, ειδικά για τους νεότερους ή τους λιγότερο μυημένους στο σύγχρονο διεθνές επαγγελματικό περιβάλλον. Για το λόγο αυτό αποφασίσαμε να εγκαινιάσουμε στο περιοδικό μια καινούργια στήλη με τίτλο «Αρχειακά ... Web», η οποία θα προσπαθεί να ενημερώνει τους Έλληνες αρχειονόμους με ενδιαφέρουσες ηλεκτρονικές διευθύνσεις από τον παγκόσμιο ιστό και παράλληλα να πληροφορεί για τις αντίστοιχες πρωτοβουλίες των δικών μας Αρχείων.

Ελπίζοντας ότι και τα μέλη της Εταιρείας θα ανταποκριθούν με προτάσεις για τον εμπλουτισμό της συγκεκριμένης πληροφόρησης και ότι σύντομα η Ε.Α.Ε. θα έχει έτοιμη τη δική της ηλεκτρονική διεύθυνση, όπου θα μπορεί να προτείνει με συνδέσεις (links) τις σχετικές αρχειακές ιστοσελίδες, παρουσιάζουμε σήμερα τις πρώτες ελληνικές ηλεκτρονικές διευθύνσεις που ανακαλύψαμε (ασχολίαστες, αφού μπορεί εύκολα ο καθένας να τις διατρέξει) και μερικές βασικές παγκόσμιες ενδιαφέροντος με σύντομο σχολιασμό μας.

A. Ελληνικές

1. Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών
<http://www.mfa.gr/archives/index.html>
2. Ελληνικό Λογοτεχνικό & Ιστορικό Αρχείο (Ε.Λ.Ι.Α.)
<http://www.elia.org.gr/>
3. Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας (Α.Σ.Κ.Ι.)
<http://www.otenet.gr/aski/g-main.htm>
4. Ιστορικά Αρχεία Μουσείου Μπενάκη
<http://www.benaki.gr/archives/historical/gr/index.htm>
5. Ιστορικό Αρχείο Γεωργικού Πανεπιστημίου Αθηνών
<http://www.aua.gr/gr/arxeio/>
6. Αρχαικές συλλογές Γενναδείου Βιβλιοθήκης
<http://www.ascsa.edu.gr/archives/Gennadius/Catalog1.htm>
7. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών
<http://www.eie.gr/Institutes/KNE/INE.htm>
8. Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού (Αρχεία Κ.Θ. Δημαρά, Κ. Καβάφη, Γ. Σαββίδη)
<http://www.snhell.gr/home.html>
9. Ιστορικά αρχεία Ιδρύματος Κωνσταντίνου Καραμανλή
<http://www.Karamanlis-foundation.gr/gr/drastiriotes/arxeio.html>
10. Εταιρεία Διάσωσης Ιστορικών Αρχείων (ΕΔΙΑ)
<http://www.edia.gr>

Παρουσιάζουν επίσης μεγάλο ενδιαφέρον σε σχετικά θέματα και οι παρακάτω φορείς:

1. Υπουργείο Πολιτισμού
http://www.culture.gr/welcome_gr.html
2. Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (Ε.Κ.Τ.)
<http://www.ekt.gr/>
καθώς και η Βάση Δεδομένων του Ε.Κ.Τ. ΑΒΕΚ Z39.50-Web-Gate <http://jasmin.ekt.gr>
3. Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης (ΕΛ.Ο.Τ.)
<http://www.elot.gr/>
4. Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού
<http://www.ime.gr/>
5. Ηλεκτρονικός Κατάλογος Ελληνικών Βιβλιοθηκών Zeta, Z39.50
<http://www.libr.uoc.gr/zeta/index.html>

Όσο για το Ιστορικό Αρχείο του Πρωθυπουργού (<http://www.primeminister.gr/history.htm>) αυτό διαθέτει, δυστυχώς, μόνο το κείμενο του Ελληνικού Συντάγματος.

B. Ξένες (διεθνείς)

1. Unesco Archives Portal
http://www.unesco.org/webworld/portal_archives/pages/index.shtml
Η πολύ χρήσιμη, τεράστια σε περιεχόμενο και ενδιαφέρον, ηλεκτρονική πύλη της U.N.E.S.C.O., της γνωστής οργάνωσης του Ο.Η.Ε. για την επιστήμη και τον πολιτισμό (ηλεκτρον. διεύθυνση: <http://www.unesco.org>) που μας εισάγει σε άπειρα θέματα αρχείων από το παγκόσμιο περιβάλλον.
2. I.C.A. WebSite
<http://www.ica.org/>
Η επίσημη διεύθυνση του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων (Δ.Σ.Α.), που δίνει πληροφόρηση για την οργάνωση και τις δραστηριότητες του διεθνούς οργανισμού καθώς και πολλά άλλα χρήσιμα στοιχεία για το αρχειονομικό επάγγελμα σε ολόκληρο τον κόσμο. Δυστυχώς το τελευταίο διάστημα είναι μόνιμα «υπό ανακατασκευή».
3. ARMA International, The Association for Information Management Professionals
<http://www.arma.org/>
Ένας σημαντικός διεθνής μη κερδοσκοπικός φορέας που καλύπτει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων στη διαχείριση σύγχρονων και ιστορικών αρχείων, βιβλιοθηκών, συστημάτων πληροφορικής, επαγγελματική εκπαίδευση κ.ά.
4. EUAN, European Union Archive Network
<http://www.euan.org/>
Η ηλεκτρονική διεύθυνση ενός φιλόδοξου Προγράμματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που στοχεύει στη δημιουργία ενός δικτύου για εύκολη πρόσβαση των πολιτών σε όλα τα αρχεία των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω του Internet.
Συναφές είναι και το σχετικό Πρόγραμμα *EVA (European Visual Archive)*, το οποίο θα παρέχει πρόσβαση σε ψηφιακές εικόνες που αφορούν την Ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά και φυλάσσονται σε διάφορες ευρωπαϊκές αρχαικές συλλογές (<http://www.eva-eu.org/>)
5. EAN, European Archival Network
<http://www.european-archival.net/>
Ένα διαφορετικό από το παραπάνω σχέδιο που προώθησε ο ευρωπαϊκός τομέας του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων (ICA/EUR) και αποβλέπει σε μια κοινή ευρωπαϊκή πολιτική πρόσβασης στα κρατικά αρχεία, με δίκτυο που θα παρέχει πληροφορίες για όλα τα ευρωπαϊκά Αρχεία, θα ανταποκρίνεται σε σχετικά ερωτήματα των ερευνητών, και θα προάγει την επικοινωνία και την ανταλλαγή απόψεων σε ολόκληρο τον κόσμο.
6. Historical Archives of European Communities
<http://wwwarc.iue.it/>
Η ηλεκτρονική διεύθυνση του *Ιστορικού Αρχείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* που εδρεύει στη Φλωρεντία.

Μία επίσης πολύ χρήσιμη διεύθυνση είναι της βάσης δεδομένων του *Ιστορικού Αρχείου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Archisplus*

http://europa.eu.int/comm/secretariat_general/archisplus/html/ocs/en/html/home.htm

7. DLM-Forum

http://europa.eu.int/historical_archives/dlm_forum/

Η ιστοσελίδα της Ετήσιας Συνάντησης για τα ηλεκτρονικά αρχεία που οργανώνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

8. European Guide on Banking History & Business Archives

<http://www.euroarchiveguide.org/database/index.html>

Ο *Ηλεκτρονικός Οδηγός Αρχείων των Ευρωπαϊκών Τραπεζών & Επιχειρήσεων* που δημιούργησαν από κοινού η *Ευρωπαϊκή Ένωση Τραπεζικής Ιστορίας* (European Association for Banking History, EABH) η γερμανική *Εταιρεία Ιστορίας των Επιχειρήσεων* (Gesellschaft für Unternehmensgeschichte, GUG) και η *Εταιρεία Ιστορίας των Ευρωπαϊκών Επιχειρήσεων* (Society for European Business History, SEBH) [βλ. παρουσίαση του Οδηγού στα *Αρχειακά Νέα*, τχ. 18/ Φεβρουάριος 2000, σελ. 59].

9. European Commission for Preservation & Access

<http://knaw.nl/ecpa/>

Η ηλεκτρονική διεύθυνση της *Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη Διατήρηση και την Πρόσβαση*, μιας διεθνούς μη κερδοσκοπικής οργάνωσης που δραστηριοποιείται κυρίως στους τομείς της διατήρησης, της συντήρησης και της αξιοποίησης του αρχειακού υλικού, οργανώνοντας συνέδρια, σεμινάρια, εκδίδοντας βιβλία και γενικά δίνοντας πολύ χρήσιμη πληροφόρηση μέσα από τον δικτυό της.

10. Repositories of Primary Sources

<http://www.uidaho.edu/special-collections/Other.Repositories.html>

Μία εντυπωσιακή δημιουργία του Αμερικανικού Πανεπιστημίου του Idaho όπου καταχωρίζονται περισσότερες από 4.700 ηλεκτρονικές διευθύνσεις Αρχείων και άλλων φορέων διατήρησης πρωτογενών πηγών από όλο τον κόσμο.

11. University of Pittsburgh, Department of Library & Information Science, Archival Studies: Links

<http://www.sis.pitt.edu/lsdept/archives/alinks.html>

Μία σελίδα από τη Σχολή Βιβλιοθηκονομίας & πληροφορικής του Πανεπιστημίου του Pittsburgh, με πολλές χρήσιμες συνδέσεις .

12. Resources for Archival & Records Management Studies: Readings & Web Sites

<http://www2.sis.pitt.edu/rcox/RESOURCESPreface.htm>

Εύχρηστη κατασκευή του γνωστού στους αρχειονόμους Richard J. Cox., καθηγητή στη Σχολή Βιβλιοθηκονομίας & Πληροφορικής του Πανεπιστημίου του Pittsburgh, με πολλές πληροφορίες.

Στο επόμενο τεύχος θα έχουμε τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις των μεγαλύτερων Αρχείων σε όλο τον κόσμο, των πιο σημαντικών αρχειακών εταιρειών καθώς και των σχολών αρχειονομίας.

Ζήσιμος Χ. Συνοδινός
z-synodinos@ethnodata.gr

Στο ένθετο που συνοδεύει το περιοδικό θα βρείτε πληροφορίες για ένα νέο δικτυακό τόπο, το site του Σωματείου Εργαζομένων στα ΓΑΚ, το οποίο περιέχει υλικό που αναφέρεται στο ρόλο και στο θεσμικό πλαίσιο των ΓΑΚ, την αρχειακή νομοθεσία, τα δημόσια αρχεία κλπ όπως αναλυτικά περιγράφονται στο ένθετο.

Το site απευθύνεται τόσο σε αρχειονόμους όσο και σε ένα ευρύτερο κοινό που ενδιαφέρεται για τα αρχεία, στο οποίο συμπεριλαμβάνεται και το προσωπικό των υπηρεσιών του ευρύτερου δημόσιου τομέα και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης που διαχειρίζεται τα αντίστοιχα αρχεία.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΜΑΙΡΗ ΖΑΓΚΛΗ - ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΓΙΑΡΑΛΗ,
ΟΘΩΜΑΝΙΚΟ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ 1894 ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ 1913 ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ:
παρουσίαση -καταγραφή, Ιωάννινα 2001

Η έκδοση του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας (Αρχείο Βιβλιοθήκης Ιστορίας Νεωτέρων Χρόνων) του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, εντάσσεται στη σειρά της Επιστημονικής Επετηρίδας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (*Δωδώνη: Παράρτημα 68*).

Για πρώτη φορά γίνεται γνωστό στο επιστημονικό και ερευνητικό κοινό, το περιεχόμενο του τμήματος των οθωμανικών αρχείων της πόλης των Ιωαννίνων, της ευρύτερης περιοχής τους καθώς και των περιοχών της Θεσπρωτίας και της Πρέβεζας, που έχουν διασωθεί. Το αρχείο παραχωρήθηκε το 1987 από το Εφετείο Ιωαννίνων στον Τομέα Ιστορίας Νεωτέρων Χρόνων της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου της ίδιας πόλης.

Το αρχαιακό υλικό που παραδόθηκε, αποτελείται στην πλειοψηφία του από κτηματολογικούς κώδικες (yoklama-βιβλία ελέγχου επιθεωρήσεων) και φορολογικά κατάστιχα (Hulâsa- Συνοπτικά) διαφόρων περιοχών της Ηπείρου, βιβλία αποφάσεων Δικαστηρίων που καλύπτουν μέρος του 19ου αι. και τις αρχές του 20ού, αλλά και φορολογικούς καταλόγους της πόλης των Ιωαννίνων και των κοινοτήτων της περιοχής, οι οποίοι καταρτίστηκαν το 1913 από

το ελληνικό κράτος αμέσως μετά την απελευθέρωση της πόλης και παραπέμπουν σε οθωμανικούς κτηματολογικούς κώδικες.

Από το σύνολο του αρχαιακού υλικού διαχωρίστηκε και αποτέλεσε αντικείμενο ιδιαίτερης επεξεργασίας και περιεχόμενο αυτής της έκδοσης, το υλικό που είναι γραμμένο στην ελληνική γλώσσα. Όπως σημειώνεται, πρόκειται για αντίγραφα που είχαν αποσταλεί στη Διοίκηση του Βλαετίου. Παρουσιάζεται εδώ και περιγράφεται η τυπολογία και το περιεχόμενο των εντύπων καταχώρησης στο οθωμανικό κτηματολόγιο του 1894 και των φορολογικών καταλόγων του 1913.

Τόσο για το περιεχόμενο του κτηματολογίου όσο και γι' αυτό των φορολογικών καταλόγων έχει συνταχθεί ένα ενιαίο δελτίο *καταγραφής*. Στο δελτίο αναφέρονται σε διαφορετικά πεδία, η κατηγορία του υλικού (κτηματολόγιο ή φορολογικοί κατάλογοι), το όνομα του χωριού (στο ίδιο πεδίο σημειώνεται το ιδιοκτησιακό καθεστώς του χωριού «εθνικόν, ιδιόκτητον» και η σημερινή του ονομασία), ο νομός και η επαρχία στην οποία ανήκε, το έτος καταχώρισης, η περιγραφή των τεκμηρίων, ο συνολικός αριθμός των καταχωρίσεων, ο αριθμός των φύλλων και τέλος σ' ένα πεδίο παρα-

τηρήσεων σημειώνονται επιπλέον πληροφορίες που προέκυψαν στη διάρκεια της καταγραφής.

Η έκδοση συμπληρώνεται με αλφαβητικό ευρετήριο των κοινοτήτων που συναντώνται καθώς και ευρετήρια κυρίων ονομάτων, τοποθεσιών, δημοσίων αξιωμάτων και επαγγελμάτων.

Παρά το γεγονός ότι δεν έχει διασωθεί στη ελληνική επικράτεια παρά ένα μικρό μέρος από το σύνολο των αρχείων της Οθωμανικής Διοίκησης της Ηπείρου, η έκδοση αποτελεί ένα ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο έρευνας, εξασφαλίζοντας μια βάση για τη μελλοντική αξιοποίηση του συνόλου του αρχείου, αφού αποδεσμεύει έναν ικανό όγκο πληροφοριών για την τοπογραφία της πόλης των Ιωαννίνων, την πληθυσμιακή σύνθεση της περιοχής, την κατανομή και το μέγεθος των ιδιοκτησιών. Μεγάλο μέρος των παραπάνω πληροφοριών μπορεί να εξαχθεί από την αξιοποίηση της «έμμεσης» παράδοσης που αποτελούν για τα κτηματολογικά αρχεία οι φορολογικοί κατάλογοι που έχουν διασωθεί γνωρίζοντας ότι μέρος των στοιχείων των πρώτων έχει μεταφερθεί στους δεύτερους.

Αμαλία Παππά

Τηρούντες την παρακαταθήκην

ΦΛΟΡΙΝ ΜΑΡΙΝΕΣΚΟΥ, ΡΟΥΜΑΝΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ: ΑΡΧΕΙΟ ΠΡΩΤΑΤΟΥ
Αθήνα 2001, σελ. 658+23 εικ. [Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, 76]

ΦΛΟΡΙΝ ΜΑΡΙΝΕΣΚΟΥ, ΡΟΥΜΑΝΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ: ΑΡΧΕΙΟ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥΣΙΟΥ: ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ
εκδόσεις Ιεράς Μονής Κουτλουμουσίου, 1998, σελ. 175+1+17 εικ. [Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, 67]

Οι δύο νέοι τόμοι επιτομών ρουμανικών εγγράφων, του Πρωτάτου του Αγίου Όρους και της Ιεράς Μονής Κουτλουμουσίου, έρχονται να συμπληρώσουν την μακρά σχετική σειρά εκδόσεων του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, υπενθυμίζοντας τον μεγάλο ρόλο του στη διαχείριση και την αξιοποίηση των αρχαιακών συλλογών της χώρας μας. Η συμβολή της ίδιας της Αγιορειτικής Κοινότητας στην έκδοση των παραπάνω τόμων, υπενθυμίζει τη σημασία

που αποδίδει η μοναστική πολιτεία στην αξιοποίηση των αρχείων της, καθιστώντας την ένα παράδειγμα για άλλους οργανισμούς, κρατικούς, εκκλησιαστικούς και μοναστικούς.

Η συνεργασία της Αγιορειτικής Κοινότητας με το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, είναι παλιά και γνωστή, έχοντας δώσει πολλά αποτελέσματα τόσο στην ταξινόμηση των αρχείων όσο και στην ευρετηρίαση αλλά και την έκδοση επιτομών εγγράφων. Αξίζει

να υπενθυμίσουμε το πρόγραμμα «Αρχαιακές, παλαιογραφικές και διπλωματικές έρευνες στο Άγιο Όρος» του Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών, που διευθύνει ο Κρίτων Χρυσοχοϊδης, και το οποίο έχει παρουσιάσει, εκτός από ταξινομητικά διαγράμματα, σημαντικές εκδόσεις επιτομών εγγράφων για τα αρχεία του Πρωτάτου (εκδ. Χαράλαμπος Γάσπαρης), της Μονής Ξηροποτάμου (εκδ. Πάρις Γουναρίδης), της Μονής Παντοκράτορος (εκδ. Αντώνης Πάρδος).

Γνωρίζουμε άλλωστε ότι η σειρά είναι ανοικτή και ετοιμάζονται και νέοι τόμοι.

Οι επιτομές και τα ταξινομικά διαγράμματα, είναι οι μέθοδοι εργασίας που επιλέχθηκαν, ως πιο αποτελεσματικές, μπροστά στον όγκο του υλικού των μεταβυζαντινών αρχείων των Μονών, που βέβαια δεν επέτρεπε τη συστηματική έκδοση των εγγράφων που έχει πραγματοποιηθεί για τα αρχεία της βυζαντινής περιόδου και αποτυπωθεί στη γνωστή σειρά, Archives de l' Athos.

Με τους δύο τόμους που παρουσιάζουμε εδώ, ο Φλορίν Μαρινέσκου, «παλαίμαχος» των αγιορειτικών αρχειακών αποστολών, συνεχίζει τη σειρά επιτομών ρουμανικών εγγράφων που είχε ξεκινήσει προηγούμενα χρόνια και της οποίας είχε δώσει τα πρώτα αποτελέσματα με τα «Ρουμανικά έγγραφα της Ιεράς Μονής Ξηροποτάμου» από το 1997.

Τα ρουμανικά έγγραφα του Πρωτάτου (της περιόδου 1547-1861), κυρίως σε χαρτί με ορισμένες εξαιρέσεις σε περιγραμμένη, ανέρχονται σε 1.169 ενότητες, παρουσιάζουν μια σχετική διπλωματική ποικιλία (έγγραφα μεγάλου μεγέθους, ειλητάρια) ενώ περιλαμβάνουν και ορισμένους τοπογραφικούς χάρτες και σχέδια.

Η γλώσσα που κυριαρχεί είναι βέβαια τα ρουμανικά αλλά ανάμεσά τους υπάρχουν και έγγραφα στα ελληνικά, τα σλαβονικά, τα γαλλικά ή δίγλωσσα έγγραφα (ελληνικά και ρουμανικά). Ο εκδότης επισημαίνει επίσης την παρουσία ενός εγγράφου στα ιταλικά και ενός στα ρωσικά.

Ο τόμος περιλαμβάνει ένα ταξινομικό διάγραμμα του ρουμανικού αρχείου του Πρωτάτου (έξι συγκροτημένοι φάκελλοι, λυτά έγγραφα, ειλητάρια, σχέδια και χάρτες) καθώς και μια μορφολογική περιγραφή του αρχείου, δηλαδή ένα διαχωρισμό των εγγράφων κατά γλώσσα, χρονολογία, αποστολέα και κατηγορίες εγγράφων. Στα παραπάνω προτάσσεται μια αρκετά μακρά εισαγωγή, σελ. 1-28, όπου παρουσιάζονται διάφορες δωρεές ρουμάνων ηγεμόνων προς την Αγιορειτική Κοινότητα, που αφορούν την ανέγερση κτηρίων, τη συντήρηση

των μοναχών, τις αφιερώσεις ρουμανικών εκκλησιών, μονών και σπητιών στο Πρωτάτο και τις δωρεές λατρευτικών αντικειμένων ή χειρογράφων.

Οι επιτομές των εγγράφων, περιλαμβάνουν εκτός από τη χρονολογία, την περιλήψη του περιεχομένου, τα ονόματα και τους τίτλους των συναλλασσομένων και μια σύντομη διπλωματική περιγραφή της κάθε περιγραφόμενης ενότητας.

Τα πλούσια ευρετήρια ονομάτων, τόπων και θεσμών που ολοκληρώνουν τις περιγραφές, καθιστούν τον τόμο, εξαιρετικό εργαλείο έρευνας αλλά και πλούσια εισαγωγή, προσωπογραφική και θεσμική, στον κόσμο των ενδιάμεσων αξιωματούχων της μολδοβλαχικής και βλαχικής διοίκησης καθώς και στην ιστορική γεωγραφία του κόσμου τους (χάρη στη συστηματική καταγραφή των μετοχιών).

Τα 157 «Ρουμανικά έγγραφα της Ι.Μ. Κουτλουμουσίου» της περιόδου 1372-1939, είναι επίσης στην πλειοψηφία τους σε χαρτί και γραμμένα κυρίως στα ρουμανικά, αλλά και τα σλαβονικά, τα ρωσικά, τα λατινικά, τα ελληνικά και τα γαλλικά. Η εισαγωγή στην περιγραφή του αρχείου και στις περιλήψεις των εγγράφων, είναι πλούσια για την ιστορία της Μονής, αφού διηγείται τις στενές της σχέσεις, από το δεύτερο μισό του 14ου αιώνα -εποχής εξαιρετικά δύσκολης γι' αυτήν- με τους ηγεμόνες της Βλαχίας αλλά και άλλα κοινωνικά στρώματα, αυτής της περιοχής. Οι σχέσεις τους αναλύονται σε ποικίλες βοήθειες προς την Μονή, υποστηρίζοντας τις οικοδομικές εργασίες της και εμπλουτίζοντάς την σε κτήματα, μετόχια αλλά και λατρευτικά αντικείμενα. Το σύνολο κλείνει με εξαντλητικά ευρετήρια κυρίων ονομάτων και τόπων.

Εκτός από τις επιτομές των εγγράφων, 26 απ' αυτά, πλουσιότατα σε προσωπογραφικές και τοπωνυμικές μαρτυρίες, παρουσιάζονται σε μετάφραση, χρησιμοποιώντας κατά κάποιο τρόπο ως αποδεικτικά στοιχεία της ιστορικής εισαγωγής που προηγείται του ευρετηρίου.

Η σοβαρότητα της επιστημονικής εργασίας και στους δύο παραπάνω τόμους, εί-

ναι ανάλογη με την μεγάλη πολιτική σημασία που έχουν τα αρχεία για τους κατόχους τους, όταν μάλιστα έχουμε να κάνουμε με φορείς της σοβαρότητας της μοναστικής πολιτείας του Αγίου Όρους. Η σημασία αυτή δεν διαφεύγει βέβαια από τους επικεφαλής των μοναστικών ιδρυμάτων. Αντιγράφουμε από το προλογικό σημείωμα του καθηγουμένου του Ιερού Κοινοβίου του Κουτλουμουσίου, Αρχιμανδρίτη Χριστόδουλου: «*Σήμερα ο μοναχισμός, και το Άγιον Όρος ως οργανωμένη μοναστική πολιτεία, καλείται και έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει βαθειά την κοινωνική πραγματικότητα, δίνοντας πρότυπο "τελειότητας κοινωνίας" και πολιτειακής οργάνωσης. Παράλληλα έχει και σήμερα, μετά από αρνητικές ιστορικές συγκυρίες, την ανάγκη υλικής αρωγής, την οποίαν άλλοτε προσέφεραν αυτοκράτορες, ηγεμόνες, πατριάρχες και ευσεβής λαός, με αντάλλαγμα την πρεσβευτική ευχή των μοναχών*».

Όσο για τους εν τη κοινή συνάξει Αντιπροσώπους και Προϊσταμένους των είκοσι Ιερών Μονών του Αγίου Όρους Άθω, αυτοί στέλνουν μέσα από τον πρόλόγο τους ένα σύγχρονο αρχειακό μήνυμα που δεν μπορούμε να μην το αντιγράψουμε: «*Εκπλήσεται και συγκινείται ο σημερινός άνθρωπος ερχόμενος και εις μόνην επαφήν με την παρομιώδη ευαισθησίαν της αγιορειτικής ψυχής δια μέσου των αιώνων επί θεμάτων της εμπιστευθείσης αυτή παρακαταθήκης, την οποίαν αισθάνεται ότι "μέλλει απαιτείσθαι εν τη ημέρα της κρίσεως". Έτι μάλλον εντύπωσιν προκαλεί ότι ταύτα δεν αποτελούν στείραν εμμονήν εις σχήματα του παρελθόντος, αλλά ζύμωσιν της ιστορικής μνήμης και της πατερικής παραδόσεως, με την καθημερινήν ζωήν μέσα εις τας απαιτήσεις των συγχρόνων καιρών, κατά τρόπον ώστε να διαμορφούται νέα δυναμική πορεία προς το μέλλον*».

Θα βρει άραγε παραλήπτη ένα τέτοιο μήνυμα, έξω από την μοναστική πολιτεία, στο Ελληνικό, ας πούμε, Κράτος;

N. E. Καραπιδάκης.
pakar1@otenet.gr

Ο τόπος μας, δόξα τω Θεώ, είναι ησυχώτατος (εφάνη και εβεβαιώθη το πιστόν ραγιαλίκι του. (επιστ. 4, 63)

ΝΙΚΗ ΠΑΠΑΗΛΙΑΚΗ, ΜΙΑ ΔΙΧΜΑΛΩΤΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ. ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Προλογικό σημείωμα Νίκος Σηφουνάκης. Πρόλογος Σπύρος Ασδραχάς

Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, 2001, σελ.274+ εικ.+2 φωτ. εγγράφων¹

Ότι τα αρχεία θα κρύβουν πάντα εκπλήξεις, αυτό είναι γνωστό σε όλους μας. Μια από τις πιο ευχάριστες επεφύλαξαν το 1998, στην κυρία Νίκη Παπαηλιάκη, τα αρχεία του τάγματος των Καπουκίνων, *αρχείο Κωνσταντινούπολη, σειρά Ρα αποστολές της Ανατολής* (η οποία περιέχει και τα αρχεία των αποστολών Σμύρνης και Αρχιπελάγους), που φυλάσσονται στο Παρίσι μετά τον επαναπατρισμό τους από τις διάφορες περιοχές δράσης του τάγματος.

Πρόκειται για τον εντοπισμό της αλληλογραφίας των αντιπροσώπων του Κοινού της πόλης της Χίου, της δραματικής περιόδου 17 Ιουλίου 1821 - 4 Μαρτίου 1822. Ας υπενθυμίσουμε ότι από τον Απρίλιο του 1821, οι δημογέροντες, ο μητροπολίτης, οι αντιπρόσωποι των μαστιχοριτών και άλλοι πραγματευτάδες, κρατούνται όμηροι στο κάστρο της Χίου. Η δέση εγγράφων Ρα (1-67), περιλαμβάνει τις επιστολές των δημογερόντων Χίου και των προκρίτων της που απευθύνθηκαν στους επιτρόπους της Πολιτείας της Χίου στην Κωνσταντινούπολη κυρίως, με μια εξαίρεση επιστολής που απευθύνθηκε στη Σμύρνη, καθώς και τις ε-

πιστολές των επιτρόπων του Κοινού της Χίου στη Σμύρνη, των Αυγερινού και Ροδοκανάκη από την Οδησό και των Richard και Philippe Sarell από την Κωνσταντινούπολη.

Η ιστορική σημασία αυτής της δέσης εγγράφων είναι προφανής, αφού οι πληροφορίες της διαφωτίζουν το δίκτυο εμπορικών και πολιτικών σχέσεων του νησιού με την Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη, δίκτυο που εξασφάλιζε την προστασία των μελών της κοινότητας και τις σχέσεις τους με την Οθωμανική διοίκηση. Γραμμένες σε συνθήκες κρίσης αυτές οι επιστολές, αναδεικνύουν επιπλέον το κλίμα μιας ομηρίας που θα είχε την γνωστή δραματική κατάληξη. Επιστολές μιας ελίτ, τέλος, αποτελούν μια ξεχωριστή αξία πηγή για τον τρόπο σκέψης και χειρισμού των θεμάτων από τους διακεκριμένους της κοινωνίας τους.

Η έκδοση είναι παραδειγματικής ποιότητας, αφού τη χαρακτηρίζει η λιτότητα που δεν παραλείπει τις κρίσιμες λεπτομέρειες. Προηγείται μια εξαιρετικά διαφωτιστική εισαγωγή για το θεσμό της δημογεροντίας, τις αλληλεγγυότητες του κοινοτι-

μού, τη γλώσσα των συναλλαγών και της κοινοτικής εξουσίας, τις πολιτιστικές και κοινωνικές προσλήψεις του κοινοτικού μορφώματος. Τα ευρητήρια τέλος (γενικό και εμπορικών εταιρειών) είναι χρηστικά και πολύ συχνά, ερμηνευτικά, όπως π.χ. στο λήμμα *ζακρές (ζακρέδες) (zahire = προμήθειες)*.

Κλείνουμε αντιγράφοντας μερικές γραμμές από τον πρόλογο του Σπύρου Ασδραχά που αφορούν στη σημασία των τεκμηρίων αυτών: «...*έρχονται, αν όχι να φωτίσουν, οπωσδήποτε να σκιαγραφήσουν με τον τρόπο τους μια μακρότερη ιστορία, εκείνη των διαφοροποιήσεων των νησιωτικών κοινοτικών μορφωμάτων, διαφοροποιήσεων που οφείλονται στους οικονομικούς ρόλους που ασκούν οι κάτοικοι των νησιών, μάλιστα των πόλεων τους, όταν αυτές υπάχονταν δίπλα στα οικιστικά και κοινοτικά μορφώματα της νησιωτικής ενδοχώρας*».

¹ Η έκδοση πραγματοποιήθηκε με τη ευγενή χορηγία του Υπουργείου Αιγαίου.

N. E. Καραυιάκης

ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΙΣΠΑΝΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ SIMANCAS

Η διαδρομή τόσων χιλιετιών της Κυπριακής ιστορίας χαρακτηρίζεται από συνεχείς αγώνες σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο για την κατάκτηση της ελευθερίας και ανεξαρτησίας της μεγαλονήσου. Ένετοί, Οθωμανοί κατακτητές, Βρετανοί αποικιοκράτες και Τούρκοι εισβολείς συνθέτουν τον κατάλογο των κατακτητών τους τελευταίους 5 αιώνες της ιστορίας του νησιού. Το Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών (Κ.Ε.Ε.Κ.) του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κυπριακής Δημοκρατίας με τις εκδόσεις του αναπαριστά με τον πιο επιτυχημένο τρόπο πτυχές αυτής της ιστορίας και φωτίζει αθέατες μέχρι σήμερα πλευρές της.

Αυτούς τους στόχους θέτει και ο τόμος *Πηγές της Κυπριακής Ιστορίας από το Ισπανικό Αρχείο Simancas, ο 34ος της σειράς Πηγές και Μελέτες της Κυπριακής Ιστορίας*, που επιμελήθηκε ο κ. Ιωάννης Χασιώτης. Στον 224 σελίδων σκληρόδετο τόμο ο επιμελητής παραθέτει σειρά εγγράφων σχετικών με την Κυπριακή ιστορία από το Archivo General de Simancas, ένα από τα μεγαλύτερα ιστορικά αρχαιακά κέντρα του κόσμου για την ιστορία του 16ου

και του 17ου αιώνα. Τα έγγραφα που δημοσιοποιεί το Κ.Ε.Ε.Κ. σε αυτόν τον τόμο αποτελούν σημαντική συνεισφορά στην κατανόηση ζητημάτων που σχετίζονται με τις συνθήκες κάτω από τις οποίες πρόσωπα, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους Κύπριοι, μετέβαιναν κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων της οθωμανικής κυριαρχίας από τη μεγαλόνησο στην ιταλική χερσόνησο και από εκεί στην Ισπανία, παρουσιάζοντας, έτσι, ατομικές ιστορίες-τραγωδίες, αποτέλεσμα κυρίως της ταραχώδους κατάστασης στο νησί.

Παρά τον προσωπογραφικό τους χαρακτήρα τα έγγραφα προσφέρουν και πληροφορίες πολιτικού περιεχομένου σχετικά με την ανάμειξη μερικών Κυπρίων στις επαναστατικές προσπάθειες στο νησί στις αρχές του 17ου αιώνα, τις περιπλανήσεις τους στη Δύση ακόμα και τον αμφιλεγόμενο ρόλο που μερικοί από αυτούς διαδραμάτισαν.

Η δομή του τόμου είναι η τυπική που χρησιμοποιείται σε τέτοιου είδους εκδόσεις, ενώ ιδιαίτερα χρήσιμα αποδεικνύονται τα σχολιογραφήματα που προηγούνται κάθε εγγράφου. Το ευρητήριο είναι ιδιαίτερα λεπτομερές, χωρίς όμως να υπήρ-

χε πραγματική ανάγκη να ευρετηριασθεί και ο Πρόλογος, ενώ η όλη έκδοση είναι ιδιαίτερα φροντισμένη.

Οι δυσκολίες που κρύβονται σε ένα τέτοιο εγχείρημα, στη δημοσίευση δηλαδή σε αυτοτελείς εκδόσεις αρχαιακών συλλογών, γίνονται απόλυτα κατανοητές από την υπογράφοσα, ιδιαίτερα μετά την εμπειρία αρκετών τέτοιου είδους εκδόσεων στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της Υπηρεσίας Διπλωματικού και Ιστορικού Αρχείου του ελληνικού Υπουργείου των Εξωτερικών. Το εξαιρετικό αποτέλεσμα της προσπάθειας του επιμελητή της έκδοσης αλλά και του Κ.Ε.Ε.Κ. μαρτυρά την κοπιώδη προσπάθεια που καταβλήθηκε ενώ ταυτόχρονα αποτελεί εγγύηση για την ουσιαστική καταξίωση και αυτής της έκδοσης.

Τέτοιες εκδόσεις συνιστούν προσφορά για την ακαδημαϊκή έρευνα, την οποία προσκαλούν να εντατικοποιήσει τις προσπάθειες για να γραφτεί η Ιστορία σε στέρεη βάση. Είναι και αυτός ένας τρόπος για να τιμηθεί η μνήμη των θυμάτων της Κυπριακής τραγωδίας.

Φωτεινή Τομαή-Κωνσταντοπούλου

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ

“Εταξινομήθη υπό...”

Κοντά στο κλείσιμο του περασμένου χρόνου πήρε τη γενναία απόφαση να αναταξινομήσει το αρχείο της. Είναι και η εξέλιξη της τεχνολογίας, και του καταναλωτισμού φυσικά, που σε αναγκάζουν να βλέπεις τα πάντα με άλλο μάτι, μαζί και το αρχείο σου. Αυτό το γραφειοκρατικό κομμάτι του εαυτού σου που δεν παύει να κρύβει απίθανες εκπλήξεις, πρώτα για σένα και μετά για όσους το ψηλαφήσουν. Ποιος βέβαια πίστεψε βαθειά μέσα του πως η προσωπική του ιστορία, ένα παζλ από έγγραφα υπηρεσιακών μεταβολών, πτυχία, βεβαιώσεις σεμιναρίων, ερωτική και άλλη αλληλογραφία ή ίσως κάποτε-κάποτε ποιήματα ή προσωπικές σημειώσεις ημερολογίου, θα πέσει σε ξένα χέρια ή, σε μian ακραία περίπτωση, θα χρειαστεί για μian ανασύσταση του παρελθόντος;

Πήρε λοιπόν την απόφαση να το τακτοποιήσει άλλη μια φορά προς χάριν των μεταγενεστέρων, των όποιων βέβαια μεταγενεστέρων είτε λέγονται δικοί της άνθρωποι, είτε λέγονται φίλοι ή ακόμη και σκουπιδιάρηδες της άγνωστης χρονικής στιγμής όπου δεν θα είναι πια εκείνη ρυθμιστής των υποθέσεών της και φυσικά του αρχείου της.

Όποιος δεν έσκυψε με αγάπη πάνω σε κιτριτισμένα φύλλα προσωπικών σημειώσεων, γράμματα κι αποκόμματα φυλαγμένα προσεκτικά σε ξεθωριασμένους πια φακέλους, δεν γνώρισε μια πολύ λεπτή ηδονή που ίσως είναι σχεδόν αδύνατον να την περιγράψει κανείς.

Σημειώσεις από σεμινάρια -εκείνο το σεμινάριο για τη ρωσική τέχνη ούτε που τόλεγες πως θα το ξεδιπλώσει έτσι στα μάτια της η “βικτωριανή” κοκκινομάλλα στο Harvard- κάρτες από μουσεία δεξιά κι αριστερά στον κόσμο, γράμματα παλιά - τι να κάνει άραγε η Ιρλανδέζα Deirdre που παντρεύτηκε στο San Fransisco κι η πρόσκλησή της έμεινε αναπάντητη, η μικροσκοπική Yin Wah στη Σιγκαπούρη που ποτέ δεν ξεχνά την κάρτα στα γενέθλια, η Lorna και ο David στο Λονδίνο, ο Yehuda στο Τελ-Αβίβ, ο Jeoffrey στη Βοστώνη -αιτήσεις σε πανεπιστήμια, βιογραφικά διαφόρων περιόδων κι εκεί ανάμεσα σκίτσα και ζωγραφιές ξεχασμένες από τη ζωή και τον χρόνο.

Τελικά μπήκαν όλα σε κάποια τάξη. Γράφτηκαν κωδικοί -αχ αυτές οι προσωπικές κωδικοποιήσεις- στη ράχη των κλασέρ και των κουτιών που στάθηκαν πλάι-πλάι με φρονιμάδα περισσή, το κόκκινο κουτί με τα φορολογικά δίπλα στο γαλάζιο με τα λογοτεχνικά, το “οικολογικό” καφετί με τα αρχειακά και το βαθύ μπλε με τα υπηρεσιακά και, και... Και τώρα κάθεται και θαυμάζει πώς συμπυκνώθηκε η ζωή της σε τόσο λίγα γραμμικά μέτρα που βέβαια κανείς δεν θα ξεδιπλώσει ελλείψει ιστορικού ενδιαφέροντος.

μ.β.

Εκ παραδρομής στο προηγούμενο τεύχος των Αρχειακών Νέων, στο άρθρο για το 14ο Παγκόσμιο Συνέδριο Αρχείων δεν αναφέρθηκε ότι συμμετείχε από ελληνικής πλευράς και η κα Μαριέττα Μινώτου, εκπροσωπώντας το Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή.